

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÖNETİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİME
ETKİLERİ**

Hazırlayan

Hasan AKAY

Danışman

Doç. Dr. Ercan OKTAY

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Kamu Yönetimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KARAMAN- 2012

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÖNETİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİME ETKİLERİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 19 / 07 / 2012

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan: Doç. Dr. Ercan OKTAY

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet İNCE

Üye: Yrd. Doç. Dr. Nuran KOYUNCU

İmzası

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 04/ 07/ 2012 tarih ve 16/86 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdür V. : Prof. Dr. Kemal ESENGÜN

Mühür
İmza

ÖNSÖZ

Lisans ve lisansüstü akademik eğitimim boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman şahsımdan esirgemeyen, sayın hocam Doç. Dr. Ercan OKTAY'a, bu tezin yazılma sürecindeki desteklerinden dolayı da ayrıca teşekkür etmeyi bir borç olarak bilirim.

Lisansüstü eğitimim sırasında ders dönemimde kıymetli zamanlarını ayıran Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet İnce, Yrd. Doç. Dr. Nuran Koyuncu ve Yrd. Doç. Dr. Hasan Gül'e ve bu çalışmanın çeşitli bölümlerini inceleyerek katkı sağlayan Yrd. Doç. Dr. Elifhan Köse'ye de teşekkür ederim.

Tezin yazım sürecinin başından sonuna kadar benimle birlikte aynı sıkıntı ve stresi yaşattığım, kaynakların birçoğuna ulaşmamı sağlayan ve tezimin akademik bir disiplin kazanmasında çok büyük desteklerini gördüğüm Sayın Yrd. Doç. Dr. Murat Öz'e müteşekkirim.

Son olarak bu çalışma, değerli ev arkadaşlarımdan bana karşı göstermiş oldukları fedakâr davranışları sayesinde mümkün olmuştur. Çalışma süresinde en önemli motivasyon kaynağım olduklarından dolayı hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim. Eğer bu tezin ithaf değeri var ise bunu değerli dostlarımdan çaldığım zamana bir karşılık olabiliyorsa, bu çalışmayı onlara ithaf ediyorum.

ÖZET

Yönetim, insanların bir arada yaşama alışkanlığı kazanması ile beraber muhatap oldukları bir kavramdır. Sosyal hayatın birer parçasını teşkil eden birey, diğer bireyler ile yaşamını ikame etmesinin yanında ortak amaçlara ulaşmak için de işbirliği içerisinde. Yönetim kavramı da genel olarak bu bahsedilen ortamlarda tezahür etmektedir. Bireylerin amaçlarında veya zihinlerindeki algılarda yaşayacakları değişim, doğal olarak bireylerin sosyal yaşamları ile eklemlenmiş yönetim olgusuna da etki edecektir.

Sosyal hayatın disiplinleri arasında bulunan yönetim kavramının direkt muhatabı birey olduğundan dolayı birey ile ilgili tüm değişim ve gelişim de yönetim kavramı ile ilişkilendirilebilir.

Bireylerin sosyal yaşam bloğu içerisinde amaç veya akıl birliği ile bir araya geldiği yapılanmaların en önemlileri arasında Sivil Toplum Kuruluşları bulunmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları bünyelerinde barındırdıkları bireyleri etkileyebilmekte, zihinlerdeki kavram algısını ve hayatın çeşitli dengelerini değiştirebilme gücüne sahiptirler. Zihin değişimi yaşayacak birey artık yaşamı yeni algısına göre yorumlayacak ve sürekli karşılaştığı ana temalarda da bu değişimi arzulayacaktır.

Bu çalışmada Sivil Toplum Kuruluşlarının son zamanlarda yönetim alanında yaşanan değişime etkileri üzerinde durulmaktadır. Yönetimdeki değişimde Sivil Toplum Kuruluşlarının ne gibi rol oynadıkları işlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları, Yönetim, Değişim

ABSTRACT

Management emerged with the people's together living. Humans as a piece of social life, with other individuals resume their lives and cooperate with them for carrying out own aims. In generally, management notion exists in this environment which mentioned before .The change in perceptions or in the aims of individual's will be affect the management notion that articulated with social life naturally.

Collocutors of management notion is humans, so every change and development interested with humans can be connected to management sciences.

Non-governmental organizations are one of the most important structures that individual's come together with aim and mental togetherness in the block of social life of persons' .

Non-governmental organizations can affect peoples, and their concept perceptions in their minds and different other balances livings of humans hosted in their structure.

This study gives point to the non-profit organizations' effect on management area and it's change. And the role of non-profit organizations' in the change on management.

Key worlds: Non Governmental, Non Governmental Organizations, Management, Chance

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	ii
Özet.....	iii
İçindekiler Dizini.....	v
Kısaltmalar.....	xi
Şekiller Listesi.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

1.1. Sivil toplum.....	7
1.2. Sivil Toplumun Batı Serüveni, Düşünsel ve Toplumsal Dinamikleri.....	8
1.2.1. Sivil Toplum Kavramı ve Antik Düşünce.....	9
1.2.2. Ortaçağ Toplumsal Yapısının Değişim Süreci.....	10
1.2.3. Bir Kavram Olarak Sivil Toplumun Belirginleşmesi.....	12
1.3. Sivil Toplum Düşüncesinin Gelişimi	12
1.3.1. Burjuvazinin Evrimi ve Sivil Toplum.....	13
1.3.2. Düşünürlerde Sivil Toplum Anlayışı	15
1.3.2.1. Devlet- Sivil Toplum Özdeşliği ve Thomas Hobbes'ta Sivil Toplum	16

1.3.2.2. Devlet- Sivil Toplum Ayrımı ve Hegel’de Sivil Toplum.....	17
1.3.2.3. Devlet- Sivil Toplum Ayrımını Aşma Etütleri.....	19
1.3.2.3.1. Marx’ın Sivil Toplum Perspektifi	19
1.3.2.3.2. Gramsci’de Sivil Toplum ve Devlet.....	20
1.4. Sivil Toplum Tanımlaması ve Özellikleri (Genel Bir Bakış).....	21
1.5. Sivil Toplum Kuruluşları	24
1.5.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi.....	25
1.5.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanımı.....	26
1.5.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri	30
1.6. Sivil Toplum Kuruluşları ile İlgili Kavramlar.....	33
1.6.1. Üçüncü Sektör	33
1.6.2. Quango veya Gongo.....	33
1.6.3. Çıkar Grupları	33
1.6.4. Gönüllü Kuruluşlar.....	34
1.6.5. Platformlar.....	35
1.7. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	35
1.7.1. Siyasal İşlevleri	37
1.7.1.1. Yasama Alanına Etkileri	38
1.7.1.2. Yürütme Alanına Etkileri.....	40
1.7.1.3. Siyasi Partilere Etkileri.....	42
1.7.1.4. Kamuoyuna Etkileri	43
1.7.2. Kültürel İşlevleri	44

1.7.3. Bireysel İşlevleri	46
1.7.4. Toplumsal İşlevleri.....	47

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNETİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİM

2.1. Yönetim Kavramının Tanımı	50
2.1.1. Yönetimin Özellikleri.....	56
2.1.2. Yönetimin Fonksiyonları.....	60
2.1.2.1. Planlama	61
2.1.2.2. Örgütlenme.....	62
2.1.2.3. Yönelme	63
2.1.2.4. Koordinasyon	64
2.1.2.5. Kontrol	64
2.2. Yönetim Yaklaşımları	65
2.2.1. Geleneksel (Klasik) Yaklaşım.....	66
2.2.1.1. Bilimsel Yönetim Yaklaşımı	67
2.2.1.1.1. Frederic Taylor.....	67
2.2.1.2. Yönetim Süreci Yaklaşımı	68
2.2.1.2.1. Henri Fayol.....	69
2.2.1.3. Bürokrasi Yaklaşımı.....	70
2.2.1.3.1. Max Weber.....	70
2.2.2. İnsan İlişkileri (Neoklasik) Yönetim Yaklaşımı	72

2.2.3. Modern Yönetim Yaklaşımı.....	73
2.2.3.1. Sistem Yaklaşımı.....	74
2.2.3.2. Durumsallık Yaklaşımı	75
2.3. Yönetim Anlayışının Değişimi.....	76
2.4. Yönetimde Değişim ve Değişim Dinamikleri	77
2.4.1. Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş	79
2.4.2. Küreselleşme	82
2.4.3. Devlet Anlayışında Değişme.....	85
2.4.3.1. Liberal Devlet.....	85
2.4.3.2. Sosyal Devlet.....	87
2.4.4. STK	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÖNETİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİME ETKİLERİ

3.1. STK'ların Yönetimdeki Değişime Etki Etmeye Hazırlayan Unsurlar	93
3.1.1. Değerler ve Norm Sisteminin Değişmesi.....	94
3.1.2. Yönetişim	98
3.1.3. Yerel Demokrasi	104
3.1.4. Din.....	107
3.1.4.1. Dinin Tanımı	107
3.1.4.2. Din- Sosyal Hayat İlişkisi	110

3.1.4.3. Dinin STK'lara Etkisi.....	111
3.1.5. Kültürel Değişim.....	113
3.2. STK'ların Baskı Grubu Olarak İşlevleri, Faaliyetleri	115
3.2.1. Baskı Gruplarına Genel Bakış.....	116
3.2.2. Baskı Gruplarının Sınıflandırılması	118
3.2.2.1. Anomi Baskı Grupları	119
3.2.2.2. Doğal (Örgütlenmemiş) Baskı Grupları	120
3.2.2.3. Dernekleşmiş (Örgütlenmiş) Baskı Grupları.....	121
3.2.2.4. Kurumsal Baskı Grupları	123
3.2.3. Baskı Gruplarının İşlevleri	125
3.2.3.1. Temsil.....	126
3.2.3.2. İletişim.....	128
3.2.3.3. Denetim	130
3.3. STK'ların Baskı Yöntemleri	132
3.3.1. İkna Yöntemi.....	132
3.3.2. Bilgilendirmeye Yönelik Faaliyetler	134
3.3.3. Tehdit Yöntemi	136
3.4. STK'ların Yönetimdeki Dönüşüme Etkileri.....	137
3.4. Yönetim Anlayışındaki Dönüşümü Etkilemede Ulusal Bir Örnek	139
3.4.1. TÜSİAD- Kuruluş.....	139
3.4.2. Misyon.....	140
3.4.3. Üye Profili.....	141

3.4.4. Baskı unsuru olarak TÜSİAD	142
3.5. Yönetim anlayışındaki dönüşümü etkilemede yerel bir örnek.....	148
3.5.1. YEKV (Karaman)- Kuruluş	148
3.5.2. Misyon.....	149
3.5.3. Baskı unsuru olarak YEKV.....	150
SONUÇ.....	156
KAYNAKÇA	162

KISALTMALAR

NGO	:	Non- Governmental Organization
PVO	:	Private Voluteer Organizations
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşları
a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
HDÖ	:	Hükümet Dışı Örgütler
AB	:	Avrupa Birliği
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TÜSİAD	:	Türk Sanayiciler ve İş Adamları Derneği
YEKV	:	Yunus Emre Kültür Vakfı

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 2.1. Yönetim Fonksiyonları.....	61

GİRİŞ

Yönetimde değişim arayışları son otuz yıldır sürekli gündemde olan konular arasında bulunmaktadır. Toplumsal ve ekonomik anlamda refah seviyesinin yükselmesi insanların eski alışkanlıklarını sorgulayamaya başlamasına neden olmuştur. Geçmişte durağan olan veya pasif bir özellik taşıyan birey davranışları artık 1980'lerden itibaren yeni bir ivme kazanarak hareketlenmeye başlamış, yeni hayat alışkanlıklarının getirdikleri ile gelenekselleşmiş sosyal unsurları kıyaslamaya başlamışlardır.

Bilim ve teknoloji alanındaki takip edilmesi güç gelişmeler insanların farklı coğrafyalarda yaşanan değişimlerden kısa sürede haberdar olmasını sağlamaktadır. Bu durum insanların bilgilenmesine ve bazı konuları sorgulamasına neden olabilmektedir. Sosyal hayatın bir parçası olarak görülen sistemler, düşünceler ve politikalar artık ataerkil bir yürütme ile toplumu tatmin edememektedir. Çünkü toplum, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler sayesinde farklı toplumların hangi düzen içerisinde yaşadıklarını, hangi politika ile muhatap olduklarını görebilmekte ve kendi yaşadığı toplum ile kıyaslayabilmektedir. Böylece bir perspektif kazanan birey sosyal hayatta en çok temas kurduğu sistemlerin eksiklerini görebilmenin yanında sorunu giderebilecek fikirler de ortaya atmaktadır.

Fikir ve düşünce alanında söz sahibi insanların artması, toplumu yakından ilgilendiren konularda sıkıntıları dile getiren kişilerin sadece konun uzmanları değil direkt olarak sıkıntılar ile yüzleşen toplumun bireylerinin dile getirmesi ve bunun alçak sesle dillendirmemesi yeni bir potansiyeli doğurmuştur. Birey, zihnindeki düşüncelerinin yoğunluğunu ve analiz ettiği olayların haklılığını görünce eksiklik hissettiği alanda daha fazla bilgi sahibi olmak istemektedir.

Bu durum toplumun tavan kısmını oluşturan elit kesimde değil, bilakis toplumun tabanına yayılmış bir durum olma özelliği göstermektedir. Bireylerin kendilerini yakından ilgilendiren konularda bilgilenmek istemeleri toplumun entelektüelleşmesine zemin hazırlamaktadır. Bilgi yoğunluğu demek artık sorgulamak demektir. Alışkanlıkların veya toplumu yakından ilgilendiren konuların sorgulanması beraberinde bazı değişimleri getirmesi kaçınılmaz bir sonuçtur.

Yaşadığımız yüzyılın en fazla gündemini meşgul eden “değişim” kavramı karşısında geleneksel yapısını muhafaza etmeye çalışan tüm anlayışlar yeni sorunlar karşısında çaresiz kalmışlardır. Bu çaresizlik hangi alanda olursa olsun bir krize neden olmuş ve bunun sonucu olarak da işlevsel ve yapısal olarak çöküntüler başlamıştır. Hiç kuşkusuz bu anlatılanlar en çok bireylerin ferdi olarak veya toplu olarak sürekli karşılaştıkları yönetim alanında kendini daha çok hissettirmiştir.

Yönetim kavramı sosyal hayatın bir parçası olan tüm bireylerin mutlak manada karşılaştığı bir durumdur. İnsanların beraber yaşama mecburiyetinin arttığı son zamanlarda yönetim unsuru daha da zorunlu hale gelmektedir. Bununla beraber toplum zihniyetindeki ve daha birçok alanda yaşanan değişimlere yönetimin kayıtsız kalması düşünülemez. Yönetim bu gelişmelerle beraber kendini değişen koşullara uyarlamak zorundadır. Bu nedenle uluslar arası alanlarda derin izler bırakan değişimlerin yaşandığı bir dönemde, bilim ve teknoloji alanında yaşanan çok hızlı ve köklü gelişmeler, yönetimin kendini geliştirmesini veya değişmesini sağlayacak arayışlara karşı duyarlı ve açık olması gerektiği anlamı yaygınlaşmaya başlamaktadır.

Hayat şartlarındaki değişim ve gelişme ile beraber yönetim olgusunda da bir takım yeni beklentiler ortaya çıkmıştır. Yönetim sadece karşıda duran bireyleri yönlendiren veya

bir amaca sevk eden değil; bunun yanında bireye değer veren, birey odaklı hizmet sunan ve kararlar konusunda görüş alan ve bu kararları birey lehine değerlendiren bir göreve sahip olması, yönetimden talep edilen yeni görevler arasındadır.

Bu gelişmelerle birlikte gerek devlet gerekse özeldeki yönetim anlayışı tekrar gözden geçirilmeye başlanması zorunlu bir hal almıştır. Sadece yönetim değil, buna bağlı olarak yönetimin söz sahibi olduğu örgüt yapısı, hizmet verme politikası, birey kavramı algısı gibi yönetimi doğrudan ilgilendiren konularda sorgulanması ve yeni bir revizyona tabi tutulması gerekenler arasına girmiştir. 1980'li yıllardan itibaren yönetim alanındaki bu sorgulama zincirinin artması hem devlet hem de özel sektördeki yönetimin bir değişim sürecine girmelerini daha da hızlandırmıştır. Çünkü git gide artan sorunlar yığınına karşı geleneksel tarzda cevap verilemeyeceği artık daha net anlaşılmıştır.

Gelişmeler sonucunda 20. yüzyılın Weberyen bürokrasi modeline göre biçimlenmiş tüm yönetim anlayışları tartışılmaya başlanmış ve alternatif yönetim usulleri aranmaya başlanmıştır. 80'li yılların başlarından itibaren dünyada yönetim sektörünün bulunduğu her kurumda (devlet veya özel sektör gibi) köklü bir dönüşüm ve yenilenme çabaları yoğunlaşmış, somut anlamda değişim baskıları birçok coğrafyada kendini göstermeye başlamıştır.

Değişimin, kurumlar, toplumlar ve devlet üzerindeki etkisi, mevcut yapıların ve ilişkiler sisteminin yeniden gözden geçirilmesini sağlamıştır. Hızla gelişen ve değişen durumlar karşısında ayakta kalabilmek için kurumlar açısından temel teşkil eden konularda değişimin kaçınılmaz olduğu hem devlet hem de özel sektörde kabul edilmiş bir durumdur. Bu durum yönetimde paradigmatik değişimlerin meydana gelmesine ve sürecin etkisi ile değişik kavramların yönetime dahil olmasına neden olmuştur.

Yönetimde değişimi tetikleyen birçok öznel durumun yanında genel koşullar da bulunmaktadır. Bu nedenle yönetimde değişimin incelenmesi konusu geniş bir alanı kapsamaktadır. Bunun yanında yönetimde değişim konusu birçok sebep ve etkileşim unsurlarını bünyesinde barındırmaktadır. Konun bu kadar geniş olması yönetimde değişim konusunun bir alt başlık ile incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada da yönetim değişimini tetikleyen tüm unsurlardan ziyade, toplumun ekseriyetini oluşturan Sivil Toplum Kuruluşlarının etkileri incelenecektir.

Sivil Toplum Kuruluşları kesin bir tanımlama yapılmısa da genel olarak diyebiliriz ki, gönüllülük ve amaç birliği esasına göre bir araya gelen bireylerden oluşmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyet alanı toplumsal yaşamın merkezidir. Sosyal hayat ile böylesi samimi bir ilişki içinde bulunan Sivil Toplum Kuruluşları sosyal hayatta veya bunun birer parçasını teşkil eden bireylerde meydana gelmiş olaylara karşı kayıtsız kalması düşünülemez. Dünya üzerinde herhangi bir değişim ve gelişmenin baş aktörleri arasında bireylerin oluşu; sadece bireyleri ilgilendirmez, bunlar ile irtibatlı her türlü yapıyı etkilemekte ve alakadar etmektedir.

Bahsi geçen gelişmeler ile beraber Sivil Toplum Kuruluşları da birey istek ve ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kalmayarak değişimin bir parçası olmuştur. Çünkü Sivil Toplum Kuruluşu toplumdan kendini soyutlaması, bireylerin yeni istek ve arzularına karşı politikalarını düzenlememesi, yaşanan gelişmeler karşısında eriyip kaybolmasına neden olacaktır. Bu durumun farkında olan Sivil Toplum Kuruluşları yaşam haklarını kaybetmemek için bireylerin, 21. yüzyılda her konuda olduğu gibi, yönetim alanında da yaşayacakları değişime müdahil olmaları gerekmektedir.

Bu çalışma, yönetim ile birey arasında aracı bir konumda bulunan Sivil Toplum Kuruluşlarının yönetimdeki değişime etkilerinin incelenmesine dayanmaktadır. Çalışmanın temel amacı yönetim alanındaki değişimin tek yönlü olmadığını ve birey nazarında oluşacak değişim ve dönüşümlere karşı kayıtsız kalamayacağını anlatılmaya çalışmaktadır. Bunun yanında bireyden soyutlanamayacak kadar birbiri ile kenetlenmiş bir kurum olan Sivil Toplum Kuruluşunun yönetimdeki değişime etkisi incelenecektir.

Bu açıklamalar doğrultusunda çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, sivil toplum kavramının kurumsal ve tarihsel gelişimi ile ilgili bilgiler ve sivil toplum ile ilgili temel kavramlar incelenecektir. Daha sonra, sivil toplum kuruluşlarının ortak özellikleri, işlevleri ve türleri ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, yönetim kavramının tanımlaması, özellikleri ve fonksiyonları incelenecektir. Yönetim fonksiyonları geniş anlamda değil kısaca değinilerek konu ısıtılmaya çalışılmıştır. Daha sonra yönetim yaklaşımları incelenerek yönetimin hangi aşamalardan geçtiği açıklanacaktır. Bunun yanında yönetim yaklaşımları incelenirken sadece teorik açıklamalarla beraber konuya hakim düşünürlerde kısaca açıklanacaktır. Daha sonrasında yönetim anlayışının değişimi ve değişime götüren dinamiklerin açıklamaları yapıp konu Sivil Toplum Kuruluşlarına bağlanacaktır.

Çalışmanın son bölümünde ise Sivil Toplum Kuruluşlarının yönetim alanındaki değişime etkileri irdelenecektir. Bu kısımda yönetim anlayışının değişimine etki eden birçok unsur yerine sadece Sivil Toplum Kuruluşlarının etkileri üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın yürütülmesi esnasında, internet kaynakları ve çeşitli makaleler incelenmiştir. Ayrıca, konu ile ilgili kitap, dergi, makale türünden ortaya konulan

kaynaklara da yer verilmiştir. Bunun yanında, benzer konularda hazırlanan, doktora ve yüksek lisans tezlerinden de yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Bu bölümde sivil toplum kavramının gelişimi ile ilgili bilgiler, kurumsal yapısı, sivil topluma bağlı temel kavramların açıklanması ve sivil toplum literatürüne katkıda bulunan belli başlı düşünürlerin fikirleri ele alınacaktır. Akabinde sivil toplum kavramının gelişmesine bağlı olarak gelişen sivil toplum kuruluşlarının ortak özellikleri, işlevleri, türleri ile ilgili bilgi verilecektir.

1.1. Sivil toplum

Sivil sözcüğü Latince “civillis” kelimesinden türeyen, ilk anlamıyla yurttaşa, hayatına ve haklarına ilişkin bütünü belirlemek için kullanılmaktadır (Usta, 2006:4). Sözcük kavram olarak ele alındığı zaman, asker sınıfından olmayan, üniforma giymemiş kimseyi ifade etmektedir. Yıldırım(2004:46)’a göre, “Sivilleştirme” kavramı bir topluluğu daha da geliştirmek anlamına gelmektedir. “Sivilizasyon” kavramı ise maddi, sosyal ve kültürel gelişmeyi açıklamaktadır.

Sivil toplum kavramı, genel olarak devlet baskısının dışında kalan ve kendi kurallarına göre işleyen ekonomik ve sosyal alanı tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Devlet ve siyasal alana hâkim kurumların müdahalesi olmaksızın kendi örgütlenmelerini düzenleyen, sahip olduğu birey ve grupların özerkliğine vurguda bulunan bu kavram, toplumun devlet karşısında ekonomik, siyasal örgütlenmelerinin önemini içeren bir anlam taşımaktadır (Bilge, 2009:105).

Günümüzde batı ve demokrasiyi yeni kurumsallaştırma çalışmalarına başlamış doğu bloku ülkelerinde ve gerekse ülkemizde gündemde önemli yer tutan ve akademik

araştırmalar yapılan ‘‘sivil toplum’’ kavramı hakkında, bugün bir fikir birliği bulunmamaktadır. Sosyal bilimler kavramlarında açık bir tanımlamanın olmayışı kaderini paylaşan sivil toplum kavramı pek çok dūřünür, araştırmacı ve akademisyen tarafından incelenmiş ve bunun sonucunda birçok tanım ortaya çıkmıştır.

Sivil toplum kavramı bugün kısaca, devlet karşısında özerk davranma alanı (Bolay, 1997:7) olarak tanımlanabilecektir. İlk kullandığı andan itibaren başlayarak uzun bir dönem boyunca tam aksi bir anlamda; siyasal toplumla aynı anlamda kullanılmıştır (Ertugay, 2005:34).

Sivil toplum teriminin kullanılması Antik Yunan düşünce dünyasına ve Ortaçağa kadar uzanmaktadır. Ancak günümüzde sivil toplum ile kastedilen mana ve tarihsel süreç içerisinde kazanmış olduğu önemli gelişmeler, kavramda değişmelere neden olmuştur. Tarihsel süreçte sivil toplum teriminin taşıdığı anlamları, Mardin(1991:9-10) üç şekilde ele almaktadır: 1) Bir medenilik anlayışıyla, 2) Batı Avrupa'nın toplumsal tarihinde çok önemli bir aşamayla, 3) Tarih felsefesi alanındaki bir tartışmayla ilgili kavram olarak açıklamaktadır. Sivil toplum konusunda bugün gelinen noktayı anlamak ve uygun bir değerlendirme yapabilmek için tarihi sürecin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Sivil toplum ile ilgili açıklamalar ileriki aşamalarda ele alınacaktır.

1.2. Sivil Toplumun Batı Serüveni, Düşünsel ve Toplumsal Dinamikleri

Sivil toplum kavramının tarihsel süreç içerisinde izlediği seyrin ortaya konması günümüzdeki sivil toplum ile ilgili tartışmaları anlama hususunda yol gösterici olacaktır. Bu nedenle kavramın felsefi kökeni üzerinde durmak yararlı olacaktır.

1.2.1. Sivil Toplum Kavramı ve Antik Düşünce

Antik çağdan yeniçağa kadar uzanan serüvende sivil toplum ile devlet arasında herhangi bir ayrışma söz konusu değildi. Böyle bir ayrımı gerçekleştirecek fikri tabanın olmayışı, toplum zihniyetinin sivil- devlet ayrımı yapacak tarzda şekillenmemiş olması, sivil toplumu devletten ayıracak farklılığı henüz ortaya çıkarmış değildi (Doğan, 2002:9). Aristo, Politika adlı eserinde sivil toplumu “koinonia politike” adıyla kullanmıştır. Bu kavramdan, (a) bir devlet¹ çatısı altında, site devleti sayesinde ulaşılan en yüksek iyilik veya amaç ve (b) Polis sınırları içerisinde yaşayan bütün diğer insan toplulukları anlaşılmaktaydı. Aristo kullanmış olduğu bu kavramdan hem insanların kendi aralarında yaptıkları sözleşmelerle bir araya gelmelerini, hem de insanların bir arada yaşamalarını anlatmaktaydı. “Koinonia politike” kavramı ile hukuksal anlamda insanların kendi aralarında ve herhangi bir zorlamanın olmadığı bir ortamda oluşturdukları topluluğu ve sosyal hayatın ikame edildiği toplumu kastetmekteydi (Şenel, 1968:26’dan aktaran; Doğan, 2002:9). Aristo bunları açıklarken birey ve Polis ayrımına girmemiştir. Birey ve devleti birbirinden ayrı olarak düşünmemiştir. Zaten bireyin değer kazanması ancak Polis yurttaşı olma durumuna bağlanması, Antik çağda sivil toplum- devlet ayrımının daha doğumuna epey vakit olduğunun bir göstergesidir. Polis sınırları içerisinde yabancı veya köle olarak bulunması, siyasal toplumun karar mekanizmaları içinde yer alma hakkı vermemekteydi (Göze, 1998:2’den aktaran Doğan, 2002:10). Çünkü yurttaş olmayanlar sivil toplumun üyesi olarak kabul edilmemekteydiler (Doğan, 2002:10).

Kısacası, Antik düşünce geleneğinde bireyin hukuksal kişiliği ile kent topluluğu içerisinde bulunan; Polis ve Polis dışındaki alan arasında açık bir ayrımın söz konusu

¹ Devletten kastedilen site devletidir. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız; Doğan, İ., 2002. *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*. Alfa Yayınları, 307 s, İstanbul.

olmadığı ifade edilmiştir. Bu dönemde temel mantalite kişi ile topluluğun bir bütünü ayrılmaz parçası olduğu anlayışı şeklindeydi. Polis'e ait – kamuya özgü – ile bireye özgü şeyler arasında herhangi bir ayrılık söz konusu değildir. Doğan(2002:11)'a göre Polis kültüründe devlet, vatandaşlardan oluşan topluluğun amaçları ve siyasal ahlakını benimsetmeyi de içerecek şekilde eğitimini üstlenen kurumdur.

1.2.2. Ortaçağ Toplumsal Yapısının Değişim Süreci

Sivil toplum kavramına anlam kazandıracak sürecin kökü hem gelişim, hem de değişim yönünden Ortaçağa dayanmaktadır. Bu minvalde kent faktörünün ortaya çıkmış olması sivil topluma doğru gelişimin de başlangıcı olmuştur. Feodalite dönemindeki kentler arası ticari ilişki bulunmasına rağmen burjuva sınıfını doğuracak kadar etkili değildir. Sivil toplumun oluşmasında “motor güç” (Doğan, 2002:15) olacak burjuvazi ortaçağın sonlarına doğru gelişen ticaret sayesinde hayat bulup gelişmiştir. Ticari ilişkilerin gelişmesi, kentlerin artık kendi ihtiyaçlarını temin edebilecek ve sorunlarına karşı çözüm üretebilecek güce ulaşmasını sağlamıştır. Bu bir bakıma feodal beyliklerin artık zaruret halinden çıkmasına ve kendilerine karşı özerklik talebinin ortaya çıkacağı manasına gelmekteydi. Yeni tip ticaretle uğraşan şehir halkı mücadele etmesi gerekenlerin başında feodal beyler, soylular ve kilise gibi kökleşmiş kurum ve yapılar vardır. Süreç henüz burjuvazinin krala karşı özerklik mücadelesini verecek aşamaya gelmemiştir.

Ortaçağda feodal ekonominin, temel üretim tarzını tarım ve ticaret oluşturmaktadır. Üretim tarzları kentlerin gelişmesini ve merkezi otorite ile muhalifliğinin daha da artmasına zemin hazırlamıştır. Kentlerin artık kendi kendilerini yönetmek istemelerinin nedeni, üretimin rasyonel yönetimi ve ekonomik zenginliğin artırılması hedefidir (Poggi, 1991:52'den aktaran; Doğan, 2002:17). Kentlerde nüfusun gittikçe artmaya başlaması,

toprağa bağı köylülerin feodal beylerden kaçarak kentlere sığınması olarak açıklanabilir. Nüfus kalabalığı ve üretime bağı zenginlik gibi etkenler kentte bir araya gelmeye başlayınca, özgürlük talebi artık daha güncelleşmiştir.

Bunun yanında, feodalitenin baskısından kurtulup kentte özgür havayı soluyan kalabalık halkın artık geri dönmeyi göze alması burjuvazi için mükemmel fırsatlar ortaya çıkarmıştır. Burjuvazi üretim mekanizmalarını daha seri hale getirebilmek için maliyet azaltma yolu olarak; baskı altında bulunmamak için her şeyi göze almış köy halkına yönelmesi, burjuva için ucuz emek dönemi başlaması anlamına gelmektedir.

Bu dönemde yaşanan gelişmeler feodalitenin hesaplarında bir takım değişikliklere sebep olmuştur. Çünkü başvuracağı her yol bir nevi kentlere güç pompalamaktan başka bir etkene dönüşmüyordu. Kentler de elde ettikleri ayrıcalıklar sayesinde, hukuki konular gibi bazı durumlarda bağımsız hareket edebilme ayrıcalığı gösterebiliyorlardı. Ancak bölgesel hükümlerinin, kentler üzerinde denetim yetkisi ve gerektiğinde kentlere ilişkin düzenlemede bulunma ve değiştirme yetkisi korunuyordu. Kentler elde ettikleri ayrıcalıkların ticaretin canlı tutulmasına bağı olduklarını bildikleri için ticari ilişkilerin bozulmasına sebep olacak tüm etkenlerden uzak duruyorlardı. Bu da feodalite karşısında bağımlı güce sahip olmadıklarını gösteriyordu.

Feodalitenin bağımsızlığına aykırı olmasına rağmen kentlere karşı duruşuna anlam verilebilir. Çünkü feodalite için kent ticaretinin gelişmesi aynı zamanda vergi gelirlerinin artışı ile eş anlama gelmektedir. Bu da feodalite ile kentlerin arasındaki siyasi ve hukuki ilişkileri farklı boyutlara çekmektedir.

Tosun(2001:31)'a göre Ortaçağın sonuna doğru oluşan ve ticaretin gelişmesiyle büyüyen ve ekonomik bakımdan da özerklik elde eden bu kentleri anlatmak için sivil

toplum terimi kullanılmaktaydı. Günümüzde işlevini halen sürdürmekte olan sivil toplumun oluşumunda kentler ve Ortaçağda yaşanan gelişmeler önemli bir rol oynamıştır.

1.2.3. Bir Kavram Olarak Sivil Toplumun Belirginleşmesi

Sivil toplum kavramı, burjuvazinin kazanmış olduğu ekonomik güç ile gündemdeki etkisi daha da artmıştır. Burjuvanın elde ettiği ticari ayrıcalığı feodal baskıdan kurtulmak için kullanması, Ortaçağda siyasal hesapların tamamen değişmesine neden olmuştur. Bunun en bariz örneği; sivil toplum kavramının artık siyasal toplum ile aynı anlamda düşünülmemesidir. Bu bağlamda sivil toplum, düşünürler tarafından geliştirilerek ileride daha da belirginleşmeye başlayacaktır. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında kavramın belirginleşme süreci ele alınacaktır.

1.3. Sivil Toplum Düşüncesinin Gelişimi

Keane, sivil toplum düşüncesinde yaşanan gelişmeleri ve modern anlama kavuşmasını dört değişik evreye bağlar. Bu evreler şu şekilde açıklanabilir (Keane, 1993:63).

Birinci evrede, klasik sivil toplum ve devlet ayrılığı ortaya çıkar. Klasik sivil toplum ve devlet birlikteliği kırılır. Merkezi, egemen, anayasal devleti meşrulaştırma ve bunun karşısında bu devletin otoritesine karşı sivil toplumun içindeki bağımsız toplumların gelişmesinin önemini vurgulamak olarak açıklamıştır.

İkinci evreyi, bağımsız toplumların kendilerini devlete karşı savunmalarının meşru olduğu savıyla açıklamaktadır.

Üçüncü evrede ise, sivil toplum devlet ayırımındaki devlet karşıtlığı zayıflar. Sivil toplumun özgürlüğü kendini felç eden, çatışma üreten bir şey olarak görülmüş ve dolayısıyla sivil toplumun daha katı bir devlet düzenlemesine ve denetimine gerek duyduğu düşüncesi ile açıklanır. Yani vurgulanmak istenen, sivil topluma karşı devlettir.

Keane, dördüncü ve son evreyi şöyle açıklamıştır: Düzenleyici devlet iktidarının sivil toplumu yavaş yavaş boğacağından korkulur. Buna uygun olarak da çoğulcu, kendi kendini örgütleyen, devletten bağımsız bir sivil toplumu korumanın önemi vurgulanır.

Sivil toplum düşüncesinin gelişimi bu şekilde açıklamak konun boyutu ve hacmi bakımından yeterli görülmektedir.

1.3.1. Burjuvazinin Evrimi ve Sivil Toplum

16. yüzyılda feodal yapı ile kent ilişkileri hızlı bir şekilde değişime başlamıştır. Ticari ilişkiler sonucu artan tarım dışı zenginlik kaynakları, yani sermaye, ulusal ekonomide daha fazla kendini hissettirmeye başladı. Artık büyük bir sermayeyi elinde tutan burjuvazi, nitelik değiştirdi; girişimci ve üretici bir sınıf oluşmaya başladı. Yukarıda da anlatıldığı gibi artık gelir seviyeleri yükselmiş, anlayışlarda değişimler başlamış ve baskı altında bulunmaktan sıkılan yeni bir burjuvazi ortaya çıkmaya başlamıştır. Ortaçağ Avrupası'nda böyle bir gelişme özgür kentlerin doğmasına zemin hazırlamıştır (Doğan, 2002:18). Diğer bir ifadeyle, servetleri ile birlikte siyasal iktidar ve güçleri artan kentliler, bu hak ve ayrıcalıkları para ile satın almış, kendileri için hayati bir önem taşıyan sorunları ise ticari bir iş gibi pazarlıkla çözmeye çalışmışlardır.

Yaşanan gelişmeler feodal otorite karşısında burjuvanın özgürlük taleplerinin artmasına neden olmuştur. Burjuvanın elde ettiği güç, askeri birlik oluşturma çalışmalarına

kadar ilerlemiştir (Ergutay, 2005:40). Otoritenin burjuva gücüne sağladığı ayrıcalıklar, bir tek birey yerine bireylerin oluşturduğu topluluğa verilmeye başlamıştır. Bu ayrıcalıklar toplumun belirli kesiminin bir araya gelmesini meşrulaştırıcı bir zemin doğurmuştur. Başka bir ifadeyle söz konusu gelişmeler, toplum ile siyasal örgütlenmenin ayrılması yönünde ciddi adımların atılmasına vesile olmuştur (Doğan, 2002:20).

Burjuvazi lehine oluşmaya başlayan değişim süreci düşüncelerde ve anlayışlarda da bir evrime sebep olmuştur. Kendi kurallarını, yasalarını koyarak Ortaçağın geleneksel toplum düzeninden başarıyla sıyrılıp, hesaplı ve tutumlu davranış şekli, sürekli olarak artan zenginliği, gittikçe gelişen girişimci çabaları ile artık burjuvazi değişimin öncüsü olmuştur (Göze, 1998:86'dan aktaran; Erturgay, 2005:40-41). Bilinçleri evrime uğramış burjuvazi kesimi, temel kaygı olarak ticari kârı korumaya çalışmışlardır ve bu yönde hareket edip, devleti ekonomik yaşamın dışında tutmaya çalışan bir sınıf modeli oluşturmuşlardır. Doğal olarak toplumsal hayatın ikame edildiği kentler de elde edilen güçten paylarına düşeni alarak meşru bir zemin oluşturmaya başlamışlardır. Kentler belirli hukuksal çerçevede içerisinde, çoğu zaman kendilerine özgü birçok konuda bağımsız davranma yetkisi elde etmişlerdir (Doğan, 2002:27). Bu durum ileride toplumun ve yönetici elit kesimin hiç de alışık olmadığı zihinsel zeminlerin oluşmasına neden olacaktır.

16. yüzyıldan itibaren Ortaçağ feodalizmini bekleyen toplumsal koşulların belki de en önemlisi özel mülkiyete dayalı burjuva ekonomisidir. Güçlenen burjuvazi artık elde ettiği feodal hukuk kaynaklı ayrıcalıkları, soylulara karşı mücadelesinde kullanmaya yönlendirmiştir. Yani feodal düzen içerisinde elde etmiş olduğu ekonomik kazanımı ve gücü sosyal alandan kayırarak siyasal zemine yaymak istiyordu. Bunu gerçekleştirmek istediği sahada karşılaşacağı ilk rakip soylulardır. Ancak, burjuva soylular ile sadece rekabet etmenin yanında siyasal zeminde soyluların olası tehlikelerini de bertaraf etmek

zorundaydılar. Soylular ve burjuva arasındaki bu rekabet sanayi devrimi ile birlikte burjuva lehine dönüşmeye başlamış ve bu da sivil topluma yansımıştır. Sivil toplumun böyle bir alanda ortaya çıkmasının gerekliliğini Doğan(2002:30) şöyle açıklamaktadır: “ Sivil toplumdan söz edebilmek için burjuvazinin soyluları yenmesinin yanında yönetime fiilen el koyduktan sonra da siyasal iradenin karşısında özerk bir toplumsal alan arayışını devam ettirmesi gerekecekti”.

Siyasal gücü sınırlamak için ortaya atılan en önemli konulardan biri devletin toplum karşısında sınırlandırılmasıdır. Bu sınırlandırmanın amacı devletin toplumu özerk bir yapı olarak kabul etmesidir. Sürecin böyle işlemesi sivil toplumun kavramlaşarak yayılmasını sağlamıştır.

Burjuvazinin toplumsal değişim üzerindeki etkileri, ekonominin ve sosyal yaşam alanında meydana gelen değişimlerin tümü, sivil topluma zemin hazırlamıştır. Geçirilen tüm süreçler bir sonraki süreci doğurmuş, sivil toplum da bu süreçler zincirinde bir halka oluşturmuştur.

Sivil toplum kavramı düşünsel olarak da kurumsallaşması, sadece burjuvazinin feodalite karşısındaki kentleşme mücadelesi ile sınırlı değildir. Bunun yanında kavramı sıcak tutan, düşünsel olarak bir taban oluşturan filozofları unutmamak gerekir. Aşağıda düşünürlerin sivil toplum- devlet anlayışı konusundaki görüşleri ve bu bağlamda sivil toplum kavramının geçirdiği süreçler incelenecektir.

1.3.2. Düşünürlerde Sivil Toplum Anlayışı

Ortaçağda toplumsal hayatın dönüşüm süreci, alışıla gelmiş sosyal kavramlarda belirgin değişikliklere neden olmuştur. Özellikle aynı anlamda kullanılan siyasal toplum ve sivil toplum kavramları etrafında yoğun tartışmalar ve arayışlar ortaya çıkmıştır. Çünkü

sivil toplum kavramı Aristo'dan beri siyasal toplum ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Çaha, 1997:28). Sivil toplum, siyasal toplumu yani devleti ifade etmek için kullanılan kalıplaşmış bir terim olarak zihinlerde yerleşmişti. Sivil toplum kavramının gelişmeler ile beraber bir gündem oluşturması, artık ayrı bir kalıp olarak incelenmesinin yolunu açarak, düşünürlerin de bu yöne meylini arttırmıştır. Bu minvalde düşünürlerin siyasal toplum yanında sivil toplumu eski kalıbıyla mı ele aldıkları veya siyasal toplumdan yani devletten ayırarak mı ele alıp inceledikleri, kısaca işlenecektir.

1.3.2.1. Devlet- Sivil Toplum Özdeşliği ve Thomas Hobbes'ta Sivil Toplum

Sivil toplum ve siyasal toplumun ayrılmazlığı denilince literatürde bu konun savunucularından T. Hobbes akla gelmektedir. Düşünür ile özdeşleşmiş olan sivil- siyasal toplum birlikteliği doğa hali tezine dayanmaktadır. Doğa durumu ile kastedilen, bir savaş halidir. Hobbes'in üzerinde durduğu doğa durumu kavramının temel mantalitesi, merkezi bir egemen gücün çevresinde örgütlenmiş toplumsal ve siyasal düzenin gerektiğini göstermeyi amaçlamıştır (Ağaoğulları, Akal ve Köker, 1994:175).

Hobbes, doğal yaşam sürecinde eşit olarak yaratılan insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için kendilerini tehlikeye atacak her şeyden ya korunmak ya da kaçınmak zorundadırlar. Bu durum ise insanları bir mücadeleye, birbirlerine karşı düşmanlığa sürüklemektedir. Herkesin midesini ve canını amaç edindiği bu dönemde tam kamusal mal ve hizmetlerden, mülkiyet hakkından söz edilemez. İnsanın sadece kendi yaşamını koruması olarak tarif edilebilecek bu yaşam biçimini, Hobbes doğal hak olarak tanımlamıştır (Ertugay, 2005:43).

İnsanların canlarını korumak amacıyla çıkardıkları savaş halinden kurtulmanın yolu olarak Hobbes mutlak bir gücü işaret etmiştir. Karmaşanın bulunduğu veya bulunacağı bir toplumda ticari ilişkilerden, tarım faaliyetinden, sanat icrasından ve toplumsal gelişimden bahsedilemez. Hobbes'e göre insanların hayatı kötü, vahşi ve kısadır (Hobbes, 2003). Yani doğa durumunda bulunan insan asayişten mahrum, devamlı bir endişe ve öldürülme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Siyasal toplumun olmayışı doğa durumunun bu bahsedilen nitelikleri kazanmasına neden olmuştur (Ağaoğulları ve diğ., 1994:186).

Doğa durumundan kurtulmak için insanlar sahip olduklarını düşündüklerini ve hiçbir zaman güvence altında olmayan haklarını terk etmek zorundadırlar. Sivil toplum, bireysel çıkarların korunduğu veya kaybedilme korkusuyla diğer bireyler ile mücadele edildiği alandır. Doğa durumunu anımsatan sivil toplum kavramı toplumsal hayatın işleyebilmesi ve bireysel çıkarların korunması için siyasal güç ile iç içe girmesi gerekmektedir. Hobbes'in sivil toplumu devleti toplumsal düzen için tanımalı, hatta ona tabi olmalıdır.

Genel olarak Hobbes'in sivil toplum kavramıyla kastettiği ifade devletli toplumdur. Hobbes'in tasvir ettiği egemenlik sınırsız güce sahip bir devlet anlayışı olarak açıklanabilir.

1.3.2.2. Devlet- Sivil Toplum Ayrımı ve Hegel'de Sivil Toplum

Hegel, sivil toplum kavramını siyasal toplumun bir karşılığı değil, sivil toplumun siyasal toplumdan ayrı bir alanı olarak belirtir. Anlayıştaki sivil toplum, sürekli olarak devlet gözetimine ve denetimine ihtiyaç duyan bir yapı şeklinde kendini göstermektedir (Arslanel, 2001:17). Hegel siyasal iktidara daha az duyarlı olmasına karşılık, sivil toplum fikrinin gelişmesinde iki yeni katkıda bulunmuştur (Keane, 1993:67).

Birincisi, sivil toplum, aile ve devlet arasında “konumlanan” ve tarihsel süreç içerisinde üretilmiş olan ahlaki yaşam alanı olarak tanımlanır (Keane, 1994:76). Hegel’e göre sivil toplum modern dünyanın, tarihsel dönüşüm sürecinden geçmiştir. Modern dünyanın ürünü olan sivil toplum, bünyesinde barındırdığı farklı kesimlere hitap edecek potansiyele sahiptir. Çünkü özel kişilerden, toplumsal sınıflardan, gruplardan oluşan mozaik bir yapıyı betimlemekteydi (a.g.e., 1994:76). Bu bahsedilen gruplar siyasal devlete doğrudan bağlı olmayan kurum çerçevesinde görünseler de sivil toplumun kapsamına girmektedirler.

İkinci yeni katkı ise, doğallık eleştirisinden çıkar. Hegel’e göre sivil toplumun öğeleri arasında bir uyum ve özdeşlikten söz edilemez. Sivil toplumun “çoğul etkileşim” ve “birlikte dayanışma” biçimleri çoğunlukla karşılaştırılmaz (Ertugay, 2005:52), çünkü sivil toplum, yapı olarak kırılabilir ve ciddi çatışmalara hedef olabilecek durumdadır. Modern sivil toplum anlayışı özel çıkarların diğer özel çıkarlar ile çatıştığı, savaş halinin, sürekli mücadelenin yaşandığı bir alandır (Keane, 1994:77). Hegel bu analizi ile sivil topluma Hobbes’in doğa durumundaki tasvirine yakın anlamlar yüklemiştir. Hegel’deki sivil toplum özel çıkarların çatışma alanı olduğundan dolayı, sivil toplum işlevi sadece bireysel çıkarları korumaya yönelik anlam kazandığını göstermektedir. Bu sivil toplumun sadece bir menfaat koruma kalkanı görevini yerine getirdiğinin bir göstergesidir. Bunun yanında özel çıkarların canlı tutulmaya çalışıldığı bir alanda, çatışmayı durduracak herhangi bir neden bulunamaz (Savran, 1987:141-142). Bu nedenle Hegel sivil toplumu kendi kendine bırakılamayacağı anlayışı üzerine yoğunlaşmıştır. Hegel bu aşamadan sonra devletin gerekliliğini göstermiştir. Devlet, sivil toplumu bir faaliyet alanı içinde düzenler ve özel çıkarlar ile toplumun çıkarlarını bir nizam çerçevesinde uzlaştırır (Bumin,

1982:33-34'den aktaran; Ertugay, 2005:52). Bu anlamda sivil toplumun “sivil” kalabilmesi için siyasal olarak terbiye edilmesi gerekmektedir.

Hegel'de sivil toplumun üç boyutu vardır. Bunlar, birey gereksinimlerin karşılanmasına ilişkin sistem olarak mülkiyetin korunması, özel çıkarların kamu otoritesi veya korporasyon aracılığıyla korunmasıdır (Doğan, 2002:156). Hegel burada sivil toplumu, bireylerin gereksinimlerini sağlamaya yönelik bir toplumsal aşama olarak kabul ettiği görülmektedir (a.g.e., 2002:156-157).

1.3.2.3. Devlet- Sivil Toplum Ayrımını Aşma Etütleri

16. yüzyıl ve 19. yüzyıl arasında siyasal yapı ile ilgili iki temel tartışma söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki, devlet ve sivil toplumu beraber düşünen filozoflardan oluşmaktaydı. Bu gruptaki filozoflar toplum ve devleti özdeş olarak düşünüyorlardı ve toplum ve devlet ayrımı fikrinden uzak duruyorlardı. İkinci grup düşünce geleneğini ise toplumsal ve siyasal yapı konusunda bireyi ön plana çıkartan, bireyi devlet karşısında özerkleştirmeyi amaçlayan düşünürleri içermektedir (Doğan, 2002:39).

1.3.2.3.1. Marx'ın Sivil Toplum Perspektifi

Marx sivil toplumu şu şekilde tanımlar; “sivil toplum üretici güçlerin gelişiminin belli bir aşamasında bireyin bütün maddi ilişkilerini kucaklar. Sivil toplum verili bir aşamanın bütün ticaret ve sanayi hayatını kapsar ve bu haliyle dış ilişkilerinde kendisini ulusallık olarak ortaya koymak ve içeride de devlet olarak örgütlenmek zorunda olsa da devleti ve ulusu aşar” (Şen, 2005:36).

Marx, Hegel düşünce geleneğinden esinlenen sivil toplum anlayışını eleştirmiştir. Marx'a göre devlet sivil toplumu değil, sivil toplum devleti kontrol etmektedir (Bumin, 1982:35).

Marx sivil toplumu siyasi hayatı ikame eden bir alan olarak açıklarken, devleti sivil toplumdaki çıkar çatışmalarını uzlaştıran bir kurum olarak değil, sivil toplumun siyasal hayata bir yansıması olarak görmektedir. Sivil toplum bencil, sadece kendi çıkarlarını düşünen bir alan olmakla birlikte, Marx sivil topluma hiçbir olumlu anlam yüklememektedir (Erdoğan, 2001:23).

Sivil toplum ekonomik ilişkilerin yaşandığı alandır. Sivil toplum tabana aittir. Sivil toplum kutsal bir değer taşımamaktadır, sıradandır. Bunun yanında sivil toplum çatışmaların birinci kaynağıdır (Şen, 2005:37). Marx devleti geçici bir araç olarak görmüştür. Marx, devletin sivil toplumdaki çıkar çatışmalarını ortadan kaldıracak, genel çıkarları hâkim kılacak bir yeri olmadığına dikkat çekmiştir (Sarıbay, 1994:119).

1.3.2.3.2. Gramsci'de Sivil Toplum ve Devlet

Gramsci sivil toplumu “alt yapı- üst yapı” alanlarına değinerek anlatmaktadır. Sivil toplum düşünürüne göre alt yapı alanı değil üst yapı alanına aittir. Gramsci'ye göre iki üst yapı bulunmaktadır: Bunlardan birincisi cebri ve hukuki egemenlik araçlarıyla yöneten devlet veya siyasal toplum, ikincisi ise, kültürel hegemonyası sayesinde toplum içinde kendi değerlerini yaygınlaştıran sivil toplumdur (Erdoğan, 1998:222). Diğer bir ifadeyle bu iki düzey bir yanda yönetici kesimin, toplumsal yapı üzerinde uyguladığı hegemonya işlevine, diğer yandan da devlet ve hukuksal iktidar yoluyla uygulanan doğrudan egemenlik veya komuta işlevine denk gelir (Gramsci, 1986:61).

Gramsci'ye göre devlet hegemonisini sağlayan sivil toplum, baskıcı aygıtları sağlayan politik toplumu oluşturmaktadır. Sivil toplumu oluşturan hegemonik aygıtlar eğitim, basın, sendika ve kilisedir. Baskıcı aygıtları ise; ordu, polis, mahkeme ve cezaevi olarak sıralamıştır (Bumin, 1982:45). Sivil toplum devlet hegemonisini sağlayan asıl etken olarak görülmektedir. Sivil toplumu yani ideolojik ve kültürel alanı ele geçirmek, denetimi altında bulundurmak hegemoniyi sağlamaktır (Şen, 2005:40-41).

Gramsci'ye göre sivil toplum ekonomiden ayrı, kültürel politika alanıdır(Erdoğan, 1998:223). Sivil toplum sadece, maddi ilişkileri değil manevi ve entelektüel hayatın bütününe kapsar (Arslan, 2001:57).

Sivil toplum Gramsci'ye göre devletin genişlemesi olarak tanımlanır. Gramsci nezdinde sivil toplum daha çok kültürel egemenliğin söz konusu olduğu bir alandır. Devletin kültürel hegemonyayı etkilemesini siyasal araç ve kurumlara bağlar.

1.4. Sivil Toplum Tanımlaması ve Özellikleri (Genel Bir Bakış)

Sosyal bilimlere ait kavramlar tek bir tanım içermekten uzaktırlar. Sivil toplum da sosyal bilimler literatüründen bir parça olduğundan dolayı diğer sosyal bilimler terimleri ile aynı kaderi paylaşmaktadır. Kesin olarak tam bir ifade ile anlatılamayan sivil toplum kavramı, çeşitli düşünürler tarafından farklı boyutları ile incelenmiştir.

Sivil toplum kavramı uzun bir geçmişe sahip olmasının yanında bugünkü anlamıyla, batıda sanayi toplumu sonrası başlayan toplumsal ve siyasal arayışların sonucu olarak ortaya çıktığını önceki konularda değinilmiştir. Batı dünyasının Ortaçağda yaşadığı gelişmeler ve değişimler yeni bir toplum arayışı doğurmuş, bu gelişmelerin sonucu olarak

da ulus devletler ile birlikte daha katılımcı, etkileyici ve özgürlükçü bir siyasal yaşam tartışılmaya başlanmıştır (Arslan, 2001:14).

Duman(2003:348)'ın ifadesiyle sivil toplum kavramı, 12. ve 19. yüzyıl arasında yaşanan değişim ve dönüşümler sonucu ortaya çıkmıştır.

Taylor, sivil toplumun varlığını, sivil toplum kuruluşlarının devletin vesayeti altında olmamasına bağlamaktadır. Bu durum kuruluşların, kendi yapılanmaları ve faaliyetleri hakkında sivil toplum olarak kendilerinin karar vermesi ve devlet politikalarını belirleyebilmede etkili olmalarının gerekliliği vurgulamıştır (Yıldırım, 2004:48; Arslan, 2001:29).

Çaha, sivil toplum kavramını bireysel özgürlüklerin yaşanmasına bağlarken, aynı zamanda sosyal grup ve ilişkilerin bulunduğu ve biçimlendiği bir alan olarak ifade etmiştir (Karabulut, 1997:64).

Sarıbay, sivil toplumu gönüllü, kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip ve devletten özerk, faaliyetlerini sürdürebileceği özel bir alan ile devlet- toplum arasında aracı niteliğe sahip örgütlü bir sosyal yapılanma olarak tanımlanmaktadır (Sarıbay, 2000:58).

Avrupa'da sivil toplum, çoğu kez "Non- Governmental Organization" (NGO), "Private Volunteer Organizations" (PVO) terimleri ile birlikte telaffuz edilmektedir. NGO'ların tanımı konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak ortak bir fikir birliği olarak NGO'lar şöyle tanımlanabilir. Kendi rızalarıyla bir araya gelen bireylerin devlete bağlı olmadan esnek bir yapıda örgütlendiği, hükümetin politika ve kararlarını etkileme amacıyla olan, karar ve uygulamalarda katılımcı yaklaşımı benimseyerek bu rolüyle demokrasiye de katkıda bulunan, kar amacı gütmeyen bir örgütlenme türü olarak ifade edilmektedir (Çepel, 2006).

Akat(1991:58) sivil toplumu, “Bireyin devletten izin almadan girebildiği toplumsal ilişkiler, gerçekleştirebildiği toplumsal etkinlikler” olarak tanımlamıştır. Akat bunun yanında sivil toplumun toplumsal katılım mekanizması özelliği taşıması gerektiğini vurgulamıştır.

Sivil toplum ile ilgili tanımlamaları çoğaltmak mümkündür. Çünkü terim olarak belirli bir kavramsal çerçeve oluşturmadan, genellikle düşünürlerin kendi ideoloji ve zihin şekillerine göre anlam kazanan sivil toplum kavramı daha birçok tanım bünyesinde barındırmaktadır.

Sivil toplum, devletin etki (müdahale) alanı dışında kalan ekonomik ve sosyal alanı tanımlamak için gereksinim duyulmuş kavram olarak literatürde yerini almıştır. Kavram üzerinden yapılan tanımlamalar da genellikle bu mantık üzerine şekillendirilerek oluşturulmuştur.

Sivil toplumun taşıması gereken özellikler maddeler halinde kısaca şöyle açıklanabilir:

- Sivil toplum kendi kendini düzenleyen, kendi ilke ve kurallarına göre işleyen özerk bir alana sahip olmalıdır (Şen, 2005:17).
- Sivil toplum rekabete dayalı, açık, çoğulcu bir karakter taşıması gerekmektedir (Akdemir, 1997:268-269).
- Sivil toplum bünyesinde tekel bir fikir birlikteliğinden uzak, her kesimin farklı fikir ve düşüncelerini kapsayacak kadar geniş bir oluşuma sahip olmalıdır. Başka bir ifade ile “toplumsal farklılaşma” özelliğinde olmalıdır (Çaha, 1997:31).
- Sivil toplum herhangi bir sınırlamaya maruz bırakılmaksızın sesini duyurabilecek düzeyde bulunmalıdır (a.g.e., 1997:74).

- Sivil toplum örgütlenme kültürüne sahip olmalıdır. Bunun yanında amaçları, gerçekleştirilecek hedefler, politikalar ve kadrolarında bir şekil ve disiplin halinde var olması gerekmektedir (Tağma, 2001:62).
- Sivil toplum oluşumunda gönül birlikteliği ve bu tür gruplara zorlama olmaksızın girip çıkmanın serbest olması gerekir (Çaha, 1997:75).
- Sivil toplum oluşumunda önemli olan örgütün niteliği değil, kendisini var eden birey veya bireylerin rızasına uygun olup olmadığıdır.
- Sivil toplum bireysel iradeye sahip, örgütlü bir topluluk ve faaliyetlere katılımın gerçekleşebileceği bir yapıya sahip unsurları içermelidir (a.g.e., 1997:75).
- Sivil toplum, bireyin aidiyet duygusunu tatmin edebildiği ve yeni beceriler kazandığı veya var olan becerilerini bu alanda geliştirebileceği bir programa sahip olmalıdır (Yaman, 2003:100).

1.5. Sivil Toplum Kuruluşları

Türkçede sivil alanda faaliyet gösteren örgütlü yapıları ifade etmek için genellikle üç farklı terim kullanılır, bunlar; “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK), “Hükümet Dışı Kuruluşlar”, “Üçüncü Sektör Kuruluşları” gibi terimler kullanılmaktadır. Çalışmada kullanılacak terim “Sivil Toplum Kuruluşları”dır. Çünkü bu terim siyasal zeminde oluşan değişim etkilerine temasında kullanılan bir terim olma özelliğini taşımaktadır. Çalışmada genel olarak anlatılacak konu bu yönde olduğundan dolayı, kamu yönetimi sisteminde değişen yönetim anlayışında, sivil toplum kuruluşlarının etkilerini inceleme çabalarımıza yardımcı olacaktır (Gönel, 1998:1).

Sivil toplum anlayışında yaşanan gelişmeler ile ortaya çıkan, insanların bir arada bulunma arzu ve ihtiyaçları, sivil toplumun taşıyıcı unsurları (Özer, 2008:91) olan sivil

toplum kuruluşlarını ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında, bireylerin devletin baskı ve müdahalesi dışında bağımsız bir alan ifade eden sivil toplumda, kendilerini baskılardan uzak yönlendirme istekleri de eklenebilir.

Günümüzde kitle iletişim araçları sivil toplum kuruluşlarına neredeyse her gün bir konuda gönderme yapmaktadırlar. Bu bağlamda, kavramın kendisi ve ifade ettiği düşünce sürekli gelişmiş, yaygınlaşmış ve küreselleşme gibi gelişmeler ile işlek bir hal almıştır.

1.5.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi

Arslan(2001:125-126), sivil toplum kuruluşlarının tarihi gelişimini altı başlık altında toplamıştır. Bunlar:

- * Çeşitli misyoner gruplarının çalışmaları ile beraber başlayan “Yardım ve Refah Kurumları”,
- * Seçtikleri konularda uzmanlaşmış, “Teknik Yenilik Kuruluşları”,
- * Hükümetin ilgili biriminden daha faydalı olacakları düşünüldüğü için açılan “Kamu Hizmeti Araçları”,
- * Kendi kendine kalkınma projesini az gelişmiş ülkelerde uygulayan ve kaynağı da genellikle Avrupa’da olan “Popüler Kalkınma Kuruluşları”,
- * Üyeleri baskı altındaki kişiler ve yoksullar olan halktan kaynaklanan bir kalkınmayı gerçekleştirmeye çalışan güneyli yerel kuruluşlar “Tabandan Kalkınma Kuruluşları”,
- * Proje uygulamayan, sadece eğitim ve lobicilik için kurulmuş gruplar, “Görüş Savunma Grupları ve İşbirliği Ağları”dır.

Avrupa’da 1968’den itibaren sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları gündem oluşturmaya başlamıştır. Bu tarihlerde batı toplumlarını etkileyen toplumsal hareketler siyaseti etkilemiş ve gündemi oluşturan kavramlarda değişime sebep olmuştur. Toplumsal hareketler içinde feminizm ve çevre hareketleri gibi değişimler etkili olmuştur (Çağlar, 2001:147). Yaşanan gelişmelere bireyler kayıtsız kalmayarak yeni hareket ve değişimleri de beraberinde getiren örgütlenmeler oluşturmuşlardır.

Sivil toplum kuruluşları sayıları, çalışmaları, işlevleri ve ekonomik alandaki etkileri 1970’den sonra hızla yayılmaya başlamış ve günümüzün gelişen sivil toplum kuruluşlarının temelini oluşturmuşlardır (Arslan, 2001:125).

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde; sayıları yüzleri ve binleri bulan yeni bir örgütlenme modeli gelişmiştir. Dünya tarihinin bu evresini “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK) evresi şeklinde adlandıran düşünürlerde olmuştur (Belge, 1998:23’den aktaran; Yıldırım, 2004:52). Sivil toplum kuruluşları bu gelişme karşısında popüler bir terim olarak düşünce dünyasında da yerini almış ve araştırmaya değer bir konu haline gelmiştir.

1.5.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanımı

Sivil toplumun tanımlamasında değinildiği gibi sosyal bilimler kavramlarının açıklanmasında çok çeşitli görüşler bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları da aynı kaderi paylaştığından dolayı, kendine özgü birçok tanım içermektedir.

Sivil toplum kavramının açıklamasında geniş ve dar anlamıyla (Yıldırım, 2004:51-52) ele alınmasında fayda vardır.

Geniş anlamda sivil toplum alanında faaliyet gösteren ve yönetimin bir parçası olmayan her örgütlenmeyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle birlikler, Odalar,

sendikalar, kooperatifler, özel sektör girişimleri, siyasi grup ve partiler, dernekler ve vakıflar sivil toplum kuruluşu kapsamına girmektedir (a.g.e., 2004:52). Başka bir ifade ile geniş anlamda sivil toplum kuruluşları, özerk kuruluşlardan oluşmuş ve özel sektörle kamu sektörü arasında bir ara sektör niteliği taşıyan geniş perspektifli bir yapıyı andırmaktadır.

Dar anlamda sivil toplum kuruluşları ise sosyal veya ekonomik kalkınmaya doğrudan/ dolaylı katkı sağlamak amacıyla gönüllülük, bağımsızlık, kar amacı gütmemek ve kişisel çıkarına çalışmamak esaslara dayanan sivil kuruluşlar (a.g.e., 2004:52-53) olarak tanımlanabilir.

Dede(1998:40'dan aktaran; Aliefendioğlu, 2000:76)'ye göre sivil toplum kuruluşları, kişilerin farklılaşma temeline dayanarak, kamusal alanda bir ortak amacı gerçekleştirmek üzere meydana getirdikleri bağımsız, gönüllü kuruluşlardır.

Sivil toplum kuruluşları, bireylerin dilediklerini mevcut yönetime duyurmada, kamuoyu ve yönetimi etkilemede, sosyal hayatta çektikleri sıkıntılara çözüm bulmada ve sorunlara kamu kurumları eli ile değil de kamu düzeni dışında çözüm üretmede etkili olabilecek demokratik araçlardır (Aliefendioğlu, 2000:76).

Sivil toplum kuruluşlarının hangi amaçla var oldukları tanımlama için önemli bir etken olmaktadır. Çünkü bu kuruluşların hangi görevi ifa ettikleri, nelere aracılık yaptıkları ve kimin çıkarlarını (toplumun mu, devletin mi) korudukları, sivil toplum kuruluşlarını açıklamak için üzerinde durulması gereken unsurlardandır.

Sivil toplum kuruluşları, gönüllülük esasına göre ve devletin müdahalesinden uzak bir ortamda kurulmalarının yanında, zaman zaman devletten maddi destek alabilirler (Biber, 2006:28). Bu durum sivil toplum kuruluşlarının bağımsız hareket edebilmeleri konusunda sakıncalı bir etkeni doğurmaktadır. Çünkü devletin maddi bakımdan

desteklediği sivil toplum kuruluşuna etki etmemesi, faaliyet ve organizasyonlarına müdahalede bulunmaması düşünülemez. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi sivil toplum kuruluşlarının ruhuna aykırı bir durum teşkil etmektedir.

Siyasi alanda görev alan birçok kurum bulunmaktadır. Bunların en önemlilerini doğal olarak siyasi partiler oluşturmaktadır. Siyasi partiler denilince akla birbirleri ile hem fikri zeminde hem de görüş farklılıklarının bulunduğu bir çevre akla gelmektedir. Ancak bazı durumlarda görüş ayrılığından dolayı hareket birlikteliğinin en zor olduğu siyasi parti alanlarında bile, sivil toplum kuruluşları bünyesinde ortak bir hareket zemini oluşmaktadır. Bu da sivil toplum kuruluşlarının, insanların hangi siyasi görüşe sahip olursa olsun belli noktalarda toplayabileceğini gösteren en önemli özelliklerindedir. 1999'da yaşanan Marmara depremi sebebiyle yapılan yardım faaliyetleri, birçok farklı görüşe sahip siyasi partilerin aynı sivil toplum kuruluşları bünyesinde depremzedeler için çalıştıkları örneği verilebilir.

Özden(2008:15)'e göre sivil toplum, kurumsallaşmış veya kurumsallaşmamış her türlü grubu kapsamaktadır. Özden, örnek olarak bir okulun ihtiyaçlarını karşılamak için kermesi göstermektedir. Bu şekilde organize olmuş ve kurumsallaşmış sivil toplum şekillerine sivil toplum kuruluşları adı verilmektedir.

Sivil toplum kuruluşları kendi içine kapanık, devletten tamamen kopuk olmayabilirler. Kendi dışındaki kurum ve kuruluşlarla bilgi, tecrübe ve kaynak paylaşımı yapabilir. Ancak yapılacak her türlü paylaşım da açıklık, şeffaflık ve iyi niyet esas alınmalıdır. Hedeflerde çatışma yaşanmaması için yapılacak eylemlerde uyum içinde olunmasına dikkat edilmelidir. Sivil toplum kuruluşları bahsedilen işbirliği sayesinde,

maliyetlerini düşürebilir ve sahip oldukları kaynaklarını daha verimli kullanabilirler (Arslan, 2004:158).

İnsan faktörüne bağımlı halde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları çevreleri ile sürekli etkileşim içinde olmak zorundadırlar. Sivil toplumun, kurumsallaşma evresine geçişte çevrenin etkisi fazladır. Çevresi ile barışık olmayan, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına karşı duyarsız olan bir sivil toplumun, kurumsallaşmanın yanında hayatta kalması dahi söz konusu değildir. Çünkü sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanları çevreleridir. Bu durumda sürekli çevreleri ile iletişim ve etkileşim halinde olmaları gerektiğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla etkileşim ve iletişim halinde oldukları çevreden etkilenmektedirler veya etkilemektedirler. Çevre; zorlayıcı, taklit etme veya normatif baskılarla sivil toplum kurumsallaşarak çevreye uyum sağlamaya zorlamaktadır (Wolfgramm ve diğ., 1998:87-126).

Arabacı(2008:127) sivil toplum kuruluşlarını, belirli bir amacı veya çıkarı savunmak için kurulan, çıkar ve baskı gruplarını içine alan ama onlardan çok daha geniş bir anlamı ifade eden bir kavram olarak açıklamıştır. Bazı durumlarda sivil toplum kuruluşlarının Hükümet Dışı Örgütler (HDÖ) olarak da kullanılmaktadır.

Dünya Bankası'nın yorumuna göre sivil toplum kuruluşlarının birçok alanda faaliyet göstermeleri, onların tam bir tanımlamaya sığdırılmasını zorlaştırmaktadır. Bu kavram genellikle, hükümetten bağımsız hareket eden ve asli amacı ticari rant elde etmekten ziyade, insani yardım ve işbirliğine yönelik faaliyetleri gerçekleştiren kuruluşlar olarak ifade etmek için kullanılmaktadır. Fakat hükümetten bağımsız olarak hareket etme işlevi bazı durumlarda tam olarak gerçekleşmemektedir. Çünkü, özellikle gelişmekte olan

ülkelerde yardım amacıyla faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları devlet desteklidirler (Grant, 2000:8'den aktaran; Arabacı 2008:127).

Genel olarak sivil toplum kuruluşları ile ilgili yapılan tanımlamalara, özel alan ile devlet arasında bulunan bir ara varlık olduğu anlayışı hakimdir. Ancak sivil toplum kuruluşlarının bazı faaliyetlerinde bu durum tam net olarak görülmemektedir. Sivil toplum kuruluşunun devlet ile mi, toplum ile mi yoksa toplum ve devlet arasında bir köprü halinde olduğu yapılan veya yapılacak faaliyetler ile belli olmaktadır.

STK'lar ile ilgili tanımlama kısmından sonra sahip oldukları özelliklere değinebiliriz.

1.5.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri

Sivil toplum kuruluşlarının özelliklerini sıralamadan önce şöyle bir uyarıda bulunmakta fayda vardır. STK'lar ile ilgili bahsedilen özelliklerin tamamını tek bir çatı altında toplamak bazı sıkıntıları da beraberinde getirecektir. Çünkü Özden(2008:18-19)'in de temas ettiği gibi sıralanacak özelliklerin hepsine sahip olmayan örgütler STK olarak kabul edilip edilmeyeceği gibi bir sorun ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında önceki konularda da bahsettiğimiz gibi farklı yazar ve düşünürlerin görüş açılarına göre STK'ların taşınması gereken özellikler değişebilir. Bu nedenle STK özelliklerini mutlak bir çerçevede anlatmak yerine, en çok kabul gören özelliklerin bir araya getirilemesin de fayda vardır.

STK tanımı yapıldığında üzerinde en çok durulan iki önemli özellik kar amacı gütmemeleri ve devlet- hükümet kontrolünden bağımsız olmaları konusuydu. STK'ların özelliklerini kısaca şöyle açıklayabiliriz:

STK'lar yaptıkları faaliyetler neticesinde ticari kar amacı taşımamalıdır. Ancak bu durum STK'ların hiçbir ticari işle uğraşmayacakları anlamına gelmemektedir. Ticari kar amacının olmaması, yapılacak etkinlik veya faaliyetlerde herhangi bir parasal çıkarın beklenilmeyeceği anlamına gelmektedir. Bunun yanında STK'lar etkinlik veya faaliyetlerini gerçekleştirmek için finansal kazanç sağlayan yollara başvurabilirler. STK'lar elde ettikleri kazançları kurumun amacına uygun olarak toplumsal faaliyetlerde kullanmalıdırlar (Özden, 2008:19).

STK'ların bir diğer temel özelliği de gönüllülük esasına göre çalışmalarınıdır. Gönüllülük STK'larda iki şekilde görülmektedir (Özden, 2008:18). Birincisi, proje ve faaliyetlerinde istihdam edilen personellerin gönüllülük prensibi ile çalışmaları ve STK'nın personel giderini bir nebze azaltabilirler. Diğer gönüllülük konusu ise; bir STK'ya bireylerin kendi iradeleri ile üye veya gönüllü olmaları, o STK'yı desteklemeyi kendi kişisel iradeleri ile tercih etmeleridir.

Gönüllü kuruluş özelliği taşıyan STK'lar modern toplumun sıkıntılarını üstlenme gibi birtakım görevleri de yerine getirmektedirler (Arabacı, 2008:128). Modern toplumda STK'ların hizmet ve faaliyetlerinde gönüllü olarak bulunan bireyler, toplumda fark oluşturmakta ve toplumun yeniden inşası aşamasında aktif rol almaktadırlar (Drucker, 1994:76-77).

STK'lar hem kurulum hem de proje gerçekleştirme aşamasında özerk olabilmelidirler. STK'lar hükümet baskısından, bürokrasinin telkinlerinden veya az bir zümrenin istek ve arzularından bağımsız hareket edebileceği tüzük ve alana sahip olmalıdır. STK böyle müsait alanlara sahip değilse, bu alanların oluşması için girişimlerde bulunmalıdır. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında da değinileceği gibi, STK'lar yönetim

alanı gibi toplumu doğrudan etkileyen konuları sorgusuz bir şekilde kabul eden değil, bu tür konuları demokrasi çizgisine çekebilecek bir yapıya sahip olmaları gerekir. STK'ların demokratik hareketlerde faaliyet gösterebilmesi için önemli konularda özerk davranabilme özelliği gereklidir.

Formel yapı ve örgütlenme STK'ların taşıması gereken diğer bir özelliktir. Formalleşme; organizasyon yapısının, eylemlerinin ve ilişkilerin tanımlanıp, kurallara ve prosedürlere bağlanıp, çalışanların görevlerinin, rollerinin ve yetkilerinin belirlenmesidir (Apaydın, 2008:106). STK'lar da formel bir özellik göstererek sistematik bir yapı oluştururlar. Böyle bir yapı özelliğine sahip olmayan STK'lar kısa zaman içinde eylem konusunda istikrarsızlık ve düzensizlik yaşarlar. Formel yapı her şeyi bir sistem dahilinde organize edilmesi konusunda örgütlerin bir numaralı yardımcısıdır. Bunun yanında formalleşme STK'ların koordinasyonunu da kolaylaştırmaktadır. Formalleşmenin doğal sonucu olarak STK'larda yönetim kurulları oluşturulur. Yönetim kurulu örgüt içinde koordinasyonun sağlanmasının yanında yapılacak veya yapılması gerekli faaliyetler konusunda bir baskı oluşturmaktadır (Staggenborg, 1988:586'dan aktaran; Apaydın, 2008:108).

STK'ların taşıması gereken özellikleri başlıklar halinde şöyle özetleyebiliriz:

- Özerklik,
- Gönüllülük,
- Bir kamu alanına sahip olma,
- Yasallık,
- Kar amacı gütmemek,
- Kamu yararını gözetmek,

- Şeffaflık,
- Ortak değerlere sahip bireyler bulundurmak, olarak sıralanabilir.

1.6. Sivil Toplum Kuruluşları ile İlgili Kavramlar

Günümüzde STK'ların özelliklerini taşıyan ve ona benzer işlevler gören çeşitli kavramlar bulunmaktadır. Çoğu zaman STK'ların yerine kullanılan bu kavramlardan bazıları aşağıda ele alınmıştır.

1.6.1. Üçüncü Sektör

Üçüncü sektör kavramı ile ilgili tanımlama üzerinde tam bir uzlaşmaya varılmamıştır. Ancak belirli bir toplumsal alanı kapsadığı muhakkaktır. Üçüncü sektör ekonomi ile devlet ve diğer yandan aile tarafından sınırlanmakta ve gönüllü katılıma dayalı bir örgütlenme modeli içermektedir (Doğan, 2002:242). Yirmi birinci yüzyılda üçüncü sektör gelişmişlik ölçütü olarak gösterilmektedir (Yıldırım, 2004:56).

1.6.2. Quango veya Gongo

Kelime olarak, kısmen özerk (otonom) sivil toplum kuruluşları veya hükümetçe örgütlenen sivil toplum kuruluşları anlamına gelen Quango veya Gongo terimleri tam bağımsız bir STK olmaktan uzaktırlar. Başka bir ifade ile hükümetin bizzat kendi müdahalesi veya yönlendirmesi ile kurulan STK görünümlü örgütleri ifade etmek için kullanılan terimlerdir (Yıldırım, 2004:56).

1.6.3. Çıkar Grupları

Kelime anlamından da anlaşılacağı gibi belirli bir çıkarı korumak için bir araya gelmiş örgütleri ifade eden bir kavram olarak kullanılan çıkar grupları, STK'ların gelişmesi

ile beraber daha aktif hale gelmişler ve yapmış oldukları bazı faaliyetler ile STK'ların küçük şubesi olmuşlardır.

Çıkar grupları ile baskı grupları kavramları arasındaki farkı Yıldırım(2004:56-57) şöyle açıklamaktadır: “İnsanların yaptıkları işlere ya da ilgilendikleri konulara göre doğal olarak bir takım ‘çıkar grupları’na ayrılırlar. Eğer bunlar örgütlenip de yetkililere çıkarlarına uygun kararlar aldirtmaya başarlarsa, artık ‘baskı grupları’ olurlar” şeklinde baskı grupları ve çıkar gruplarını açıklamıştır. Ancak bu baskı gruplarının faaliyetlerinde sürekli bir çıkar peşinde olduğunun anlamına gelmemektedir. İlerleyen konularda da anlatıldığı gibi, bazı durumlarda STK'lar baskı grubu olarak faaliyet gösterip toplum lehine belirledikleri hedefleri gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Çıkar gruplarının STK'lar ile bazı ortak yönleri bulunmaktadır. Ancak adından da anlaşılacağı gibi bir çıkar peşinde olma veya gelişmelerden çıkar elde etme özelliği barındırmaları STK olarak kabul edilmeyeceği ileri sürülmüştür (Nazlıoğlu, 1994:21). STK'ların özel çıkarları korumak veya kendi menfaatleri hesabına toplumsal olaylara dahil olma özelliği göstermeleri gönüllü kuruluş niteliğine aykırı bir özellik taşımaktadır. STK ile çıkar grubu arasındaki kırmızı çizgi kişisel çıkar mı korunuyor yoksa kamu yararı mı gözetiliyor anlayışı bulunmaktadır. Bu fark göz ardı edilmeden STK ve çıkar grupları tam olarak ayırt edilemez ve anlaşılmaz.

1.6.4. Gönüllü Kuruluşlar

STK'ların temel felsefesi, gönüllülük esasına dayalı olarak örgütlenmeleri ve bu yönde faaliyet göstermeleri olarak kabul edilmektedir. Ancak mantık örgüsüne göre nasıl ki her STK gönüllü bir kuruluştur, o zamanda her gönüllü kuruluşta bir STK'dır anlayışı doğru mudur? Bu soruya cevap verebilmek ayrı bir çalışmayı gerektirmektedir. Fakat

kısaca denilebilir ki, tüm STK'lar gönüllü bir kuruluştur, ancak tüm gönüllü kuruluşlar STK olarak kabul edilemez (Yıldırım, 2004:58; Arabacı, 2008:129).

1.6.5. Platformlar

Platformlar, bireylerin veya kuruluşların ilgi duydukları alanlarda gönüllü katılımı ile ortaya çıkmış yapıları ifade eder. Platformlar bir araya gelme ihtiyacı hissettikleri alanlarının öncelikli konuları ve sorunları tanımlayıp, bu konu hakkında ortak çözüm arayışı içerisine girerler (Yıldırım, 2004:58). Platformlarda hiyerarşi bulunmamakta tüm faaliyetler katılımcı bir anlayış ve yatay ilişkiler vasıtasıyla yürütülmektedir. Platformda bulunan grupları bir arada tutan konu fikir birliğinden ziyade fikri uzlaşmadır. Bu aşamada tıkanan platformlar farklı bir platforma yönelirler veya yeni bir platform oluştururlar (Danisenko, 1998:256'dan aktaran; Yıldırım, 2004:58).

1.7. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

STK'lar çalışmalarını toplumsal olaylara duyarlı olacak şekilde dizayn ederler. Değişen yaşam tarzları ve sosyal döngü ister istemez toplumla direkt irtibat kuran STK'larında işlevlerinde birtakım değişikliğe sebep olmuştur. 19. yüzyıl sivil toplumu kuruluşları orta ve zengin zümrenin gönüllü olarak fakir ailelere yardım amaçlı kurulmuşsa da, 21. yüzyıl da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları bu rolün çok ötesinde bir işlev sürdürmektedirler (Yıldırım, 2004:72).

Günümüzde değişen sivil toplum kuruluşu anlayışları arasında devletin taleplerini topluma dikte etmek yerine, toplumun istek ve taleplerini devlete iletmek olarak ifade edilebilir.

Çaha(2001), STK'ların iki önemli işlevi olduğunu belirtmektedir. Ona göre bu işlevlerden bir tanesi, toplumsal farklılaşmaya katkıda bulunmak diğeri ise bireyleri politik iradeye karşı korumak olarak açıklamıştır. STK'ların bu işlevleri pozitif değil negatiftir. Yani devlet üzerinde baskı kurmak değil, devlet müdahalesine karşı negatif bir rol üstlenerek bireylerin temel hak ve hürriyetlerini devlete karşı korumaktır (Çaha, 2001:45).

Günümüz STK'ları çalışmalarında siyasal alana baskı yapma, demokrasiyi toplum tabanına yaymak, eşitliği yaygınlaştırmak, insanların onurunu yükseltmek, kamu yönetimini iyileştirmek, bu doğrultuda istek ve tavsiyeleri mevcut yönetime iletmek, örgütlenmeyi teşvik etmek, sosyal mobilizasyonu kolaylaştırmak, demokratik ilke ve kurumların güçlendirilmesinde öncülük yapmak, sivil toplum alanları oluşturmak gibi kendine özgü bir takım işlevleri bulunmaktadır (Özbudun, 1999:113; Yıldırım, 2004:73-74).

Sivil toplumun taşıyıcı unsuru olan STK'lar, otoriter yönetimlerden demokrasiye geçişler sırasında demokrasi kültürü yaymaları ve onu işlevsel hale getirmeleri açısından önemli bir rol oynamaktadırlar (Erdoğan, 1998:226).

Yücekök(1998:5), STK'ların farklı bir işlevine dikkat çekmektedir. Ona göre STK'lar, yalnızca iş bölümü, ihtisaslaşma ve ekonomik gelişme sonucu, çıkar farklılaşması yoğunlaşmış toplumlarda, farklı çıkarları siyasal yapıya taşıyan baskı grupları görevini yerine getirmekle kalmazlar. Bunun yanında diğeri bir işlevleri, modern toplumun en büyük hastalıklarından birini tedavi etmektir. Bu hastalık kişilik krizinin yarattığı yabancılaşmış bir dünyaya intibak problemidir (Yücekök, 1998:6).

STK'larının işlevleri ve üstlendikleri hizmetler oldukça fazladır. Bunlar siyasal, kültürel, bireysel ve toplumsal işlevleri olarak sınıflandırabilir. Öncelikle STK'ların siyasal işlevlerinin neler olduğu incelenecektir.

1.7.1. Siyasal İşlevleri

STK'ların en önemli görevi, siyasi iktidara nüfuz etmek, siyasi iktidarı parçalayarak adem-i merkezi hale getirmek, bireyleri otoritenin baskısına karşı korumak ve böylece despotizme karşı güvence oluşturmaktır (Yıldırım, 2004:75). Ayrıca, siyasal duyarlılığı artırma amacı taşıyan STK'lar değişik düşünceleri dile getirme fonksiyonları çeşitli grupların sistemden yabancılaşmalarını önleyen önemli bir fonksiyondur. Böylece yabancılaşmayan bireyler katılım sağlandığı rejimlerde kendilerini daha rahat ifade edecek ve bu şekilde siyasi istikrar bir yönüyle sağlanmış olacaktır (Yıldırım, 2004:76).

Toplumun refahı için var olan devlet tüm faaliyetlerinde toplumu gözetmek zorundadır. Yapılacak seçimlerden kamu yönetimine kadar devletin tekelinde olan işlerde birey bir nesne olarak değil, fark edilme ihtiyacı hisseden bir birey olarak algılanmalıdır. Sivil toplum kuruluşları devletin siyaset gibi tekelleştiği sahnede bireyi unutması halinde devreye girip devlete bazı hatırlatmalar yapmalıdır. Bu hatırlatma görevi genelde toplum adına sivil toplum kuruluşları aracılığı ile yapılmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının siyasal alana tepki veya etki durumları onların siyasallaşacağı anlamına hem gelmektedir, hem de gelmemektedir. Bu tamamen sivil toplum kuruluşunun temsil ettiği davaya ya da zümreye bağlı olarak değişmektedir. Çünkü sivil toplum kuruluşunun muhatap olduğu gönüllü kesim de sivil toplum kuruluşunun amacını belirleme noktasında etkilidir.

Yıldırım(2004:78), sivil toplum kuruluşlarını siyasi etki açısından ikiye ayırmıştır. Birincisi, partiler üstü konumda olan kesimdir. Bu kesim, siyasal amaçlara bağlı

olmaksızın varlıklarını sürdürürler. İşçi ve işveren sendikalarında olduğu gibi partiler üstü bir konumda üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Genellikle gücü üyelerinin çoğunluğundan alan kitle, baskı grubu niteliğindedir. İkincisi ise, alt gruplardan oluşan sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar, gevşek bir örgütlenme modeli gösterirler. Hizmet sağlamaktan çok kamu siyasetini etkilemeye çalışırlar. Bir kısmı gücünü üyelerinin saygınlığından, maddi kaynaklarından ve niteliklerinden alan baskı grubu niteliği taşımaktadır. Mevcut derneklerin büyük çoğunluğu bu amaca dönük çalışmaktadır. Siyasal sistemi etkileyecek genel bir alanın oluşmasında baş rolü oynarlar.

Sivil toplum kuruluşları, kamu politikalarının belirlenmesi sürecine, birey isteklerini dile getirip kamuoyu oluşturma yoluyla katkı sağlamaktadırlar. Bu kuruluşlar, toplumsal dokularda özgüven kültürünün yerleşmesine; varlıkları ile farklı kesimden düşüncelere sahip insanları bir araya getirmeleri ile de katkıda bulunmaktadırlar (Yıldırım, 2004:80).

Sivil toplum kuruluşları üyelerinin çıkarlarını, istek ve tercihlerini; kamuoyuna ve ilgili kamu kurumlarına duyurmak ve benimsetmek gibi bir işlevi de yerine getirmektedir. Yönetim, bazı konularda açıklamalar yapmak ve bunları ilgililere duyurmayı doğrudan yapmak istemedikleri zamanlar, sivil toplum kuruluşlarını sözcü olarak seçerler. Bunu siyasal alanın şubeleri olan yasama, yürütme ve siyasi partilerde görmenin yanı sıra kamuoyu üzerindeki işlevleri ile de görülmektedir (a.g.e., 2004:81).

1.7.1.1. Yasama Alanına Etkileri

Yasama, devletin temel hukuki işlevleri arasındadır. Bunun yanında hükümetin karar alma faaliyetin ifade etmektir. Karar almadan kastedilen, devletin temel siyasetlerinin esasını belirlemektir (Koç, 2005:81).

Sivil toplum kuruluşlarının yasama alanını etkilemeye çalıştıkları en yaygın yöntem milletvekilleri aracılığı ile gerçekleşendir. Bu durum sivil toplum kuruluşlarının sürekli yasama alanda etki faaliyetleri gösterdikleri anlamına gelmemektedir. Sivil toplum kuruluşları yasama alanına olan ilgileri daha çok kendilerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyecek konularda çalışmaların yapıldığı dönemlerde ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2004:81). Milletvekilleri ve sivil toplum kuruluşları ortaklığında sürdürülen bu etkileme işlemi, çerçevede görüldüğü kadar az bir ortağı bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile sivil toplum kuruluşları yasama alanına etkilerini sadece milletvekilleri aracılığı ile yapmamaktadırlar. Bunun yanında kendi taleplerini bireylerin ihtiyaçları haline getirerek toplum üzerinden milletvekillerini etkilemektedirler. İstek ve taleplerin her ne kadar topluma ait olduğu görüntüsü verilse de bu sivil toplum kuruluşlarının arzuları da olabilir. Bu durum göstermektedir ki sivil toplum kuruluşlarının yasama alanına etkileri, sadece milletvekilleri ile doğrudan kurulun temas aracılığıyla gerçekleşmemektedir.

Sivil toplum kuruluşları istenilen bir kanunun geçirilmesi ya da istenmeyen bir kanun kaldırılması için yasama organlarında faaliyet gösterebilirler. Yasama konusunda sivil toplum kuruluşlarının en fazla başvurdukları yol lobiciliktir. Lobicilik faaliyetinde, sivil toplum kuruluşları kendilerini ilgilendirecek kararları alabilecek kişilerle temasa geçip bire bir ilişki kurarak onları kendi amaçlarına inandırmaya çalışırlar. Bazen de yetkili komisyonları etkilemeye çalışarak sürecin her aşamasına etki etmek isterler.

Sivil toplum kuruluşları yasama alanını etkileme işlevini yerine getirmesi için yaşanan gelişmeleri iyi takip etmek zorundadır. Gelişmeleri takibin yanında gündem analizi yaparak gelecek hakkında az çok fikir yürütmelidir. İlerleyen zamanlarda yasama alanında oluşacak herhangi bir değişimde fikir sunabilmek veya fikir değişikliği yapabilme için oluşan gündemi önceden tahmin etmek gerekir. Sivil toplum kuruluşları da bu

bakımdan kendilerini ilgilendiren konularda sürekli bilgi toplamalı, araştırmalar yapmalı, yayın çalışmalarını sıkı takip etmelidirler. Yasama ile ilgili etüt çalışmasını sürekli hale getiren sivil toplum kuruluşu bu alanda hem toplumun istek ve ihtiyaçlarını bilen, hem de konu hakkında bilgi sahibi olmuş bir konuma yükselecektir. Bu durumda kendilerini ilgilendiren yasa tasarılarının hazırlanmasında ve teknik bilgi sağlamada yaşamaya güçlü katkı sağlayacaklarını gösterir (Yıldırım, 2004:81).

1.7.1.2. Yürütme Alanına Etkileri

Yürütmenin temel görevi, yasama tarafından oluşturulan kanunların uygulamaya geçirilmesidir. Bu görevi yerine getirirken bir taraftan düzenleyici işlemlerde bulunmak bir taraftan da kamu işlerini yürütmek olarak bireysel işlemlerde bulunur (Koç, 2005:70).

Sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki işlevleri yasama alanındaki işlevlerine benzemektedir. Ancak bu alandaki işlevlerini yerine getirirken sadece milletvekilleri ile değil hükümet erkânıyla da temas halinde bulunmaktadır. Kanunların uygulamasında ve hükümet politikalarının gerçekleşmesinde sivil toplum kuruluşları bir ara yüzey olma işlevini görmektedirler. Hükümet politikaları veya kanunların uygulaması aşamasında sivil toplum kuruluşlarından destek alınması, bu uygulamaların toplum tarafından daha kolay benimsenmesini sağlayacaktır. Ancak tam tersi durumda ise bu politikalar veya uygulamalar sivil toplum kuruluşlarının muhalefeti sonucu uygulamadan kaldırılabilmektedir (Arslan, 2001:127).

Sivil toplum kuruluşları hükümet politikalarının uygulamasını etkilemenin yanında bunların oluşum aşamasına da çeşitli yollarla etkilemeye çalışırlar. Yani kamu politikalarının oluşması, hizmetlerin dağılımı, program ve projelerin uygulamaya konulması noktasında çeşitli yolları kullanarak etkileme işlevini yerine getirirler. STK'lar,

yürütmedeki yönetici ve memurların dolaylı baskıya açık olmalarını kullanarak, yönetici ve memurları örgütün istekleri doğrultusunda karar almaya yönlendirmek gibi çalışmalar göstermektedirler. Hatta sivil toplum kuruluşları kendilerine yardımcı olacak idari personelin atanmasında etkili olmaktadır. Bu sayede kendilerini ilgilendiren konularda idari kademelere taleplerini daha rahat iletebilme imkânına sahip oluyorlar (Yıldırım, 2004:82). Ayrıca sivil toplum kuruluşları, kamu politikalarını etkilemek veya kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmek için devlet bürokrasisini etkiler ve bunu sağlamak için idarenin çeşitli komisyonlarına temsilci gönderirler (Usta, 2006:43).

Yürütme alanında ki işlevlerinde sivil toplum kuruluşları sadece politika değiştiren veya mevcut uygulamaları değiştiren bir unsur olarak görülmemelidir. Bu durum sivil toplum kuruluşunu sivillik unsurundan çıkarıp menfaat unsuruna çeker ki, bu da sivil toplum kuruluşlarının özelliklerine ve yapısına aykırı bir durumdur. Sivil toplum kuruluşları, kendilerini ilgilendiren konularda idari kademelere veya görevli komisyonlara konu hakkında çalışmalarını iletmek suretiyle yardımcı olmak sivil toplum kuruluşlarının ruhuna daha uygundur (Yücekök, 1998:11'den aktaran; Usta, 2006:43).

Yürütme organları bazı işlevlerine sivil toplum kuruluşlarının dâhil olabilmesi için yapacağı çalışmalarında esnek davranmaktadırlar. Yürütmenin üzerinde çalışma yaptığı konu kamuoyunu yakından ilgilendiren sağlık, hukuk ve eğitim alanında ise bu alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları için bu çalışmaların içine dâhil edilmektedirler (Yıldırım, 2004:82). Böylece hem sivil toplum kuruluşlarının işbirliği, hükümet tarafından desteklenir, hem de alınacak kararın uygulaması konusundaki engellerin büyük bir kısmı bertaraf edilmiş olur.

1.7.1.3. Siyasi Partilere Etkileri

Siyasi partiler, modern topluma hitap eden siyasal hayatın vazgeçilmez unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Demokrasinin yapıtaşlarını oluşturan siyasi partiler (Koç, 2005:36), toplumla diyalog halinde bulduklarından dolayı sivil toplum kuruluşları ile de etkileşim veya iletişim halindedirler. Sivil toplum kuruluşlarının siyasal işlevlerini demokratik yoldan yerine getireceği hızlı ve en etkili yolu siyasal partilerdir. Siyasal alanda hesapları olan sivil toplum kuruluşlarının böylesi bir yapıdan uzak durmaları söz konusu değildir. Bir sivil toplum kuruluşunun siyasi parti aracılığı ile siyasal zeminde yapacağı çalışmalarda dikkat etmesi gereken çok hassas dengeler vardır. Sivil toplum kuruluşu önceki konularda da değinildiği gibi gönül esasına göre örgütlenip, faaliyetlerin birçoğunu da gönüllü olarak yapılan yardımlar ile yerine getirmektedir. Ancak siyasi partilerde hâkim olan gönüllülükten çok çıkardır.

Sivil toplum kuruluşları siyasi partileri tarafsızlık veya partiler üstü etiketi altında dolaylı yollardan etkilemektedirler. Buna örnek olarak sivil toplum kuruluşlarının kendi yararlarına çalışacak adayı gizlice parti içinden siyaset sahnesine çıkarıp desteklemeleridir. Yani sivil toplum kuruluşları siyasal partiler ile sadece parlamenter çıkardığı zaman değil bu aşamaya giden yolların başından itibaren irtibat halindedirler. Bu irtibat hali her zaman sivil toplum kuruluşunun siyasal partileri kendi programları doğrultusunda yönlendireceği veya etkileyeceği anlamına gelmemektedir.

Yıldırım(2004:83-84) sivil toplum kuruluşlarının siyasi partileri etkilemelerini, parti içi disiplinin seviyesine bağlamaktadır. Ona göre parti içi disiplinin çok zayıf olduğu ülkelerde siyasi amaçlı sivil toplum kuruluşları seçim kampanyalarında ve siyasi parti faaliyetlerinde etkili olmaktadır.

1.7.1.4. Kamuoyuna Etkileri

Sosyal hayatta yaşanan gelişmelerden, yeniliklerden ve ortaya çıkan çeşitli sorunlardan bütün vatandaşların bilgi sahibi olmalarına imkân yoktur. Toplumda değişime neden olan sosyal olgular dahi çoğu zaman halk kitleleri tarafından fark edilmiyor. Bunun fark edilebilmesi için toplum içinde bir gündem yoğunlu yaşanması veya belli bir kamuoyu oluşması gerekiyor. Kapani(2003:147)'ye göre kamuoyu; belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına hâkim olan kanaattir.

Sivil toplum kuruluşları belirli bir konu etrafında insanları toplayarak kamuoyu oluşturmaya çalışır. Etrafında toplamak istediği konu sıradan veya geçerliliğini çabuk yitirecek özelliğe sahip olmaması konusuna dikkat edilir. Bazı durumlarda kamuoyu sivil toplum kuruluşlarının çabaları ile değil de kendiliğinden oluşur. Bu durumda sivil toplum kuruluşu oluşan kamuoyuna liderlik edebilecek kapasite ve donanıma sahip değilse, kamuoyu farklı mecralara çekilebilecek esnek bir yapıya sahiptir.

Kamuoyu konusu sivil toplum kuruluşlarının yanında siyasal toplumunda üzerinde çalıştığı bir kavramdır. İktidar gibi yasama ve yürütme erkleri içinde kamuoyu büyük önem taşımaktadır. Bu durumda kamuoyunun üzerinde sadece bir örgütün değil birden fazla örgütün çalıştığı, hesap yaptığı bir alan olduğunu gösterir.

Sivil toplum kuruluşları kamuoyu oluşturma suretiyle bireylerin taleplerinin dile getirilmesine ve dikkate alınmasına yardımcı olurlar (Arslan, 2001:126). Sivil toplum kuruluşları kamuoyunu sürekli olarak aktif durumda tutarak, kamuoyuna sosyo- ekonomik süreç hakkında sürekli bilgi vermek, belirli konularda uyarmak işlevini yerine getirirler (Yücekök, 1998:11'den aktaran; Usta, 2006:44).

Kamuoyunu bilgilendirmenin veya etkilemenin çeşitli yolları bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları kamuoyunu bilgilendirmek için de broşür, dergi, kitap, televizyon, internet gibi kitle iletişim araçlarını kullanırlar. Sivil toplum kuruluşları kamuoyunu aydınlatmak için sadece bilgilendirmekle kalmaz, bunun yanında kapı kapı dolaşarak bireyler ile yakın temas kurarlar.

Demokratik bir sistemin oluşabilmesi için sivil toplum kuruluşlarının örgütlenmesinin önünde herhangi bir engel bulunmamalıdır. Sivil toplum kuruluşları kamuoyunu devletin bilgi ve yorum tekelinden kurtarmak için etkin bir araçtır. Toplumdaki bireylerin farklı düşüncelerini devlete iletmek istemeleri için ise sivil toplum kuruluşları etkili bir yoldur. Bireylerin dilek ve şikâyetlerinin devlet iletilmesi siyasal alanda meşruiyet zemini oluşmasını sağlar. Bu tip demokratik davranışların gerçekleşebilmesi içinde demokrasiyi kuvvetlendirecek tüm mekanizmaların hem yerleşmiş olması, hem de sistem içinde çalışır olması gerekir. Sivil toplum kuruluşları da işleyen demokratik mekanizma içerisinde kendilerini çok iyi ifade edebileceklerdir.

1.7.2. Kültürel İşlevleri

21. yüzyılda birçok alanda olduğu gibi toplum zihniyetinde de büyük dönüşümler yaşandı. Modern toplum yaşanan zihinsel döngünün en bariz örneğidir. Modern toplum bireyi sadece düşünsel yönde değil, bunun yanında psikolojik olarak da etkilemiştir. Modern toplumda yaşayan birey, kendi başına hareket etmeyi arzulayan, sosyal gruplardan uzak yaşamak isteyen bir döngü içerisinde. Bunun yanında sivil toplum kuruluşları modern toplumda bireylerin, diğer insanlardan kopuk, kendi başlarına hareket edebilen bireyler olmaktan çıkararak gruplar içinde toplayacak bir rol üstlenmiştir (Koç, 2005:35). Bu rol hayatını kısır bir döngüye adanmış birey için yeniden canlanarak olgunlaşabileceği

bir yaşam biçimi sunmaktadır. Monotonlaşmış hayat kalıplarını eritebilmek için bireyin materyalist hayat tarzına alternatif olarak gönüllü bir şekilde iştirak edebileceği alanlar ancak sivil toplum kuruluşları aracılığı ile hazırlanabilir.

Sivil toplum kuruluşları bünyesinde bir araya gelen bireyler karşılıklı olarak sürekli bir iletişim halinde bulunmaları ile birbirilerini etkilemekte ve bu iletişim bir süre sonra ilerleyerek samimi bir ilişki haline dönüşmektedir. Yaşanan ilişkiler sonucunda bireyler karşılıklı olarak bir takım davranışlar edinerek kültürel yönden ilerleme kaydetmektedirler.

Kültürel ve demokratik hafızanın canlı tutulmasında sivil toplum kuruluşlarının büyük etkisi vardır. Bu tür kuruluşlar bünyesinde tartışma deneyimleri canlı tutulmakta, ideolojik alanlar oluşturularak (Yonca, 2003:47) bireylerin perspektifleri genişleyebilmektedir.

Demokratik yapıların oluşabilmesi için toplumu oluşturan bireylerin kültürel alt yapıları buna hazır olmalıdır. Kültürel alt yapısı demokratik sisteme tam uyum sağlayamayacak durumda olan bireylerin oluşturduğu toplumda, sistem demokratik olarak işleyemez. Çünkü bireyler demokrasi kültürüne sahip değildir. Sivil toplum kuruluşları toplum üzerinde gerçekleştirdiği proje ve faaliyetlerle bireylerin demokrasi kültürü kazanmasına zemin hazırlamaktadırlar. Bu zeminde kendini geliştiren birey siyasal ve sivil hayatı farklı bir hesap ile analiz edecektir. Kişinin sahip olduğu bilgi birikimi ve kültür seviyesi bakış açısını etkileyecektir. Sivil toplum kuruluşları da bireyi bilgi ve kültürel yönden geliştirerek toplum zeminine demokrasinin yayılmasına yardımcı olurlar. Sivil toplum kuruluşları bu gibi çağa özgü yeni ilişki biçimlerini geliştirerek, bireylerin yeni kültürel yapılara imza atmasına vesile olmaktadır.

1.7.3. Bireysel İşlevleri

Sivil toplum kuruluşları toplumların kalkınması ve bu kalkınmanın sürekli hale getirilmesi hususunda önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu örgütler bireylerin önünü açarak sorumluluk bilincini geliştirerek toplumdaki bireylerin sosyal ve manevi yönden terakkilerine vesile olmaktadır.

Modern toplumun önemli sorunları arasında yer alan kişilik krizi, yabancılaşma, güvensizlik, işbirliği kurmama gibi sosyo- psikolojik sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının katkıları bulunmaktadır (Yıldırım, 2004:89).

Bireylerin sosyal psikolojinin bahsettiği rahatsızlıkları (kişilik krizi, yabancılaşma, vb.) yenmesi için birtakım ilişkilerde bulunması gerekir. Sivil toplum kuruluşları bireylerin grup psikolojisi ile etkileşime girmelerine yardım etmektedir. Farklı görevler belirleyerek işbölümü yapmaktadır. Toplumun gözünden kaçan konulara eğilerek bireylerin farklı gerçekleri görmesini sağlamaktadırlar. Yaşadığı toplumda farkları fark eden birey, monotonlaşan hayatına yenilikler katmaya başlayacaktır. Bu da bireyin sosyal bir topluluk ile bütünleşmesini sağlayacak, aynı zamanda insan sevgisi, hemcinsine yakın olma ve dayanışma ihtiyacını tatmin edecektir.

Sivil toplum kuruluşları bireysel iletişim gelişmesinde de bir takım işlevleri bulunmaktadır. Örneğin, üyelerinin tek başlarına elde edemeyecekleri bilgileri grup aracılığı ile elde ederek; gerçeklere ulaşmaları, güven ve etkin olma duygularını beslemekte, elde ettikleri bilgilerle, kendi değer, algı ve duygularını kıyaslama ve doğruluğunu test etme imkânı elde edebilmektedirler (Yıldırım, 2004:89).

Bireysel ilişkilerin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesinde sivil toplum kuruluşlarının önemli bir rol üstlenmiştir. Birey ilişkilerini korudukça sivil toplum kuruluşunun kendisine sunduğu grup ortamına dâhil olacaktır. Birey, grup içinde kendini ve çıkarlarını topluma karşı daha rahat ve güvenle korur. Yıldırım(2004:90)'a göre yalnız başına toplumsal sorunlarla ilgilenmede kendine güvenmeyen birey, sivil toplum kuruluşlarının sağladığı enerjik ve verimli bir ortamda sorun çözme konusunda yüksek bir motivasyona kavuşmaktadır. Bu durum da sivil toplum kuruluşlarının birey üzerindeki işlevinin olumlu yönde olduğunun göstergesidir.

Demokratik sistemlerin zemine yayılmasına izin verdiği sivil toplum kuruluşları baskı, dayatma ve engellemeler ile karşılaşmadan göstereceği tüm meşru faaliyetler toplumu oluşturan bireylerin faydasıdır.

1.7.4. Toplumsal İşlevleri

Sivil toplum kuruluşları, toplumsal yarar ve isteklerin dile getirilmesi bakımından ortak eylem ve kurumsal kapasiteye yönelik toplumsal alanlar oluştururlar (Wiktorowicz, 2002:78'den aktaran; Yıldırım, 2003:239).

Modern toplumda sivil toplum kuruluşlarının toplumsal yapıya katkısı hitap ettiği kesimin kültür, bilgi ve ekonomik durumuna göre farklı etkiler ve sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kültür, bilgi ve ekonomik anlamda ilerlemiş toplumlarda sivil toplum kuruluşlarının toplum üzerindeki etkileri büyük ölçüde hedeflenen amaca uygun bir biçimde yürütülmektedir (Yıldırım, 2003:232). Ancak bunun tam tersi durumundaki toplumlarda hizmet edilen amaca uygun olmayan sonuçlar çıkmaktadır. Bunun birçok nedeni

bulunmaktadır. Ancak en önemli nedenlerinden birisi kültür, bilgi ve ekonomik yönden zayıf toplumlarda sivil toplum kuruluşlarına karşı ilginin zayıf olması ve bu sosyal altyapının zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda sivil toplum kuruluşlarının toplum üzerindeki işlevini normal olarak ya zayıflatmakta ya da hiçbir etki bırakmamaktadır.

Farklı bireyleri bünyesinde barındıran toplumlar, ancak bireylerin farklı özelliklerini geliştirerek ilerlemenin ve büyümenin koşullarından birini yerine getirirler. Bunu toplum devlet kanalıyla oluşturulan tek tip bir program veya proje ile gerçekleştiremez. Çünkü uygulanacak olan proje monoton bir birey sergisi oluşturacaktır. Monoton yaşam tarzı ise toplum sistemindeki temel organ olan bireyi aktiflikten pasifliğe çeker.

Bireyi bu durumlardan kurtarıp işlenebileceği bir alana çekmek için, farklı perspektifteki insanların oluşturduğu formel örgütlere ihtiyaç vardır. Bu örgüt yapısına en iyi cevap da sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum kuruluşları bireyi aktifleştirecek ve deyim yerindeyse her bireyin nabzına göre bir çalışma programı çıkaracak aygıtlara sahiptir. Bireyin gelişmesi bireylerin gelişmesi anlamına gelmektedir. Bu da doğal olarak bireylerden oluşan toplumsal yapının değişimine veya gelişmesine işaret eder. Konu baştan tekrar incelendiğinde sivil toplum kuruluşunun bireyi geliştirmesi otomatik olarak toplumu etkilemesine etken oluşturmaktadır. Bu da sivil toplum kuruluşlarının toplumsal işlevleri arasında sayılabilir.

Yonca(2003:47), sivil toplum kuruluşlarının hayata katkılarını şu şekilde sıralamıştır:

- Halk kesimlerini kendilerini ifade edebilecekleri ve çıkarlarını tanımlayabilecekleri demokratik kalkınma alternatifleri ortaya çıkarma,
- Dayanışma ve ortak çalışma zeminleri oluşturarak, örgüt dışı ilişkilerde demokratik alanlar ortaya çıkarma,
- Yerel yönetimlerden ve ulusal yönetimlerden yola çıkarak halk alternatiflerinin tanımlanması, formüle edilmesi ve uygulanması,
- Halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik programları gerçekleştirmek şekilde sıralanabilir.

Bunun dışında sivil toplum kuruluşlarının toplumsal işlevleri olarak, sosyal faaliyetlerde ve sosyal yardımda bulunmaları gösterilebilir. Sivil toplum kuruluşları, fakirlere çeşitli yollarla yardımda bulunur, ayrıca kurs, seminer, konferans ve tanıtım gezileri düzenleyerek (Yıldırım, 2004) toplumsal dönüşümde önemli bir oynarlar.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNETİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİM

2.1. Yönetim Kavramının Tanımı

Türk Hukuk Lugatı'nda yönetim; “devletin ve devlete bağlı kamu tüzel kişilerinin devlet düzeni içinde, yasama ve yargısal nitelikte olmak üzere, yaptıkları çalışmalardır.” Başka bir ifade ile; “hükümetin emir ve denetimi altında kamu hizmetlerini gören örgüttür” (Günel, 1995:18).

Yönetimin sözlük anlamı, “yasalara, kurallara veya belli koşullara uygun biçimde çalışmayı sağlamaktır” (a.g.e., 1995:18).

Yönetim, yön- etmek sözcüğünden türetilmiş olup idare sözcüğü ile aynı anlama gelmektedir (a.g.e., 1995:18). İdare kelimesi, bir şeyin kendi eksenini etrafında dönmesi ve dolaşması anlamına gelen Arapça “devr” sözcük kökünden gelmez ve döndürme, yürütme, becerme anlamlarında kullanılmaktadır (Alpar, 1999:101; Eroğlu, 2000:5).

Batı dillerine bakıldığında yönetim kavramının “management” ve “administration” olmak üzere iki ayrı şekilde, kimi zaman da eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Birinci kullanımda; bir işi çekip- çevirmeyi, uygun ortamda bir kümeye bağlı kişilerin davranışlarını etkileyerek onların çabalarının ortak bir amaç doğrultusunda istenen sonuçları elde edebilecek biçimde yönlendirilme sürecini ifade etmektedir. İkinci kullanımında ise kamu yönetim örgütünü veya yerel yönetim birimini ifade etmektedir (Ergun, 2004:34). Başka bir ifade ile “management” daha çok işletme, “administration” ise kamu yönetimini anlatmak için kullanılmaktadır (Akpınar, 2006:14).

Bu bağlamda yönetim, toplumsal hayatın değişik kesimlerinin işleyişini düzenleyen, benzer amacı gerçekleştirmeyi düşünen kişilerden oluşan bir örgütsel yapıyı ve örgütsel amaçların, en akılcı yollardan gerçekleştirilmesine dönük olan bir eylemler dizisini varsaymaktadır. Daha da önemlisi, evrensel nitelik taşıyan planlama, örgütleme, personel alma, yönlendirme, koordinasyon ve denetleme eylemlerinin uygun şekilde dizilip etkileşmelerinin ortaya çıkardığı karmaşık bir süreçte somutlaşmaktadır. Bu anlamda yönetim bilimi, devlet görevlilerinin özlük işlerini düzenleyen bir yöntem değil, işyeri ilişkilerinden kamu maliyesine ve iktisattan hukuka uzanan geniş bir yelpazedeki bilim dallarının kesişme noktasında beliren, onların öz yöntemlerinden yararlanmasını zorunlu kılan “disiplinler arası bir disiplin”dir (Fişek, 1975:15).

Yönetim kavramı, insan gruplarının ortak amaçlarını gerçekleştirmek üzere işbirliği ve daha sonra kendi aralarında işbölümü yaparak yöneten- yönetilen veya önder- izleyiciler şeklinde belirlenen hedefe birlikte yöneldikleri her yer ve zamanda, yönetim olgusu kendini bu ortamlarda göstermiştir (Şimşek, 1998:7). Eski çağlarda insanların vahşi hayvanlara ve zorbalara karşı koymak amacıyla güç birliği yapmak üzere bir araya geldiği gerçeği dikkate alınır, yönetim olayının insanlık tarihi kadar eskilere dayandığı söylenebilir (a.g.e., 1998:7).

Bu durum yönetim kavramının çok eskilere dayandığını gösterse de, bir bilim olarak yönetimin incelenmesi henüz yenidir. Kavram üzerinde bilim ile ilgilenen düşünürlerinde tek bir tanımı bulunmamaktadır. Bu da kavram ile ilgili olarak ortak bir tanıma ulaşamadığını göstermektedir.

Yönetim konusunda çok değişik tanımlar yapılmaktadır. Yönetim tanımının bu kadar değişik cümleler ile ifade edilmesinin başlıca iki nedeni vardır: Birinci neden,

yönetimi tanımlayanların, yönetimin biçimine ilişkin inançlarının değişik olmasıdır. İkinci neden ise, yönetilen örgütün amaçlarının birbirinden farklı olmasına dayanmaktadır. Bir güvenlik örgütünün, sağlık, işletme veya üniversite örgütünün yönetimine ilişkin tanımlamalar birbirinden farklıdır (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:8).

Yönetime akademik bir disiplin olarak baktığımızda, bir süreç anlamı içerdiğini görmekteyiz. Süreç olarak yönetim bir dizi faaliyeti içerir. Yönetim fonksiyonları olarak bilinen ve karşılıklı etkileşim halinde sürekli olarak tekrarlanan bu faaliyetler karar verme-planlama, örgütleme, yürütme, koordine etme ve kontrol şeklinde sıralanabilir (Şimşek, 1998:8; Eroğlu, 2000:7). Bu sıralanan yönetim fonksiyonları ileride daha açık bir şekilde ifade edilecektir. Yönetimi bir süreç olarak algılama eğiliminde olana düşünürlere göre, yönetim, bir grup insanı belirlenmiş amaçlara doğru yöneltme, aralarındaki işbirliği ve koordinasyonu sağlama çabalarının bütünüdür. Süreç olarak ifade edilebilir (Şimşek, 1998:8). Süreç olarak yönetim kavramı, başkaları vasıtasıyla iş görme ve önceden belirlenen hedeflere ulaşmanın söz konusu olduğu her durum için kullanılmaktadır (a.g.e., 1998:8).

Yönetim eski bir bilim olduğundan dolayı etkileşim alanı dar değildir. Yani sadece insan olgusuna bağlanacak kadar sığ bir yapı özelliği göstermemektedir. Bundan dolayı yönetim kavramı kısmi tanımlamanın yanında bünyesinde bir çok unsur barındıran bir kavram olma özelliği göstermektedir. Hopt'un da bahsettiği gibi yönetim, bir teşebbüsün, insan ve malzeme kaynaklarının planlanması, teşkilatlandırılması, koordine ve kontrol edilmesi suretiyle önceden belirlenmiş bir amaca doğru yönetilmesi olarak tanımlanmıştır (Zoga, 1999:3'den aktaran; Eroğlu, 2000:8).

Smiddy, yönetim için, planlama, teşkilatlandırma, tamamlama ve ölçme yolu ile liderlik tanımlamasını kullanmıştır. Lederer ise yönetimi, kararlar almak sanatı olarak tanımlamıştır (a.g.e., 1999:3).

Yönetim kavramı birçok tanım ve farklı görüşleri içermesi literatürde dar ve geniş anlamda yönetim tanımlamalarının oluşmasını sağlamıştır.

Yönetim, devletin işlevini yerine getirmek üzere, üstlendiği eylem ve yaptığı işlemler ile bir tüzel kişilik olma becerisine sahiptir. Devletin görevi başarabilmek üzere giriştiği etkinlikler, yasama, yürütme ve yargı işleridir. Yönetim, bu temel fonksiyonlar ile ele alınır ise en geniş anlamıyla tanımlanmış olur. Diğer bir ifade ile geniş anlamda yönetim, belirli insani amaçlara ulaşmaya yarayan planlı, insani faaliyetlerdir. Memuriyetin ve mesleğin yönetimi, ev yönetimi gibi durumlar örnek olarak verilebilir.

Dar anlamda yönetim ise, devletin işlerinden sadece birini, yürütme alanındaki etkinliğini dile getirmek üzere kullanılır. Bu anlamda da yönetim, bir yandan yönetimin kuruluş ve örgütlenmesini, diğer yandan da yönetim eylem ve işlemelerini kapsamaktadır. Hukuki ve teknik bir nitelik taşıyarak devletin kendine özgü amaçlarına ulaşmak için sarf ettiği faaliyetlerin toplamı olarak da dar anlamda yönetim kavramı tanımlanabilir (Eroğlu, 2000:8-9).

Yönetim kavramı, sadece devlet tüzel kişiliğine sahip bir unsur olma niteliği taşımaz. Bu kavram evrensel bir özelliğe sahiptir ve hem kamu kesiminde hem de özel kesimde faaliyetlerin ilerlemesi için lokomotif görevini icra eder. Bunun yanında özel ve kamu kesimi için geçerli sayılan ilke, yol ve yöntemlerin belirlenmesi, düzenlenmesi gibi yaşamsal özellikleri içermektedir. Yani, yönetim, belirli amaçların gerçekleştirilmesi için bireylerin işbirliği yapmaları olarak tanımlanmaktan ayrıca ortak amacın gerçekleştirilmesi

için örgütlenmeyi, örgüt içinde yer alan bireylerin görev ve yetkilerinin belirlenmesi ve bir bütün olarak örgütün işleyişi tanımını da kapsamaktadır. Bir diğer ifade ile yönetim, birçok bireyin bir amacı gerçekleştirmek, bir sonucu elde edebilmek için yaptıkları çalışmalar, planlama, örgütlenme, yöneltme, denetim işlevleri ve bunlara ilişkin bazı etkinlikleri içermektedir. Hayatımızda, organize çalışmalara muhatap olduğumuz her alanda yönetim kavramı kendini göstermektedir (Canman, 1995:1).

Yönetim kavramı, yardım, yöneltme ve işbirliği kavramlarını bir arada kapsayabilmektedir. Bu unsurlara dayanarak yönetim için şöyle bir tanımda yapılabilir; yönetim, geniş anlamda kişilerin (personelin) ortak çabasının belirli bir amaca (mal veya hizmet üretimine) yöneltilmesidir (Simon, Smithburg ve Thompson, 1966:1).

Yönetim olgusunda, her zaman, ortak bir çabaya, işbirliğine ve eşgüdüme dayalı bir ussal (rasyonel) etkinlik vardır. Bu nedenle, yönetim, işbirliğine dayalı rasyonel bir grup faaliyeti olarak da tanımlanabilir (Eryılmaz, 2010:3).

Yönetim, evrensel bir “süreç”, toplumsal yaşam kadar eski bir “sanat”, gelişmekte olan bir “bilim”dir (Eren, 1991:88).

Sanat olarak yönetim bir uygulamayı; bilim olarak yönetimde sistematik ve bilimsel bilgi topluluğunu ifade eder (a.g.e., 1991:89).

Süreç olarak yönetim bir takım faaliyet ve fonksiyonları yansıtır. Yönetim süreci, bu süreci işleten gruplar açısından ele alındığında üç tür yönetimden söz edilebilir. Ailesel, siyasal ve profesyonel yönetim diye gruplanırlar (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:4).

Bir örgüt yönetiminde, temel politik karar organlarının ve hiyerarşik yapının önemli bir kısmının belli bir ailenin üyelerinden oluşması halinde ailesel yönetimden söz

edilebilir. Bu yönetim şeklinin en önemli özelliği, üst yönetim kademelerinin belirli bir aile bireylerine veya akrabalara açık olmasıdır (a.g.e., 2004:5).

Ekonomik gelişme sürecine yeni giren ve eğitilmiş insan gücü kıt olan toplumlarda, ekonomik gücü elinde tutan aile bireylerinin genellikle, eğitim görmüş olmaları nedeniyle bu tür yönetimin maliyeti düşük olabilmiş ve özellikle küçük sanayi ile perakendecilik ve toptancılık gibi küçük ve basit organizasyonlarda bu tür yönetim etkin olmuştur. Ancak ekonomik gelişme ve modernleşme ilerledikçe değişen çevre şartları örgüt faaliyetlerini ve organizasyonları daha büyük hale getirmiş, dolayısıyla aile yönetimi bu yeni şartların gereklerini yerine getiremediğinden ekonomik gelişmeyi engeller hale gelmiştir (a.g.e., 2004:5).

Temel politik karar organlarının ve önemli yönetim kademelerinin belirli siyasal eğilimli kişiler tarafından doldurulması durumunda ise, siyasal yönetimden söz etmek mümkündür. Bu yönetimde de eğitilmiş kişileri çalıştırma imkanı var olmakla beraber, siyasal düşünce ve amaçlar yönetim kademelerine girişi etkilemektedir (a.g.e., 2004:6).

Temel politik karar organlarının ve hiyerarşik yapıdaki diğer bütün kademelerin belirli bir aileye veya siyasal eğilime bağlılıktan çok, uzmanlık ve yetenek esasına göre seçilen kişiler tarafından doldurulması halinde profesyonel yönetimden söz edilmektedir. Profesyonel yönetim, yönetim işinin bir meslek haline gelmesi ile ilgilidir (a.g.e., 2004:7).

Ailesel yönetim, siyasal yönetim ve profesyonel yönetim olarak özetlenen bu üç yönetim türü birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış değildir. Bunların üçü de bir arada bulunabilir. Burada önemli olan ekonomik gelişmeye paralel olarak bu türlerin etkinlik ve yaygınlık derecelerinin değişmesidir (a.g.e., 2004:8).

Yapılan bu açıklamalar neticesinde yönetim, örgüt amaçlarının etkili ve verimli olarak gerçekleştirilmesi maksadıyla planlama, örgütleme, yürütme, koordine etme, denetleme fonksiyonlarına ilişkin kavram, ilke, teori, model ve tekniklerin sistematik ve bilinçli bir biçimde maharetle uygulanmasıyla ilgili faaliyetlerin tümü diye tanımlamak mümkündür (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:9).

Çağdaş toplumlarda ihtiyaçların artması doğal olarak yönetim konusunda sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yönetim konusunda ortaya çıkan sorunlar basit sıkıntılardan öte geçmişe oranla daha karmaşık ve daha teknik bir nitelik göstermektedir. Yönetim, yaşanan toplumsal değişimler ile birlikte gelişmesi aynı zamanda kendi yapısı ile ilgili eski alışkanlıklarında artık yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum yönetim uygulamalarında zaman zaman esnek değişimlere neden olurken kimi zamanda radikal dönüşümlerin olmasına sebep olmaktadır. Yönetimdeki gelişme ve kavram anlayışlarındaki değişimin sebepleri ilerleyen konularda daha geniş bir şekilde açıklanacaktır.

2.1.1. Yönetimin Özellikleri

En küçük sosyal birim olan aileden, en büyük siyasi otorite olan devlet kurumuna kadar çeşitli aşama ve düzeylerde yürütülen faaliyetler bütününden oluşmakta olan yönetim (Eryılmaz, 2010:4), tek bir özellik taşıması beklenemez. Önceki konularda da belirtildiği gibi birçok farklı tanım içeren yönetim kavramının değişik özellikler ile açıklanması doğal olarak karşılanmalıdır.

Başkalarının aracılığı ile amaçlara ulaşma veya başkalarına iş gördürme faaliyetlerinin toplamı olarak da tanımlayabileceğimiz yönetimin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Aydın, 1999:13-19; Eroğlu, 2000:24-25):

- Her yönetim ancak kendi yetkilerinin ve uzmanlarının bilgi, deneyim ve anlayışları ile düzeliş gelişebilir. Bir yönetim işleyişindeki eksiklikler ve aksamalar hakkında dışarıdan yeterli bilgiyi edinmek zordur. Yönetimden ancak kendi yetkilerinin ve uzmanlarının kavrayıp benimsedikleri uygulamalar beklenebilir.
- Yönetim, öğrenilebilir ve öğretilabilir bir bilim dalıdır. İnsan davranışları üzerinde yapılan deneysel nitelikteki çalışmalar, türlü yönetim biçimleri altında yaşayan ve iş gören insanlardan beklenebilecek verim ve performans durumları hakkında bize bugün bazı bilgiler getirmiş bulunmaktadır. Bunun yanında, eğitim, yöntem ve teknikleri alanında kaydolunan ilerlemeler de, insan davranışlarına bütün bu bilgilerin verilmesini ve öğretilmesini mümkün kılmaktadır.
- Yönetim bir sosyal faaliyettir. İnsanların bir arada ve ortak yaşantılarından doğan her türlü toplumsal olay sosyolojinin inceleme alanı içine girmektedir. Yönetim de ortak yaşantının ürünüdür, toplumsaldır; dolayısıyla sosyolojinin inceleme konusu yapılabilir.
- Yönetim, disiplinler arası bir disiplindir (Fişek, 1975:17). Doğa ve toplum şekilleri içinde buldukları yer, zaman ve koşullardan soyutlanamazlar; tüm doğa ve toplum şekilleri gibi bu temel yasanın işleyiş ve etkilerine zorunlu ve kaçınılmaz olarak bağlanan yönetim, değişik disiplinlerce incelenen farklı koşulların çok yönlü ve karmaşık etkileri altındadır.
- Yönetim belirli bir amaca yönelik eylemdir. Şimdiye kadar yapılan tanımlarda da bunu görmekteyiz. Önemli olan nokta, etkili bir yönetimin amacı ne olmalıdır sorusuna cevap bulmaktan çok, somut durumlarda, yönetimin şu veya bu amaca sahip olmasını belirleyen sosyolojik etkenleri ortaya koyup sentezler üretmektir.

- Yönetim toplumsal bir farklılaşmadır. Her yönetim sürecinde, yöneten ve yönetilen biçiminde ikili bir toplumsal farklılaşma vardır. Yöneten durumunda olanlar toplumsal işlevleri, yetkileri, itibar dereceleri, kazançları ve yaşayış biçimleri bakımından yönetilenlerden ayrılmışlardır. Bunlar daha üstün bir statüye sahiptirler. Bu farklılaşma, yönetim sürecinin ortaya çıktığı her yerde ve her zaman gözlenmektedir. Ancak, farklılaşmanın derecesi, katılığı, yönetim biçimlerine göre değişmektedir.
- Yönetim doktrin uygulamasının kültürle sınırlı olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Yönetim, ayrıca belirli bazı değer yargıları ile sınırlıdır; kamuoyunun değişen anlamları, ilgili menfaat ve baskı gruplarının, türlü örgütlerini bürokrasilerin kendilerine özgü değer yargıları gibi.
- Yönetim, bir işbirliği ilişkisidir. İşbirliği ve dayanışma, her çeşit toplumsal yaşantının ve eylemin olduğu kadar, yönetsel eylemin de temel ögesidir. Bu işbirliğinden ziyade heterojen, birbirinden farklılaşmış toplumsal öğeler arasında oluşan işbirliğidir.
- Yönetim, hiyerarşik bir süreçtir. Yönetim toplumsal farklılaşma özelliği ile yakından ilişkili olan bu özelliği, yöneten ve yönetilenler arasındaki emir verme ve alma zincirinin ifade eder. Her yönetimde yönetenlerin emir ve karar verme yetkileri vardır. Bu yetki, yöneticilik statüsünün planlama, örgütleme ve denetleme gibi işlevlerinin temelini oluşturur. Yönetilenler de, yöneticinin bu yetki ve işlevlerine uymak zorundadır. Bu anlamda, yönetim hiyerarşik bir özellik taşımaktadır.
- Yönetim toplumsaldır. Yönetim, en az iki kişinin olduğu durumlarda ortaya çıkar. Bireysel yaşantıda ve eylemlerde, sosyolojik anlamda yönetimden söz etmek

mümkün değildir. Birey, diğerleriyle ilişki kurup, ortak yaşantıya girince yönetimsel davranışlar beliriyor. Bu açıdan bakıldığı zaman, yönetim süreci sosyolojinin konusu olmaktadır. Toplumsal yaşantının ürünü olduğuna göre, ancak toplumsal koşulların ve etkenlerin ele alınmasıyla doğru olarak açıklanabilir.

- Yönetim, bir egemenlik ilişkisidir. Egemenlik ilişkisi olan yönetim, çağdaş üretim örgütlerinin zorunlu bir ögesidir. Bu yapısal zorunluluk, çağdaş sanayinin sosyolojik unsurlarından ve bu unsurlar arasındaki etkileşimler örgüsünden doğmaktadır. Yönetimde olduğu gibi, egemenlik ilişkisinde de, emir verenler ve emir alanlar biçiminde işlev, yetki, sorumluluk ve itibar dereceleri birbirinden farklı statü ve gruplar vardır. Emir verenler üstler, kural koyarlar, astlarının davranışını yönlendirirler ve denetlerler, onları uyarırlar ve cezalandırırlar. Yönetim sürecinde, yöneticinin işlevleri de planlamak, örgütlemek, denetlemek ve karar vermek olduğuna göre, yönetici sosyolojik anlamda egemen olandır.

Yönetim ile ilgili sıralanabilecek daha birçok özellik mevcuttur. Bu kavramın genel olarak taşıdığı özellikleri şöyledir (Eryılmaz, 2010:4-5):

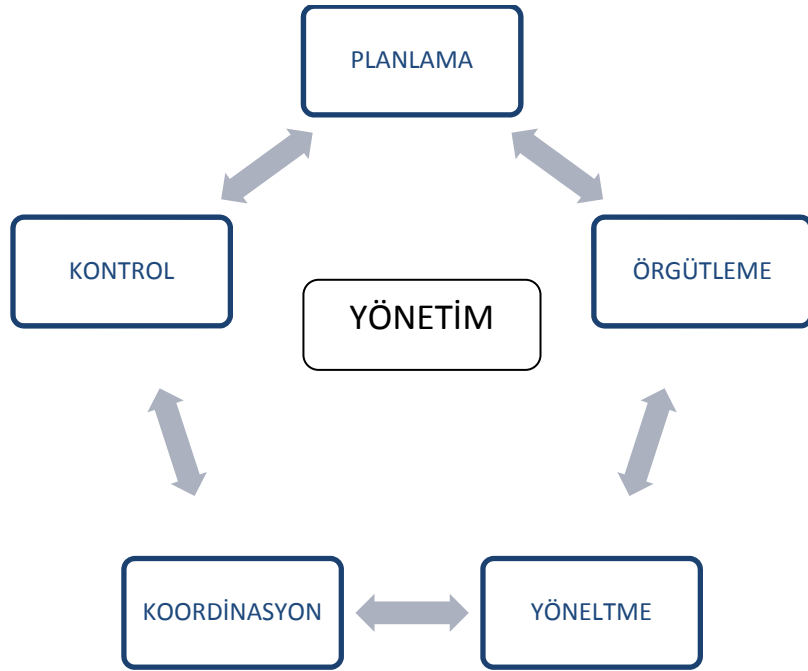
- Yönetim, ortak amaçlar etrafında toplanmış kişilerin yer aldığı bir grup içinde gerçekleşir
- Yönetim, planlama, örgütleme, gerekli kaynakları sağlama ve düzenleme yönlendirme, koordinasyon ve denetim süreçlerinden oluşur.
- Biçimsel örgütlerde hiyerarşik düzen içinde oluşan yönetim statü ve rollerle işleyen bir sistemdir.
- Yönetim, koordinasyonu içine alan, uyumlu ve sistemli faaliyetlerden oluşan bir olgudur.

- Yönetim, belirli bir amacın gerçekleştirilmesine yönelik çeşitli faaliyetler bütünüdür.

2.1.2. Yönetimin Fonksiyonları

İşletme faaliyetleri olarak bilinen ve ilk kez Henri Fayol tarafından üretim (teknik), ticari (satın alma, satma), mali, muhasebe ve güvenlik şeklinde sıralanan eylemler daha çok teknik nitelikte olup örgütten örgüte farklılık gösterirler. Oysa, Fayol tarafından işletmenin altıncı faaliyeti olarak sunulan ve kapsamına planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve denetimin girdiği “yönetim” faaliyeti ise genellikle tüm örgütlerde yeknesaklık sunan evrensel bir niteliğe sahiptir. Nerede birden çok kişi güçlerini bir amaca ulaşmak üzere birleştirmiş ise, orada yönetim olayı ve fonksiyonlarından söz edilebilir ki, bunlar tüm örgütlerde benzerdirler (Şimşek, 1998:121).

Yönetimsel işlevlerin sıralanmasında mantıksal bir yol izlemek şüphesiz yararlıdır. Ancak hangi işlevin başa alınmasını gerektiren durumlar, işlevlere verilen öneme ve uygulamada ortaya çıkacak koşullara göre değişebilir. Aslında tüm işlevler bir süreç şeklinde oluşur. Süreçlerin hiçbiri diğerinden daha az önemli değildir (Emre, 1999:8). Kullanım zamanları ve alanları yöneticiler için farklılık gösterebilmektedir. Bu durum yönetim fonksiyonlarının adlarında birtakım değişikliğin olacağı anlamına gelmemektedir.

Şekil 2.1. Yönetim Fonksiyonları

Şekil 3.1’de gösterildiği gibi yönetimin fonksiyonlarını Henri Fayol şöyle sıralamaktadır (Şimşek, 1998:121);

- Planlama
- Örgütleme
- Yönelme
- Koordinasyon (Eşgüdümleme)
- Kontrol (Denetim)

Aşağıda Fayol’un sıralamış olduğu yönetim fonksiyonları ele alınacaktır.

2.1.2.1. Planlama

Planlama, geleceğin değerlendirilmesi ve ona göre gerekli önlemlerin alınmasıdır. Her yönetim sürecinin çok önemli bir parçası olan planlamayı, örgütsel amaçlara ulaşmak

için gerekli politika ve yöntemlerin seçimi şeklinde tanımlamak mümkündür. Başka bir ifade ile planlama, “ne yapılacağına önceden kararlaştırılması” veya “neyin, ne zaman, nerede ve kim tarafından yapılacağına önceden kararlaştırılması süreci” şeklinde ifade edilebilir (Şimşek, 1998:121-122).

Planlama çağdaş bir yönetim biçiminin temelidir. Yönetici, belirlenen yöntem sayesinde ne yapacağını ve neler yapmak istediğini önceden düşünme imkanı bulur. Bu nedenle planlamayı, bir çalışma programını önceden belirten bir analiz olarak da tanımlayabiliriz. Yapılacak işin, hangi koşullarda ve nasıl yapılacağına ve nelere gereksinim duyulacağına önceden karar verilmiş alınması planlamanın gerekleri arasındadır.

Planlama tanımında birçok düşünür görüş belirtmiştir. Prof. Lorsen planlamayı: “Belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için önceden en uygun hareket biçimini yaptırmak” şeklinde tanımlamaktadır (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:22).

Yönetim fonksiyonları arasında önemli bir yeri olan planlamanın taşıması gereken unsurları şöyle sıralanabilir (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:26):

- Açık, seçik kesin ve kabul edilebilir bir amaca sahip olmak.
- Kurumun değişen iç ve dış koşullarına sürekli olarak uygun olmak.
- Belirli bir zaman süresini kapsamak
- Kurumun standart ve optimal durumlarına uygun olmak.

2.1.2.2. Örgütlenme

Örgütlenme, örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi için yönetimin amacına ve işlevlerine uygun bir yapı kurma sürecidir (Başaran, 1989:246).

Şimşek(1998:137)'e göre örgütlenme, peşinden gidilen bir amaç veya amaçlar dizisi, bu amaç ya da amaçları gerçekleştirmek için yapılacak işler ve bu işlerin çalışılacak kişiler arasında bölünmesi ve bu kişiler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi olarak tanımlanabilir.

Örgütlenme bir süreçtir. Çünkü örgütlenme, bir kez yapıp bitirilen bir iş değildir. Örgüt, önceden kararlaştırılmış amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelen insanların, amacı gerçekleştirme çabaları boyunca, karşılıklı kurdukları ilişkiler dokusundan oluşur. İnsan ilişkileri, hızla değişen bir nitelik gösterir. Ayrıca insan ilişkileri, yalnız örgütün iç değişkenleri ile değil, dış çevre değişkenleri ile de güçlü etkileşim içinde olduğundan, sürekli değişme içindedir. Bu değişmeye örgütün yapısının da uyum göstermesi için sürekli örgütlenmesi gerekir (Yüksel, 2002:41).

2.1.2.3. Yönelme

Yönelme, astların kısa ve uzun dönemde etkili verimli bir biçimde çalışmalarını sağlamaya ilişkin yönetim işlevlerinin tümünü içine alır. Bir yönetim fonksiyonu olarak yönelme, örgütün insan kaynaklarını rasyonel ve etkin bir şekilde motive ederek amaçlara ulaşmaya sevk eder. Bu durumda yönelme, amaçlara ulaşmak için örgütlenmiş çabaları harekete geçiren bir işlev olup diğer yönetim fonksiyonları olan örgütlenme ile kontrol arasında bağlaç görevi görür (Şimşek, 1998:163-164).

Yönetici planını yaptıktan ve örgütünü oluşturduktan sonra harekete geçmeye hazır demektir. Bunun için yapacağı şey, planı uygulamak için örgütün çeşitli basamaklarına yerleştirdiği kişilere hareket emri vermektir. Bu emir, kuruluşu çalışmaya başlatır ama sürekli olarak işleyişi sağlayamaz. Harekete geçen bir kurumun fiilen izleyeceği yol, planda çizilmiş bulunan yoldan ayrı olabilir. Çünkü, plan temel olarak geleceğe ilişkin tahminlere dayanır. Kesin olarak bilinmeyen olaylara dayandırılan planın ileride

karşılaşılabacak ayrıntılı durumlara göre sürekli olarak gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi gerekir. Sorunsuz bir işleyişi sağlayacak olan bu gibi düzeltmeler sürekli olarak emir ve talimatlar yani yöneltme ile mümkün olmaktadır (Eren, 1991:239).

Yöneltmenin temel gayesi, birey ile örgütün bütünleşmesini sağlayarak bu iki grubun amaçlarına en üst düzeyde ulaşmalarını sağlamaktır (Şimşek, 1998:164).

2.1.2.4. Koordinasyon

Koordinasyon (eşgüdüm) kuruluşun bütünlük ve dolayısıyla varlığını sağlayan etmenlerin başında gelir. Kuruluşun, grup olarak çalışma, aynı amaca doğru çaba harcama, kısaca bir işbirliğini ifade eder (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:39).

Koordinasyon, aynı zamanda bir kurumun çalışmalarını kolaylaştırmak ve başarı şansını artırmak için bütün eylemler ve bölümler arasında uyumun sağlanmasıdır. Koordinasyon, insanların çabalarını birleştirmeyi, zaman bakımından ayarlamayı, ortak amaca ulaşmak için faaliyetlerin birbirini izlemesi ve iç içe geçip kenetlenmek suretiyle birbirlerini tamamlamalarını hedef alır (Şimşek, 1998:210).

2.1.2.5. Kontrol

Yönetim işlevlerinin sonuncusu olan denetim, diğer işlevlerin neyi, nasıl ve hangi ölçüde başardığını araştırır ve belirler; çalışmaların sonucu ancak etkili bir kontrol ile belli olur.

Kontrol, ne yaptığımızı, nereye ulaştığımızı, nerede bulunduğumuzu belirlemeye yarayan bir işlevdir. Yönetim bilimci Fayol'a göre, denetim " her şeyin, verilen emirlere ve

konulmuş kurallara (düzene) uygun yapıp yapılmadığının gözetimidir” (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:42).

Kontrol, ulaşılmak istenen ile gerçekleşen fiili sonuçlar (Şimşek, 1998:225) arasında bir karşılaştırma yapmak ve bu ikisi arasındaki farkın bir analizini yapmaktır. Kontrol ile amaçların ne ölçüde gerçekleştiğini tespit etmek ve hedefte olan sapmaları tespit etmek ve gerekli düzeltici önlemleri almak amacı güdülmektedir.

Kontrol fonksiyonun sonuçlara göre planlama ve amaç belirleme işlevi yeniden gözden geçirilerek yönetim süreci tekrar işlemeye başlayacaktır. Bu durum da gösteriyor ki, kontrol fonksiyonu yerine getirilmediği sürece yönetim işlevi tamamlanmış sayılmayacaktır. Bu da kontrol işlevinin örgüt ve yönetimin tüm faaliyetlerini kapsadığı anlamına gelmektedir (a.g.e., 1998:226).

2.2. Yönetim Yaklaşımları

Netice itibariyle görülüyor ki, yönetimin kavramsallaştırılmasında disiplinler arası bir yaklaşım izlendiği ve değişik bilim adamlarının yönetimle ilgili kavramları açıklamada bir görüş birliğine varamadıkları ve kavramların ayrıntılarında aynı görüşü paylaşan birden çok yazara rastlanmadığı ileri sürülmektedir (Sağlam, 1979:27). Aslında yeni bir bilim dalı olarak nitelendirilen yönetimde bu tür karmaşıkların yaşanması doğaldır ve bugün için böyle fikir ayrılıkları, yönetim hakkında farklı yaklaşımların oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Endüstri Devrimi'nden sonra özellikle 1900'lerden itibaren sistemli bir şekilde gelişmeye başlamış ve yönetim belirli ilke ve kurallara sahip bir çalışma alanı olarak

kendini kabul ettirmiştir. Bu tür gelişmeler 20. Yüzyılda daha belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir (Şimşek, 1998:39).

Yönetim gündeminin yoğun olduğu son dönemlerde farklı görüşler dile getirilmektedir. Bunun sonucunda yönetim hakkında birbirine benzer veya tamamen zıt fikirlerin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Yönetim hakkındaki yaklaşımlar, ilerideki konularda görüleceği üzere, zaman içerisinde muhataplarını tatmin etmekte zorlanmaktadır. Bu durum yönetim ile ilgili sabit bir yaklaşımın olmadığını göstermektedir.

Aşağıda yönetim yaklaşımlarını kısaca şöyle açıklanabilir:

2.2.1. Geleneksel (Klasik) Yaklaşım

Geleneksel (Klasik) yönetim yaklaşımları, yönetim fonksiyon ve ilkelerini açıklayarak tek bir yönetim teorisine ulaşmaya çalışan teorilerdir. Ancak, hızla düşen ekonomik kazancın organizasyonlar üzerinde oluşturduğu baskı ve daha fazla üretim ihtiyacı; bu konudaki çalışmaları engellemiştir.

Bu yaklaşımın öncülerinden bir kısmı siyaset bilimi ve idare hukuku alanında eğitim görmüşlerdir ve genellikle normatif bir yaklaşımla yönetsel davranışın gerçekte nasıl olduğunun açıklanmasından çok, nasıl olması gerektiğini belli reçeteler halinde sunmuşlardır (Wilson, 1887:198'den aktaran; Sağlam, 1979:31).

Geleneksel Yönetim Yaklaşımı, işgörenlerin örgüt amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik davranışlarını biçimlendirmek amacı ile geliştirilmiş yaklaşımların bir ürünüdür. Yaklaşımın özünde iş görenlerin yargısına yer bırakmayan bir “mekanik” işgörmeye mantığı yatmaktadır (Türkel, 1983:40).

Bu dönemdeki teorisyenler Adam Smith (1723- 1790), Charles Babbage (1792-1871), Frederic Taylor (1856- 1915), Henry Gant (1861- 1919), Max Weber (1864- 1920), Henri Fayol (1841- 1925); klasik yönetimin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır (Peker ve Aytürk, 2000:18).

Geleneksel Yönetim Yaklaşımında üç temel yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar şunlardır (Şimşek, 1998:39):

1. Bilimsel Yönetim Yaklaşımı
2. Yönetim Süreci Yaklaşımı
3. Bürokrasi Yaklaşımı

2.2.1.1. Bilimsel Yönetim Yaklaşımı

Bilimsel Yönetim Yaklaşımı, yöneticilerin bilimsel bir yaklaşımı kabul etmeleri ve örgüt yapısını oluşturan işlerin dizaynına bu açıdan bakmaları halinde örgütlerinde yüksek düzeyde verimlilik hedeflerine ulaşabileceklerini savunmuştur (Şimşek, 1998:41).

2.2.1.1.1. Frederic Taylor

Frederic Taylor, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yazdığı The Principles of Scientific Management (İlmi Yönetimin İlkeleri) adlı kitabıyla tanınmıştır. (Eroğlu, 2000:14).

Birleşik Amerikalı olan ve gözlerindeki yetersizlik dolayısıyla yüksek öğrenim yapamayan Taylor, işçi olarak çalışmış ve bir işçinin bir günde en çok yapabileceği işi saptamak istemiştir. Taylor fabrikalarda on veya onbeş kişilik işçi gruplarının çalışmalarını değerlendirmiştir. Bunların her birinin iş yaparken yaptıkları el ve kol hareketlerini, harcadıkları zamanı, saniye sayacı ile ölçmeye çalışmıştır. Bu inceleme ile, boş ve faydasız

yapılan hareketleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak Taylor, boş ve faydasız hareketleri, boşuna harcanan zamanı ortadan kaldırarak en çabuk ve en etkili iş yapmak için gereken yeniliklerin neler olduğunu ortaya koymuştur (Tortop, İşbir ve Aykaç, 1999:23).

Taylor, özellikle iş ile insan arasındaki fiziksel (örneğin yorgunluk), ve ruhsal (örneğin yüksek ücret ödenmesi gibi) ilişkiler üzerinde durmaktadır. Taylor'dan önce, işçi basit bir işin yapılması için daha çok çalışmak zorunda kalıyordu. Taylor, bir işçinin çalışma olanaklarını belirterek, en az zamanda işin yapılması için, gerekli olan çalışma usul ve yöntemlerini ortaya çıkaradı. Böylece, işveren, aynı zaman ve aynı fiyatla daha çok miktarda, mal üretme olanağını kazanmış olacaktır (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:11-14).

Verimliliğin artırılması için Taylor'un sunduğu Bilimsel Yönetim Yaklaşımının birkaç amacı vardır. Bu amaçlar şöyle sıralanabilir:

- Çalışma koşullarının standartlaşması.
- Çalışma yöntemlerinin standartlaştırılması.
- Standartlaşmış yöntemlerin bulunması ve geliştirilmesi için yüksek üretimde bulunan kişilerin işteki başarılarının incelenmesi.
- Günlük işlerin belli bir planlamaya dâhil edilmesi.
- Yüksek üretimde bulunan kişilerin işte alıkonmaları, buna karşılık düşük üretimde bulunanların başka bir işe aktarılma olanağının özendirilmesi.

2.2.1.2. Yönetim Süreci Yaklaşımı

Yönetim Süreci Yaklaşımı tıpkı bilimsel yönetim gibi ekonomik etkinlik ve rasyonellik (verimlilik) fikrini esas almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bunun, bilimsel

yönetimin bir devamı olduğu ve onu bazı yönlerden tamamladığı ileri sürülebilir. Ancak, yönetim süreci yaklaşımı yalnızca işletmenin statik yönünü oluşturan örgüt yapısının çeşitli yönleriyle değil, fakat aynı zamanda işletmenin dinamik yönünü oluşturan yönetimin bütün alanları ile ilgili belirli ilkeler geliştirmeye çalışmış olması açısından da Bilimsel Yöntemden ayrı ve ondan daha kapsamlı bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır (Şimşek, 1998:45).

2.2.1.2.1. Henri Fayol

Klasik Yönetim Yaklaşımının ikinci yaklaşımı, öncülüğünü Fransız mühendis ve yönetim bilimcisi Henri Fayol'un temelini attığı "Yönetim Süreci Yaklaşımı"dır. Taylor'un hareketler ve çalışmalar üzerinde durmasına karşılık, Fayol anlayışlar, fikirler ve davranışlar üzerinde durmaktadır. Çalışma ilkelerini, moral ve yönetim kurallarını saptamaya çalıştı (Tortop, İşbir ve Aykaç, 1999:23).

Fayol, yöneticilerin ne gibi niteliklere sahip olmaları gerektiği üzerinde de durmuş, bunların personel hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmalarını, yeterli olmayan elemanları çıkarmalarını, iyi örnek olmalarını, periyodik denetlemeler yapmalarını, diğer kuruluşlarla iyi ilişkiler kurmalarını, işbirliğini sağlamak için çalışma arkadaşları ile toplantılar düzenlenmesini, ayrıntılara girmeyerek ana sorunlarla uğraşmasını, personele girişkenliği ve fedakarlık ruhunu aşılmasını önermektedir. (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:12).

Fayol, bütün örgütlerde şu altı etkinliğin yerine getirilmesi gerektiği ilkesine inanmaktadır (Kazmier, 1979:7; Şimşek, 1998:45-46):

- a. Teknik Faaliyetler
- b. Ticari Faaliyetler
- c. Mali Faaliyetler

- d. Güvenlik Faaliyetleri
- e. Saymanlık Faaliyetleri
- f. Yönetimsel Faaliyetler

Bu faaliyetler içinde “Yönetim Faaliyeti” en soyut ve üzerinde en çok durduğu faaliyettir. Fayol’a göre yönetim;

- Planlamak,
- Örgütlemek,
- Yürütmek (Emir ve kumanda etmek),
- Koordinasyon (Eşgüdüm),
- Denetlemek olarak ifade etmiştir (Tortop, İşbir ve Aykaç, 1999:23).

Başka bir ifade ile Fayol’a göre yönetim, “örgütsel amaçlara ulaşmak için örgütsel faaliyetlerin planlaması, örgütlenmesi, yürütülmesi, koordine edilmesi ve denetlenmesi şeklinde icra edilen bir süreçtir”. Fayol’un bu tanımı bütün çalışmaların temelini oluşturmaktadır (Ergun ve Polatoğlu, 1992:60-61).

2.2.1.3. Bürokrasi Yaklaşımı

Bir örgüt yapısı, modeli veya yaklaşımı olarak bürokrasi, günlük konuşmalarda kullanıldığı şekliyle işlerin görülmesini aksatan, gereksiz yazışma ve zaman kayıplarına yol açan, bugün git- yarın gel uygulamalarını doğuran bir kavramı ifade etmenin aksine, ideal anlamda bir örgüt ve yönetim biçimi ve düzenini ifade eder (Şimşek, 1998:49-50).

2.2.1.3.1. Max Weber

Bürokrasinin bir yönetim biçimi olarak ele alınması Weber’le birlikte başlamıştır (Aykaç, 1997:15). 1864- 1920 yılları arasında yaşayan Alman Sosyolog Weber eski

örgütlerin sanayileşen ve modernleşen batı dünyasında yetersiz kalmaya başladığını ve onların yerini gerek kamuda gerekse özel kesimde bürokrasi denen büyük çaplı örgütlerin aldığını iddia etmiştir (Can, 1997:38).

Max Weber'e göre bürokrasi, resmi işlevlerin belirlenmiş kurallara göre sürekli bir biçimde örgütlendiği, belirlenmiş bir yetki alanının bulunduğu, büroların örgütlenmesinin hiyerarşi ilkesine göre gerçekleştirildiği, kaideci gayri resmi ruh ilkesinin geçerli olduğu, büro yönetiminin uzmanlaşmış bilgi ve eğitim yapıldığı, yönetsel etkinliklerin yazılı belgelere dayandırıldığı bir örgüt biçimidir (Ergun ve Polatoğlu, 1992:61).

Weber'in bürokrasi teorisinde siyasi ve idari konular birbirinden ayrılmıştır. Siyasiler politika ve stratejileri belirler bürokrasi ise bunları uygular (Bilgiç, 2003:28). Bürokrasi modeline dayalı yönetimde en önemli güç kaynağı uzmanlıktır. Siyasilerin gereksinim duyduğu teknik uzmanlık bilgisine bürokratlar sahiptirler. Seçimle gelenler belirli bir süre sonra değişirken bürokraside çalışanlar sürekli görevde kalırlar. Ayrıca çoğu durumlarda oylama gibi yöntemlere ihtiyaç duymadıklarından daha hızlı karar alabilirler. Dolayısıyla seçilmişlerden daha çok otorite ve yetki kullanabilirler ve üzerlerinde seçmen baskısı olmadığından daha rahat hareket edebilirler (Eryılmaz, 2010:217).

Weber, bütün modern örgütlerin zorunlu olarak bir bürokratik yapıyı benimseyeceklerini ve örgütlerin bu özellikleri taşıdığı oranda bürokratik olabileceğini varsayarak, modern bürokrasinin özelliklerini de sıralar. O'na göre bürokrasinin genel kuralları bulunur ve yazılı belgeler dayanır. Bu genel kurallar yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş olup, belirli ve resmi yetki alanı içerisinde geçerlidir. Bu kurallar örgütün amaçlarına ulaşabilmesi için resmi görevler şeklinde çeşitli birimlere verilmiş ve

görevlerin yerine getirilmesi için emir verme yetkisi dengeli olarak dağıtılmıştır (Haktankaçmaz, 2009:21).

2.2.2. İnsan İlişkileri (Neoklasik) Yönetim Yaklaşımı

Bilimsel yönetimin gelişmesi ve bu gelişimin girişimci ve yöneticiler arasında kabul görmesi, yönetime objektif yaklaşımın ve mühendisliğin girmesini sağlamıştır. Böylece diğer bilim adamları da yönetime ilgi duymaya başlamışlar ve bu da yönetime farklı bakış açıları kazandırmıştır (Peker ve Aytürk, 2000:19).

1920'lerde Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika ve Avrupa'da düşen ticari talep ve 1929 borsasının çöküşü; ABD'de büyük yapısal değişimlerin oluşmasına zemin hazırladı. Bu dönem, üreticileri, daha az insan kaynağı ile daha çok üretmeye zorlamıştır. Otomasyonun önem kazanması, tüketim toplumunun teşvik edilmesi gibi stratejiler davranışsal yönetim teorilerinin önem kazanmasına neden olan unsurlardandır (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:12).

Neoklasik Yaklaşımının öncülerinden hemen hepsi, psikoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji ve antropoloji gibi davranış bilimleri alanında uzmandırlar. Bu yönlerinden dolayı örgüt yapısı içinde insanın nasıl davrandığı, neden o şekilde davrandığı ve yapı ile davranış arasındaki ilişkileri açıklamışlar, bu da yönetime yaptıkları en önemli katkı olmuştur. Neoklasik yaklaşım, bir örgütün etkinliğini belirleyen unsurun "insan unsuru" olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Davranışsal Yaklaşımın ana fikri, bu örgütün yapısı içinde çalışan "insan" unsurunu anlamak, onun yeteneklerinden azami ölçüde yararlanmak, yapı ve insan davranışları arasındaki etkileşimleri incelemek, örgütte ortaya çıkan toplumsal gruplar ve bunların özelliklerini tanımak ve kısaca yöneticinin kullanabileceği yeni araç ve kavramlar geliştirip kendisinin emrine vermek şeklinde olmuştur. Bu

yaklaşım, Klasik Yaklaşımın ekonomik rasyonellik anlayışını esas almakla birlikte, ayrıca insanın sadece maddi yönden değil, sosyo- psikolojik yönden de tatmin edilmesi boyutunu eklemiştir. Ayrıca bu yaklaşım, örgütün yapısal bir süreç olmaktan çok, çeşitli ihtiyaçlara sahip insanların bir araya gelmesiyle oluşan “sosyal bir yapı” olarak görmüştür (Şimşek, 1998:73-74).

Bu dönemin en önemli teorisyeni; fiziksel çevre ve çalışanın performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen Hawthorne deneylerini temel alarak davranışsal ekolü geliştiren Elton Mayo'dur. Bu ekol, yükselen moral ile çalışanın performansının da yükseldiğini ifade etmektedir. Bireycilikten kolektivizme geçiş de bu ekolün ortaya koyduğu diğer bir sonuçtur. Davranışsal ekol; kompleks sosyal çevrenin ve kompleks ihtiyaçların tatmin edilmesi ile performansın artacağı teorisine dayanan bir sonuç ortaya koymaktadır (Arıkanlı ve Ulubaş, 2004:13).

Son olarak bu yaklaşım, yönetimde dikkatleri insan ögesi üzerine çekmesi, örgütlerde grup oluşumu ve yönetime etkilerinin ele alınmasında ortamı hazırlaması, her şeyin ötesinde Davranışsal Yaklaşımın temel taşlarını belirlemesi açısından yönetim biliminin gelişmesine önemli katkılar getirmiştir (Türkel, 1983:44-45).

2.2.3. Modern Yönetim Yaklaşımı

Geleneksel ve davranışsal yönetim yaklaşımlarının yönetim ve örgüt sorunlarını çözümlenmede yetersiz kalması, bu alandan yeni araştırmaların ve yeni yaklaşımların geliştirilmesi zorunlu kılmıştır. Özellikle, iki kuramın işletmedeki insan ögesine çok değişik açılardan yaklaşımları bu konuda bir orta yolun bulunmasını gerektirmiştir.

Modern Yönetim Yaklaşımı, Klasik Yönetim Yaklaşımı ve Neoklasik Yönetim Yaklaşımını birleştirmeye çalışır. Öncüleri Argyris, March, Simon, Haire, Forrester vd.

düşünürlerdir. Bunlara göre klasik görüş fazla katı, neoklasik görüş ise fazla gevşek ve belirsizdir. Bir ölçüde hiyerarşi ve otorite zorunludur. Bu arada insan unsuruna da yer verilmelidir (Eroğlu, 2000:22-23).

Bu yaklaşımı bir sentez olarak algılamak mümkündür. Şöyle ki, yönetimin yapıya ağırlık veren yaklaşımı tez, insana ağırlık veren yaklaşımı ise antitez olarak ele alınırsa, örgüte ağırlık veren yaklaşım yani Modern Yönetim Yaklaşımı da bu iki yaklaşım arasında birleşme sağlama amacını taşıdığı için sentez olacaktır. Bu sentez yönetimin biçimsel yapısına ağırlık veren Klasik Yaklaşımlarla, yönetimin doğal yönlerine ağırlık veren Davranışçı Yaklaşımların bir ölçüde bağdaştırılması olarak ele alınabilir (Henderson, 1936:244'den aktaran; Sağlam 1979:40).

Modern Yönetim Yaklaşımı kendi içinde iki tür yaklaşım ile değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımların ilki “Sistem Yaklaşımı”, ikincisi ise “Durumsallık Yaklaşımı”dır.

2.2.3.1. Sistem Yaklaşımı

Sistem yaklaşımı, tek başına bir disiplin olmaktan çok, belirli olayların, durumların ve gelişimlerin incelenmesinde kullanılan bir düşünce tarzı, bir yönetim felsefesi, bir yönetim ve bir yaklaşımdır (Şimşek, 1998:91).

Bu yaklaşımdaki “sistem” kavramı, “belirli parçalardan oluşan bir bütün” şeklinde tanımlanabilir. Başka bir ifade ile sistem; belirli parçalardan (alt birimlerden, dalt sistemlerden) oluşan, bu parçalar arasında belirli ilişkiler olan ve bu parçaların aynı zamanda dış çevre ile ilişkisi olan bir bütün olarak tanımlanabilir. Birleşik ve bütünleşmiş parçalardan oluşan herhangi bir yapı, olay, faaliyet veya kavram bir sistem olarak tanımlanabilir (a.g.e., 1998:91).

Sistem yaklaşımı, örgütü çeşitli parçalar, süreçler ve amaçlardan oluşan bir bütün olarak ele alır. Örgüt, ana sistemdir. Bu sistem birbiri ile ilişkili ve karşılıklı bağımlı alt sistemleri içermektedir. Yönetici bu ilişki ve bağımlılığı temel yönetim fonksiyonları olarak adlandırılan planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve denetim fonksiyonlarını yerine getirirken gerçekleştirir (Şimşek, 1998:92; Eroğlu, 2000:23-24).

Belirli bir düşünce tarzını ifade eden sistem yaklaşımı, daha önceki yönetim yaklaşımlarını ikame eden bir yaklaşım değildir. Bu yaklaşım, yönetim, düşünce ve uygulamasına yeni boyutlar, özellikler ve değişik bir bakış açısı getiren bir yaklaşım olarak yorumlanmalıdır. Dolayısıyla sistem yaklaşımı ile yöneticinin kullanabileceği kavram ve araçların sayısı daha da artmış, kalite yönünden de zenginleşmiş olmaktadır. (Şimşek, 1998:97).

2.2.3.2. Durumsallık Yaklaşımı

Durumsallık Yaklaşımı, adında anlaşılacağı gibi işletme yönetimi içinde bulunan “durum”lara ya da “koşullar”a ağırlık veren bir yaklaşımdır. Bu model, her yerde ve her işletme için geçerli olabilecek bir yönetim uygulaması yerine, her işletmenin içinde bulunduğu duruma göre, o durumda en uygun sayılacak bir yönetim uygulaması bulmayı amaçlamaktadır (Şimşek, 1998:97-98).

Bu yaklaşım, Klasik, Neoklasik ve Sistem yaklaşımlarıyla birlikte ele alınan ve o yaklaşımların hangi durumlarda daha faydalı ve etkili olabileceklerini araştıran bir yaklaşımdır (a.g.e., 1998:98).

Durumsallık yaklaşımı, işletmeleri birer sistem olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımda geçen “durum” kavramı esas itibariyle iki faktöre göre değerlendirmeye tabi

tutulmaktadır. Bu faktörlerden birincisi, işletmenin kullandığı teknoloji, diğeri ise işletmenin bulunduğu çevre koşullarıdır (a.g.e., 1998:99).

Durumsallık bir yönetim uygulamasıdır. İhtiyaçların getirdiği duruma en uygun yönetimin uygulanması ve örgütsel hedeflere ulaşmayı öngörür. Ayrıca, farklı durumlarda farklı yaklaşımların geçerli olması, bu yaklaşımı güçlendiren diğeri bir nedendir (Peker ve Aytürk, 2000:21).

2.3. Yönetim Anlayışının Değişimi

Yönetim bilimi, yaşadığımız çağa paralel olarak değişmekte, yeni yönetim teknikleri, yeni teoriler veya yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Bütün bu değişimlerin ve yeni tekniklerin amacı daha etkin ve verimli hizmet sunabilmektedir (Aydın, 1999:13).

Akademik olarak yönetimin gelişimi ile ilgili Fransa'da 18.yüzyıl sonunda ve 19.yüzyıl başından itibaren yapılan incelemeleri gösterebiliriz. 1812 yılında, Charles- Jean Bonnin, Kamu Yönetiminin İlkeleri "Principles d'Administration Publique" isimli eserini yayınlamıştır. Bu eser, yönetim biliminin gerçek bir bilim olduğu yönünde bazı teorik açıklamalara yer vermektedir. 1825 yılında Gilbert Ymbert'in "Les Moeurs Administratives", Yönetimsel Gelenekler adlı eseri, Charles Duveyrier'in çeşitli incelemeleri, Alexandre- François Vivien'in "Etüdes Administratives", Yönetimsel İncelemeler, adlı eseri yönetim bilimine yer veren eserlerdendir. Özellikle son eser, doktrin ve genel plan açısından yönetim bilimine yer veren eserdir. Bu yüzyılda atılan önemli bir adımda Vivien'in etkisiyle 1848 yılında açılmış olan "Ecole d'Administration", Yönetim Okulu'dur (Peşin, 1990:249). Devlet yönetiminin inceleme konusu olarak alan "Kamu Yönetimi Akımı" direği de işletmeyi inceleyen "Örgütçü Akım"dır (Örnek, 1991:12). Amerika Birleşik Devletleri'nin yüz ölçümünün genişlemesi, nüfusun artması

teknolojideki gelişmeler, daha önce devlete ihtiyaç göstermeyen birçok işin devlet tarafından yapılması sonucunu doğurmaktadır. Böylece ortaya çıkan bu devlet yönetimini de inceleme gereksinimi, yönetimin gelişimi açısından bir aşama olarak kaydedilebilir. Ayrıca, işlerin daha karmaşıklaşması onların çözümü için mesleklerinde uzman kişilerin bir örgütlenme düzeyinde işbirliği etmelerini gerektirmesi de yönetimin inceleme çalışmalarının başka bir boyutunu oluşturmaktadır (Simon, Smithburg ve Thompson, 1966:10).

Bu aktarılanların yanında yönetimin değişimi ile ilgili olarak denilebilir ki, toplumsal hayatta yaşanan köklü değişimler tabii olarak insanların direkt irtibat halinde olduğu olay ve olgularda da değişimlere neden olmaktadır. Yapısını ve sistemini insanın türevi olan toplumdaki soyutlamamış her şey bu değişim ve gelişmeden payına düşeni doğrudan veya dolaylı olarak almaktadır.

Yönetim, esen değişim rüzgârına karşı duramayacağı için bünyesinde bir takım değişikliklerin olması normaldir. Ancak bu çalışmada yönetimin değişimi ve gelişimi sonucu ne kadar yol kat ettiği ve neleri kendi içerisinde değiştirdiği gibi konuları incelemeyecektir. Bu durumdan öte olarak yönetimin değişmesine sebep teşkil eden temel dinamiklerden olan Sivil Toplum Kuruluşlarının etkileri incelenecektir. Sivil toplum kuruluşlarının yönetimde meydana gelen değişime etkileri incelenmeden önce diğer değişim dinamiklerini kısaca incelemekte yarar vardır.

2.4. Yönetimde Değişim ve Değişim Dinamikleri

Geleneksel yönetim anlayışının terk edilip yönetimde yeni anlayışların benimsenmesi süreci büyük oranda dış çevrede meydana gelen değişikliklerin bir sonucudur.

Çeyrek yüzyıldan fazla süredir, Batı toplumlarının yeni bir çağa girdikleri dile getirilmeye başlandı. Başta Amerika ve Japonya olmak üzere, gelişmiş ülkelerde toplumun temel karakteristiğinde köklü değişimlerin yaşandığı gözlemlenmektedir. Sanayi toplumunun temel kurumlarının sarsıntı geçirdiği, zaman ve mekan kavramlarını değiştirdiği yönünde kanaat gittikçe artmaktadır. Sanayi toplumunun ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve felsefi yapısını oluşturan “ulus-devlet”, “merkezi yönetim”, “temsili demokrasi”, hiyerarşik yapılanma” ve “modernite” gibi geleneksel analiz, araç ve kavramlar yetersiz kalmakta veya bu kavramlar önemini kaybetmektedir. Tüm bu değişimler sıradan bir değişim olmayıp “paradigma değişimi” olarak adlandırabilecek düzeydedir (Bozkurt, 1997:3’den aktaran; Al, 2002:40).

Bu köklü değişim nedeniyle, yönetimin geleneksel yönetim anlayışı ile hareket edemeyeceğinin bir göstergesidir. Geleneksel yönetim anlayışı istikrarlı dönemlerde elde edilen başarılarla rağmen, hızlı teknolojik değişimin görüldüğü günümüzde işlevselliğini yitirmektedir. Bu modelin esneklikten yoksun oluşu, değişen koşullara uyum sağlamada önemli problemlere yol açmaktadır (Al, 2002:42).

Geleneksel yönetim, kural ve usullerin katılığı anlayışına dayalı, insan faktörünü fazla dikkate almayan, yavaş, hantal, girişimden yoksun, sorumluluktan kaçınan bir yapıya dayanmaktadır (a.g.e., 2002:43).

Geleneksel yönetimde görülen kayıtsızlık ve dikkatsizlik mekanik anlayışın doğal bir sonucudur (Morgan, 1998:29). Mekanik anlayış, inisiyatifin kullanılmasını engellemektedir. Mekanik anlayışta çalışanlar yaptıkları işi sorgulamakta ve amirlerine mutlak bir bağ ile hareket etmek zorundadırlar.

Kurallara ve amirlere aşırı bağımlılık, yeni fikirlerin ortaya çıkmasının engellendiği bir yapıda araçlar ve amaçlar yer değiştirmeye başlar. Bu durumda işlerin sonuçları yerine, sonuca giden yoldaki prosedür kurallarının uyumluluğu üzerinde durulmasına yol açmaktadır.

Kamu hizmetlerinin kalitesinden hoşnutsuzluk, halkın daha yüksek standartlardaki hizmet beklentisi, kamu yönetimi aracılığı ile sunulan hizmetin etkin olmadığı şeklinde düşüncenin yaygınlaşması, özel sektörü ve kamu sektörünü etkileyen mali krizler ve bunun doğal sonucu olarak sıkı tasarruflar birtakım değişimleri de beraberinde getirmektedir. Kamunun neredeyse tümünde, özel sektörün ise aile yönetimi denilen yerlerde liyakatli kişilerin istihdam edilmemesi gibi nedenler, eski tip yönetim anlayışının can çekişmesine neden olmaktadır (Osborne ve Gaebler, 1993:1'den aktaran; Al, 2002:99).

2.4.1. Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş

Drucker, Toffler ve Daniel Bell gibi düşünürler 1960'lardan itibaren toplumsal yapıda bir kırılma olduğu düşüncesini gündeme getirmeye başlamışlardır. Bu düşünürlerin ileri sürdüklerinin büyük bir kısmı gerçekleşmiştir (Kumar, 1999:29'dan aktaran; Al, 2002:52).

Endüstri toplumundan endüstri- sonrası topluma geçişi başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Batı Avrupa ülkelerinde görmek mümkündür. Bunun başlıca göstergesi, ekonomide hizmet sektörünün büyümesi; yeni bilgi teknolojilerinin ve teorik toplumun şekillenmesinde etkili olması; işgücü içerisinde profesyonel ve teknik sınıfın artan üstünlüğü ve eğitim ve düzeylerinin gelişmesidir (Toffler, 1981:34; Drucker, 1994:16; Kumar, 1988:78-81'den aktaran Al, 2002:52).

İlkel toplumlardan tarım toplumuna, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte üretim teknolojisi alanında ortaya çıkan makineleşmenin önemi büyüktür. Bugünkü toplum aşamasına geçişte, bilginin elde edilmesi, analiz edilmesi ve yönetilmesinde kullanılan bilgi teknolojileri belirleyici olmaktadır. Toplumun yaşadığı bu yeni aşamayı bilgi ve bilgi teknolojileri ile bunların sunduğu imkânlar biçimlendirmektedir (Bensghir, 1996:7'den aktaran; Al, 2002:52).

Toffler(1981:29'dan aktaran; Al, 2002:52), yeni toplum yapısına olumlu bakan ve bu konuda iyimser beklentileri olan düşünürlerdendir. Düşünüğe göre eskiye meydan okuyan bu yeni uygarlık, bürokrasileri devirecek, ulusal devletin işlevlerini sınırlandıracak, ekonomileri yarı özerk hale getirecektir. Devletler çok daha basit ama etkili ve demokratik yapıya kavuşacaktır. Bunun yanında, yeni uygarlık üreticiyle tüketici arasındaki tarihsel kopukluğu giderecek, bu ikisini birleştiren bir ekonomi meydana gelecektir.

Bu yeni dönemde düşünce anlayışında önemli değişimler görülmektedir. Bilim, teknik ve yönetim alanlarında da çeşitli değişimler meydana gelmiştir. Bu değişim ile birlikte toplum yeni bir hayat tarzının ilk aşamalarını görmeye başladı. Yeni toplumsal aşama ile birlikte sermaye, emek ve topraktan oluşan üretim faktörlerine bilgi de eklenmiştir. Daha önce işletmelerin değer verdiği kavram sermaye iken, şimdi ise bilgi en değerli faktör haline gelmiş bulunmaktadır (Dinçer ve Fidan, 1996:14).

Bilginin önem kazandığı bu dönemde çalışma mekanları, çalışma yöntemleri ve işlerin türleri ile ilgili değişimlerde kaçınılmaz olmaktadır. Bu yeni durum karşısına eski anlayış ile çıkılması durumunda karmaşa ve başarısızlıklarda birbirini izleyecektir. Bu sebepten dolayı bazı olgularda değişim kaçınılmaz olacaktır. Yaşanacak değişim

programında toplumun sık sık muhatap olduğu yönetim olgusunun bulunması bir keyfiyet değil, bunun tam tersi olarak bir zaruret halini almaktadır.

Bilgi toplumuna geçiş konusu özetlersek; insanlık tarihinin büyük evrimler geçirmiş sayıldığı tarım ve sanayi devriminin sonrasında, insanlık XX. yüzyılın son çeyreğinde bir üçüncü köklü değişme; bilgi toplumuna geçiş olarak tanıklık edilmektedir. Tarım toplumuna geçişi saban ve yel değirmeninin kullanımı gibi tarımın mekanizasyonunu simgelemiş, sanayi toplumunun temel özelliklerini buharlı makine, kömür, çelik, montaj hattı ve mekanik aletler oluşturmakta, bilgi toplumuna geçişi ise bilgisayarlar, iletişim teknolojisi, mikro elektronik, robotlar, fiber optikler gibi yeni üretim teknik ve ilişkileri sağlamıştır. Tarım, sanayi ve bilgi toplumlarını oluşturan temel süreç, ilişki ve teknolojilerin her biri bir öncekinin doğurduğu alt yapı üzerine biçimlenmiş, ancak yeni ekonomik, teknolojik, toplumsal, siyasal ve kültürel kurguyla bir önceki dönemin düşünce yapısından bir kopuş yaşayarak yeni bir döneme ve düşünce yapısına geçişle sonuçlanmıştır (Nohutçu, 2003:2-3).

Bilgi toplumu, yeni teknolojilerin gelişimiyle bilgi sektörünün, bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı, eğitimin ön plana çıktığı, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmeler ile toplumu ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ötesine taşıyan bir gelişme aşaması olarak tanımlanabilir (Aktan ve Tunç, 1998:121).

Bilgi toplumunda, bilgi üretim ve akışı bireyler arası ve kurumlar arası ilişkileri belirleyici bir niteliğe bürünmekte, nesnenin üretiminden çok bilginin üretimi ön plana çıkmakta ve bilgi stratejik bir hale gelmektedir (Aydın, 2003:34).

Bilginin edilgenlikten kurtulup etkin bir vaziyet alması birey zihniyetindeki temel değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Klasik mantalitenin yerini düşünen, analiz eden ve şimdi ile gelecek arasında stratejik bir bağ kurabilen düşünce sisteminin yerleşmesi, bilgi toplumundaki bireylerin yaşadıkları veya yaşayacakları bir evredir.

Zihin emperyalizmine dönüşmeden, kendi toplumunun kültür öğeleri ile elde ettiği bilgiyi harmanlayan toplumlarda bazı değişimlerin oluşması, sosyolojik olarak doğal bir sonuçtur. Toplumun sürekli muhatap olduğu yönetim sisteminin bu değişimden etkilenmemesi imkânsızdır. Bu durumda değişen anlayışların oluşturduğu zeminde yönetimde yer alması gayet normaldir.

2.4.2. Küreselleşme

Yönetimde değişim olgusunu başlatan dinamiklerden bir diğeri ise küreselleşmedir. İnsanların yaşadıkları her dönemi kendisini tanımlayan bir düşünce ile anarlar. İçinde bulunduğumuz dönem ise “küreselleşme” kavramıyla temsil edilmektedir (Özdemir, 1998:967).

Küreselleşme, içinde değerlerin, düşüncelerin ve bilginin hem ayrıştığı hem farklılaştığı, hem öznelleştığı hem de standartlaştığı bir dünyayı çağrıştıran oldukça geniş ve tartışmalı bir kavramdır (Hasanoğlu, 2002:172-174). Kürselleşme kavramını açıklamak için yapılan çeşitli tanımlamalar; ya tanımı yapanların ideolojik yaklaşımlarına ya da süreci oluşturan unsurlardan herhangi birinin ön plana çıkarılmasına dayanmaktadır (Erbay, 1998:170). Bu durum, literatürde küreselleşme kavramının net ve kesin bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Giddens'in ifadesiyle, "küreselleşme güzel veya şık sözcük olmayabilir. Ama bu yüzyılın sonunda önünü görmeye çalışan hiç kimsenin onu yok sayamayacağı kesindir" (Giddens, 2000:19'dan aktaran; Al, 2002:64).

Küreselleşmenin genel olarak; toplumun ve bireyin yaşam koşullarını biçimlendiren teknolojik, ekonomik, kültürel süreçlerde bölgesel sınırların öneminin azalması olarak tanımlanabilir (Eşki, 2003:14).

Küreselleşme olgusunun en önemli nedenlerinden biri olan iletişim alanındaki ilerlemeler, bireylerin diğer ülkelerde olup bitenler hakkında daha fazla bilgi sahibi kılmakta, bu bilgilenme bireylerin kendi ülkelerinin yönetim yapılarını sorgulamalarını da beraberinde getirmektedir (Kutlu, 2003:175). Bireyler, kendilerine sunulan hizmetleri, başka ülkelerle karşılaştırmakta ve yeni talepleri gündeme getirmektedirler. Yönetimden beklentiler ve yeni talepler birçok ülkede hemen hemen aynıdır (Al, 2002:282). Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sonucunda taleplerin küreselleşmesi, dünya genelinde insanların tercihleri ve yaşam biçimleri arasında benzerlik oluşturmaktadır.

İletişim alanındaki gelişmeler ve bilgi çağının etkisiyle küreselleşme sonucu kaçınılmaz olmaktadır. Zamanın ve mekanın dönüşmesiyle birlikte, ekonomik olsun veya olmasın insanları etkilemektedir. Dünya yavaş yavaş herkesin diğerlerinin ne yapıp ettiğinden haberdar olduğu, herkesin birbirine bağımlı hale geldiği ve paylaşılan değerlerin arttığı büyük bir küresel köye dönüşmektedir (Al, 2002:63-64). Bir insanın her şeyi bilmesi veya görmesi, duyması mümkün değildir, ama haberdar olması veya sezmesi küreselleşme ile mümkün hale geliyor. Dünyanın herhangi bir yerinde alınan kararlar ve yapılan eylemler dünyanın başka bir yerindeki bireyleri ve toplumları yakından etkileyebilmektedir (Giddens, 1998:32'den aktaran; Al, 2002:64). Bütün dünya insanları artan

haberleşme ağları sayesinde ortak idealler etrafında toplanmakta, ortak kaderi, ortak sevinç ve hüznüleri, mutlulukları paylaşabilmektedir. Yayla(1993:46)'nın ifadesiyle bir zamanlar hayal olarak nitelendirilen “dünya vatandaşlığı” terimi mümkün görünmektedir.

Küreselleşme, toplumun kurumlarını dönüştürmektedir. Küreselleşme aile değerleri, kadın erkek ilişkileri gibi sosyal hayatın parçalarını oluşturan unsurları etkilemektedir (Al, 2002:66). Gidden(2000:24)'a göre, tarihin hiçbir döneminde kadınlarla erkekler bu kadar eşit olmaya yaklaşmamıştı.

Küreselleşme, doğrudan veya dolaylı olarak, kamu yönetimi ve özel sektördeki yönetimin anlayışını da etkilemektedir. Yönetime katılım, şeffaflık, katı bürokrasi ve sonu gelmez hiyerarşik makamlara karşı bir fikirsiz döngünün yaşanması da küreselleşmenin de etkisi vardır. Yönetimden beklentiler ve yeni talepler birçok ülkede hemen hemen aynıdır. Bireyler kendi ülkelerinde muhatap oldukları yönetim ile başka ülkelerin yönetimlerini kıyaslayarak yeni taleplerde bulunmaktadır (Al, 2002:67). Bu da küreselleşme sonucu hiçbir gelişmenin ve yeniliğin saklı kalamayacağını göstermektedir.

İster katı disipline ve otoriteye bağlı merkeziyetçi ve çok kademeli bürokratik yapıda, ister uzmanlığa dayalı işbölümünün ve esnek bir otorite düzeninin egemen olduğu teknokratik bir örgütlemeye, hiyerarşinin az ya da çok, esnek ya da katı, kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıkacağı kabul edilmekle birlikte; küreselleşmenin ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda getirdiği demokratikleşme, merkeziyetçilikten uzaklaşma, kuralsızlaşma, esnekleşme ve farklılaşma eğilimlerinin etkisiyle katılımın giderek azalacağı da açıktır. Böyle bir değişim süreci içinde hiyerarşinin –merkeziyetçi, tartışmaya ve katılıma yer vermeyen, toplumsal tabakalaşma, statü ve sınıf farklılaşmasına dayalı, beraberinde sıkı denetimi getiren ve yönetimi otokratikleştiren katı ve çok kademeli bir yapı olmaktan

uzaklaşarak- işlevselliğin ön plana çıktığı, esneklik taşıyan, çalışanların inisiyatif kullanmalarına ve yönetime katılmalarına imkan veren, tartışmanın ve grup kararının önem kazandığı, görev, yetki ve sorumlulukların merkezden uygulayıcı birimlere dağıtıldığı, demokratik bir yönetim biçimine zemin hazırlayan, esnek ve az kademeli bir yapı olmaya doğru yöneldiği görülmektedir (Saran, 2001:42-43).

2.4.3. Devlet Anlayışında Değişme

Devlet, yeryüzünde ilk kez birkaç bin yıl öncesi gibi öte bir tarihte görünen toplumsal bir olgudur (Claessen ve Skalnik, 1993:3). Devlet, dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak değişmiş, her dönemin kendine has koşullarına uygun bir şekilde yeniden yapılandırılmış ve konu olan işlevsel devlet anlayışına kadar uzanan bir süreçte değişime her seferinde bir devlet anlayışının yerini yeni bir devlet felsefesi almıştır. Bu çerçevede, devlet anlayışı, ilk formu olarak kabul edilen liberal çerçeveden günümüzde tartışmalara uğramıştır. Günümüz devlet anlayışını anlayabilmek için liberal devlet anlayışının temelinde yatan değerleri iyi kavramak gerekir. Çünkü günümüzde önerilen devlet modeli sosyal devletin eksikliklerinden hareketle çoğu kez liberal devlet anlayışına duyulan bir özlemi yansıtmaktadır (Eşki, 2003:24).

2.4.3.1. Liberal Devlet

Devletin varlık nedeni bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak ve bunun için gerektiğine birey özgürlüklerini engelleyecek durumlara karşı güç kullanma yetkisini kullanmak olarak açıklanabilir. Devletin meşruiyet ölçüsü, ortaya çıkış sürecinde toplum ile yaptığı sözleşmeye uygun davranmasına bağlıdır (Şaylan, 1995:29).

Bu esasları bünyesinde barındıran devlet, liberal devlettir. Bu devlet anlayışı “birey” üzerinde yoğunlaşmaktadır. Devletin, temeli, tek kaynağı ve dayanağı sayılan

birey, devlet için bir değerdir. Birey hiçbir biçimde devletin emrinde ve hizmetinde bir araç olamaz, devletin tek bir hedefi vardır, o da bireydir, bireyin mutluluğudur (Göze, 1995:353).

Bireyin kendi çıkarları için en iyi kararı vereceği anlayışından hareket eden liberal yaklaşımda devlet edilgendir. Başka bir ifade ile sadece çıkarlarını korumak isteyen grup ve kişilerin baskılarına karşı reaksiyon gösterir. Bu anlayışta devlet tarafsızdır, birbiriyle rekabet halinde olan bireysel çıkaralar karşısında bir kesime karşı tarafgirlik beslemez; bunun aksine bu rekabetten ortak bir çıkar yol oluşturmaya çalışır. Devletin hiçbir görüşü, sosyal içeriği, çıkarı ya da kendine özgü bir karakteri olamaz. Devlet sadece birbirleri ile rekabet halindeki çıkar gruplarının varlığını kabul eder ve rekabetin adil olması için gereken zemini oluşturur. Devlet rakipler arasında bir hakem gibidir (Caslin, 1993:292; Eşki, 2003:24).

Liberal devlet anlayışında devletin sınırlandırılması fikri de savunulmaktadır. Sınırlandırılmasının sebebi bireyler kendi çıkarlarının ne olduğunu bilir ve çıkarlarının devlet tarafından tanımlanmasına ihtiyaç yoktur (Caslin, 1993:294). Liberaller kurumsal olarak siyasal olana hem negatif bir anlam yüklemekte, hem de siyasette diğer toplumsal alanlar arası ilişkilerde minimal bir rol verilmektedir (Deveci, 2002:45-46). Liberalizm modern devletlerin nasıl ortaya çıktığıyla ya da neden hâlâ var oldukları ile ilgilenmez; daha çok, negatif bir bakışla devlet iktidarının sınırlanmasına, çoğulluğun korunmasına ve hakların tanınmasına yönelik bir “olması gerekenler” listesi sunar (a.g.e., 2002:49).

Liberal devlet anlayışında bireyin korunması sadece fikirsel veya ekonomik yönde değildir. Bu anlayış beraberinde bireye yönelik, ister kamu olsun ister özel sektör olsun, sunulan hizmet anlayışının değişimini de gerektirmektedir. Devlet bünyesinde hayatını

ikame etmeye çalışan birey için liberal devlet anlayışı birçok ikramlar sunmaktadır. Ancak, birey tüm ihtiyaçlarında tatmin olmuş, lâkin yönetim konusunda sert, lakayt, ilgisiz bir muamele ile karşılaşmış ise tüm bu ikramların tadının birey nezdinde hemen değişmesine sebep olmaktadır.

Liberal devlet anlayışında bireyin sürekli karşılaştığı yönetim olgusu birey aleyhine değil, bilakis birey açısından lehte bir çehreye çevrilmesi, emsal teşkil edebilecek büyük bir örgüt olarak gösterilebilir.

2.4.3.2. Sosyal Devlet

Sosyal devlet, liberal devletin, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, II. Dünya Savaşı'nın peşinden gerçekleştirdiği bir aşamadır. Sosyal devlet, gerek siyasal gerek ekonomik yapısı, gerek hak ve özgürlükler anlayışı ile liberal devletin temel yapısını ve kurumlarını korumaktadır. Ancak değişen ve gelişen sosyo- ekonomik koşulların liberal devletin kurallarında ve kurumlarında yapılmasında zorunlu kıldığı değişiklikleri yapmaktadır.

Sosyal devlet, liberal devletin siyasal iktidar temelinde, yani iktidarın sahibinde ve yapısında bir değişiklik yapmaz. Siyasal temsil sistemi ve iktidarın tüm ulusa ait olduğu ilkesi varlığını korur. Sosyal devlet, liberal devletin hak ve özgürlükler sistemini sosyal ekonomik haklar ve ödevlerle tamamlar. Bu hakların kullanılabilir olması için, devlete yeni, büyük ödevler ve görevler yükler (Göze, 1995:357).

Sosyal devlette kişiye tanınan bir kısım sosyal haklar, devletin kişi lehine bir takım olumlu faaliyetlerde bulunmasını gerektirmektedir. Devletin “gölge etmeme”,

“karışmama” görevi bir takım sosyal haklar için sona ermekte ve devlet bu haklarla ilgili yeni görevler üstlenmektedir (a.g.e., 1995:359).

Refah devleti bireylere hak ve özgürlüklerin sağlanması bakımından pozitif bir konumdadır. Özellikle ekonomik ve sosyal hakların sağlanmasında devlet aktif rol alır. Refah devleti anlayışı ile birlikte ekonomik ve sosyal hakların türleri ve kapsamı artmıştır (Aktan, 1999:57). Bu kapsam genişlemesi ile birlikte sosyal devlet anlayışı içinde, yönetim elinde bulunduran iktidara, güçsüzleri koruyucu tedbirlerle ekonomik ve sosyal nedenlerin yarattığı eşitsizlikleri azaltmaktan, toplumsal zenginliği daha adil dağıtmaya ve sosyal adaleti gerçekleştirmeye kadar uzanan geniş bir sorumluluk yüklemiştir (Müftüoğlu, 1996:19).

Sosyal devletin sorumluluklar yelpazesi yönetim anlayışı konusunda değişimi gerekli kılmaktadır. Çünkü sıralanan sorumluluklarda devlet aktif pozisyonda bulunacağından klasik yönetim anlayışı ile bu işlevi yerine getiremeyecektir. Yönetim, refah devleti yolunda değişime zorlayacağı ilk mekanizma olarak görülebilir. Devlet nazarında yaşanan yönetim sirkülasyonu özelde de birtakım değişim ataklarının habercisi olmaktadır.

2.4.4. STK

Günümüzün modern demokrasilerinin bir türevi olan parlamentolarda, temsil imkanı bulamamış toplumun bazı kesimleri baskı grupları aracılığıyla siyasal karar alıcılara isteklerini ulaştırma imkanı bulabilmektedir. Zaten bir anlamda sivil toplum kuruluşları bir baskı unsuru olarak demokratik çoğulcu sistemlerde çok sesliliğin ve siyasal kararların alınması sürecine katılabildiği oranda katılımcılığın ve bireyin örgütlü olarak

sesini duyurabilmesinin önemli araçlarından birisidir. Demokratik toplum anlayışının temellerinden bir tanesi de işte bu örgütlenme özgürlüğüdür (Topçu, 2006:64).

Sivil toplum kuruluşları ister partiler ister devlet kurumları olsun veya özel sektör olsun bu kurumlar önünde üyelerinin isteklerini, tercihlerini ve çıkarlarını temsil edip gözetmeye çalışırlar. Bir diğer ifade ile sivil toplum kuruluşları üyelerine, hayatlarını etkileyen karmaşık konularda düşüncelerini açıklama fırsatı verir.

Turan(1986:47), toplumların gittikçe karmaşıklığa yöneldikleri bir ortamda, farklılaşma sürecine girildiğinde, dileklerin çoğalacağını, iktidara ulaşma isteğinin toplumun tüm kesimlerine yayılacağını ve bu istek düzeyinin eskiye oranla daha fazla artacağını belirtmektedir. Bu belirtilen durumlarda sistem birtakım kanallara ve araçlara sahip değil ise, istek ve arzular ortada kalabilir, birikebilir ve sistem açısından bir süre sonra, bunalımlara kaynak olabilecek bir yoğunluğa erişebilir. Toplumsal taleplerin sisteme iletilmesi sürecinde, hepsinin sistem tarafından olumlu karşılanıp, tatmin edileceği düşünülemez. Bu nedenle, taleplerin ifadelendirilmesi meşru olarak sağlanacak ise bu durumda tek olmasa da en etkili yol, sosyal gruplar içinde geniş bir alana sahip sivil toplum kuruluşlarının işlevlerine başvurmak olacaktır. Böylelikle sivil toplum kuruluşları kurumsal olarak taleplerini düzenli bir biçimde belirlenmesi ve siyasal sistem kurallarına uygun olarak ifadelendirilmesi görevi gören bir kürsü olarak düşünülebilir. Çoğu siyasal demokrasilerde, yasama ve yürütme kurumları, belirli bir konuda herhangi bir eylemde bulunacakları zaman, o konuyla ilgili örgütlenmiş sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerini davet ederek görüşlerini alırlar (a.g.e., 1986:48).

Bunun yanında sivil toplum kuruluşları sadece devlet zemininde etkili olma veya talep iletme görevi gördüğünü söylemek yanlış olur. Bu durum sivil toplumun ruhuna

aykırı bir davranış modeli olacaktır. Sivil toplum kuruluşları toplumun geniş bir alanına hitap ettiğinden dolayı siyasal alanın yanında özel sektör gibi birey taleplerinin karşılandığı alanlarda da etkili olmak durumundadır.

Yönetimin değişim dinamikleri arasında değinilen küreselleşmenin, sivil toplum kuruluşlarına gerek ulusal gerekse uluslar arası düzeyde kaçınılmaz etkileri olmuştur. Ulusal ve uluslar arası sivil toplum kuruluşları, uluslar arası alanda etkili mekanizmaları da çeşitli düzeylerde etkileyebilmektedirler. Özellikle uluslar arası sorunların saptanması, yeni değerler ve normların ortaya konulması, beklenmedik gereksinimlerin karşılanması ve yeniliklerin yayılması, ulus aşırı çatışma ve anlaşmazlıkların çözümü, ulus aşırı ittifaklar oluşturması, global sorunlarda doğrudan harekete geçilmesi ya da kaynakların harekete geçirilmesi alanlarında etkili olmaktadır. Uluslar arası sorunların dünya gündemine taşınması ve belli konularda ortak değer yargıları ile normlar oluşturulabilmesinde ve küresel kamu yararı gözetilen politikaların formüle edilip uygulanmasında sivil toplum kuruluşları önemli roller üstlenmektedir. Sivil toplum kuruluşları aynı zamanda bazı örgütlerin politikalarını gözden geçirmelerini ve kendilerini yenilemelerini sağlamaktadırlar (Karagül, 2008). Bu durum doğal olarak yönetim alanında da değişimlerin oluşmasına neden olmaktadır. Yaşanan değişim rüzgârının da önemli küresel sorunlar karşısında sivil toplum kuruluşları eklemlenmiş yönetim zihniyetinin bu sorunlara karşı duramayacağını gösteren politikalar uygulamaktadırlar.

Sivil toplum kuruluşları yönetim alanında değişime etkilerinin yanında bu duruma uygun zemin de hazırlamaktadırlar. Gerek buldukları coğrafyada olsun, gerek uluslar arası hukuk alanında olsun denetim ve uygulama aşamasında sivil toplum kuruluşlarının katkıları oldukça fazladır. Uluslar arası hukukun etkinliği ve saygınlığının artırılması suretiyle demokratik meşruiyetin sağlanmasında önemli roller üstlenmektedirler. Toplum

üzerinde yaptırım gücü yüksek örgütlerin veya siyasal mekanizmaların karar verme süreçlerinin şeffaf hale getirilmesinde, karar alım süreçlerinde katılımında bulunma, hükümetlerin ya da karar verici pozisyonlarda bulunan üst düzey yetkililerin bilgilendirilmesi sonucu daha rasyonel kararların alınmasını sağlama, temsil olanağı olmayan toplulukların temsil edilmesi gibi önemli fonksiyonları sivil toplum kuruluşlarının etkisi bulunmaktadır (a.g.e., 2008)

Son yıllarda her kademede yaşanan değişimlerin yanında yönetim alanında meydana gelen yenileşme eğilimlerinde sivil toplum kuruluşlarını görmek mümkündür (a.g.e., 2008).

Toplum etkileme kabiliyeti bulunan sivil toplum kuruluşları, toplumsal gelişmede hayati öneme sahip rol ve işlevlere etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Toplumsal zihniyetteki dönüşüm, toplumu direkt olarak etkileyen yapılarda da değişimi kaçınılmaz kılmaktadır. Bu açıdan denilebilir ki, toplumun zihni alt yapısını şekillendirmede önemli bir dinamizme sahip sivil toplum kuruluşları, toplumsal zihniyeti yönlendirmesi ile yönetimdeki değişimi de etkileyebilmektedir.

Yönetim ile ilgili değişime sivil toplum kuruluşlarının etkisi bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak rastlamak mümkündür. Yönetim, önceki konularda işlendiği gibi insan faktöründen bağımsız düşünülemez bir yapı olma özelliği taşımaktadır. İnsan faktörüne sıkı bir bağ ile bağlı olan yönetim, bireyi yakından ilgilendiren değişimlere kayıtsız kalmayacaktır. Bireyin anlayışlarında ki değişimde etkili olan sivil toplum kuruluşları da bu etkileşimin doğal sonucu olarak yönetim alanındaki değişimlerde de edilgen bir rol değil, bilakis etkin bir rol oynamaktadır.

Sivil toplum kuruluşları, yönetim zihniyeti bağlamında kendi iç örgütlenme ve yönetim biçimlerindeki demokratik örgüt kültürü eksikliğini açık, şeffaf ve demokratik mekanizmalar sayesinde bertaraf edip, katılımcı çalışmalarını organize etmek, sivil toplum kuruluşları arasında etkin ağlar kurmak, halkla ilişkilerdeki yetersizliği gidermek için ise hedef gruplara ve tüm topluma ulaşmak için etkin yöntemler geliştirmek zorundadırlar. Gönüllülerin ve üyelerin düşük katılım düzeyini ise demokratik katılım kanalları ve yöntemler, uygun halkla ilişkiler sistemi ile sivil toplum kuruluşu yönetimi ve üyeler arasında karşılıklı sorumluluk duygusunu geliştirerek arttırabilir (Bahçavan, 2006:52). Üyelerinin ve gönüllülerinin yönetim konusundaki sorumluluk bilinçlerini geliştirebilen sivil toplum kuruluşları, toplumsal değişimin farklı bir çalışmasını uygulamaktadır. Bu çalışma sayesinde toplum nazarındaki yönetim anlayışı bir değişime uğraması gerekmektedir. Çünkü yönetim faaliyetinin başında bulunan veya yönetim hizmetinden birbir yararlananlardan biri veya her ikisi de eski anlayış yerine daha popüler bir yönetim anlayışı arzulayabilirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÖNETİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİME ETKİLERİ

3.1. STK'ların Yönetimdeki Değişime Etki Etmeye Hazırlayan Unsurlar

Sivil toplum kuruluşları sosyal yaşamın içine aniden dahil olan bir olgu değildir. Onu farklı alanlarda yetiştirip terbiye eden, akademik olarak eğiten, yaşamsal olarak bir ihtiyaç haline getiren birbirinden farklı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurların her birini ayrı ayrı incelemek zordur. Ancak tüm unsurların bağlantılı olduğu veya süreç olarak aynı aşamalardan geçtiği ortak dinamikler bulunmaktadır. Bu dinamikler sivil toplumun kurumsallaşması aşamasını hızlandırmış ve beraberinde toplumsal zihniyetteki reformu da tetiklemiştir.

Toplumunu oluşturan bireylerdeki değişime, bireyler ile temas halindeki hiçbir olay veya olgunun kayıtsız kalması düşünülemez. Çünkü bu anlayışlardaki değişim karşısında durmak sosyal dengelerle oynamak anlamına gelmektedir. Sivil toplum kuruluşları da değişim sürecinde, şartlarında bu doğrultuda oluşmasından dolayı, süreci lehine bir şekilde yöneterek bu serüvenin içinde aktif bir pozisyon almaktadır.

STK'ların yaşanan yönetim alanındaki değişime etkileri tepeden inme bir durum değil, aksine aşamalı ve durumsal bir programlama sonucunda gerçekleşen bir olaydır.

STK'ların yönetimdeki değişime etki etmelerini sağlayan birçok etmen sıralanabilir. Bunlar değerler ve norm sisteminin değişmesi, yönetişim, yerel demokrasi, din ve kültürel değişim şeklinde sıralanabilir.

3.1.1. Değerler ve Norm Sisteminin Değişmesi

Küreselleşmeyle birlikte yaşanan gelişmeler beraberinde sosyal yapılarda ve kavramlarda bir takım değişimleri de getirmiştir. Kavramlarda ki bu değişim sadece özel alan veya siyasi zemin ile sınırlı kalmamıştır. Siyasi alanda sembolik olarak ifade edilen insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve adalet, STK'ların özerkliği gibi kavramların daha aktif tanımlamaları yapılmaya başlandı. Küreselleşmenin getirmiş olduğu bilgi enformasyonu ile bu durum daha işlek bir hal almıştır. Kavramlar sadece akademik çalışmalar ile sınırlı kalmamıştır. Bunun yanında toplum, kavramlardaki değişimi hayat biçimine uygun bulup içselleştirmiştir.

Metinlerde yazılı olarak kalmayıp okuyucuların bünyelerinde yer alan her türlü olgu, sosyal hayatın temel unsurları arasında yer alır. Temel unsur olarak kabul edilen kavramları, toplum pratik hayatta ya görmek ister ya da aktif bir uygulayıcısı olmak istediğinden dolayı talep eder. Bu talep toplumların tepki kültürlerine göre değişiklik gösterebilir. Bazı toplumlar, arzuladıkları değişimi siyasi veya özel alanda yaşanmasa da; sadece homurdanma denilen pasif bir tepki gösterme alışkanlığına sahip bir kültürleri bulunabilir. Ancak başka toplumlarda ise, istekler sosyal ve siyasal alanda gerçekleşmediğinde büyük eylemler ve kargaşalar meydana gelmektedir. Bu da toplumun arzularının yerine getirilmediğinde ortaya koyduğu farklı bir tepki kültürünü göstermektedir. STK'larda faaliyet ve eylemlerini veya baskı unsuru olarak işlevlerini tepki kültürü gelişmiş toplumlarda daha rahat ve sistemli bir şekilde gerçekleştirebilirler.

Anlayışlardaki kavramların sosyal hayatın temel dinamikleri haline gelmeleri, bunları toplum nazarında değerli bir hale getirmektedir. Toplum artık bu kavramların hassasiyetini taşımakta, içselleştirdiği kavramı hem özel alanda hem de yasama, yürütme

ve karar alma yetkisine sahip organlarında müşahede etmek isteyecektir. Böyle bir durumda şöyle bir analiz yapmak yanlış olmayacaktır:

Toplumunu oluşturan bireylerin düne kadar hiç önem vermedikleri kavramlar bugün küreselleşmenin de etkisi ile sosyal hayat içerisinde bir tanıma kavuşmuştur. Bilimsel olarak yapılan tanımlamalar toplum nezdinde hayat tarzı olarak benimsenmiş ve bu doğrultuda pratik yaşam içerisine yerleşmeye başlamıştır. Değişen ve gelişen olgular bireylerin günlük hayatlarında yer almaya başlamış ve toplum nezdinde bir ‘değer’ halini almıştır.

İnsan hakları, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, hukuk devleti, STK’ların yaygınlaştırılması ve devlet baskısından kurtulması gerektiği, klasik yönetim anlayışının terk edilmesi ile ilgili söylemler günlük hayatın konuşmaları arasında yer almaya başlamıştır. Küreselleşmenin etkisiyle talepler monoton bir yapıda seyir izlememiştir. Küreselleşme ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle birbirlerinden kilometrelerce uzaklıktaki toplumlar arasında kültür alışverişi gerçekleşmektedir. Bu durum artık hiçbir unsurun sadece coğrafi sınırlar içerisinde taşıdığı anlamıyla kalmayacağını da göstermektedir. Sosyal kavramlarda böyle bir etkileşimden nasibini alarak daha farklı bir boyut almışlardır.

Yeni oluşan uluslar arası konjonktürde, özgürlük ve demokrasinin türevi olan STK’lar kendini göstererek ön plana çıkıp popüler bir hal almışlardır. STK’lar artık buldukları alanda yaşanmış veya yaşanacak her türlü değişime karşı hazırlıklı ve programlı olduklarından dolayı, toplum nezdinde meydana gelen değer ve normlardaki değişim karşısında oluşan süreci iyi kullanabilecek seviyededirler.

STK, yapmak istediği faaliyetlerde veya etkili olmak istediği alanda aktif bir pozisyon almak istiyorsa, var olduğu toplumu iyi tanıması gerekir. Faaliyet sürdürdüğü

alanın temel ihtiyaçlarını, değerlerini ve kültürlerini yakından tanınması gerekir. Yapacağı programlamada bu unsurları hesap ederek hedef başlıkları oluşturmalıdır. Etütleri, toplumun ihtiyaçları ekseninde olacak şeklide ayarlanmalıdır. Bu sayılan tanımlayıcı unsurlar STK'ların işlevlerini yerine getirmeleri için gereklidir.

Değerler ve normlardaki değişimlerin arasında önemli bir yer alan STK'lar, bu durumu daha ileri götürebilecek bir gcde elde etmiş oldular. Zikredilen değerler arasında toplumu derinden etkileyen veya toplumu yakından ilgilendiren konularda değişim yapabilecek en güçlü olgu STK'lardır. Duygusal bağın kuvvetli olduğu bu kurumda bireyler farklı konulara karşı eğitilebilir ve bu doğrultuda değişimlerin önündeki birçok engelde kaldırılabılır.

STK'ların toplum nezdinde ve uluslar arası zeminde önem kazanması ve demokrasi anlayışının siyasal destekli olarak toplumun birçok katmanında yayılması bazı değişimleri de hızlandırmıştır. nk değişimi bekleyen birçok konu, süreç hazır olmadığından dolayı reform ile ilgili çalışmalar ya erteleniyor ya da örtbas edilmeye çalışılıyordu. Ancak bu durum hiçbir değişim yaşamayacakları anlamına gelmiyordu. En kk bir gelişme ile beraber birçok kavram, zincirin birer halkası gibi i içe geçip değişim ve gelişim süreçlerini birlikte yaşadılar. Yönetim konusunda yaşanan demokratik ve katılımcı değişime yönelik eğilim bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

STK'lar eksik kalmış konularda tamamlayıcı bir işlev görmesi de onu ön plana çıkmasını sağlayan başka bir etkidir. Toplumun görmediği veya eğilim gösteremediği sorunlar karşısında STK'ların birinci planda hareket etmesi gözden kaçmamaktadır. Toplum bunu hafızasına kaydetmiş ve devamında oluşacak sürece göre STK için değer biecektir. Sürecin, sosyal hedefi uygun olan kurumları güçlendirici yöne doğru ilerlemesi

toplumun hafızasında yer alan STK'ları duygusal olarak da güçlendirmiştir. Bu güç STK'ların artık sosyal hayatı yakından ilgilendiren sorunlara karşı aktif olarak rol oynamasında önemli bir etkidir.

Yönetim konusunda yaşanan tatminsizlik bir sosyal problem haline gelmiştir. Devletin hakim olduğu siyasal alandan bürokratik yönetim uygulamalarının bulunduğu kurumlar ve özel sektörün söz sahibi olduğu alanlarda yönetim konusunda sıkıntılar bariz bir şekilde görünmektedir. Bunun sebebi ise klasik yönetim anlayışı ile klasik veya geleneksel bir zihniyete sahip olmayan bireylerin yönetilmeye çalışılmasıdır. Böyle bir durum bir takım değişimleri de beraberinde getirmek zorundadır. STK'lar toplumsal sahiplik şuuru ile hareket edip yönetimdeki klasik yapının modern bir yapı ile değişmesi için etki süreçlerini başlatacaktır. Süreç de STK'ları güçlendirdiğinden dolayı bu fazla zor olmayacaktır.

Demokrasi, özgürlük anlayışındaki gelişmeler, toplumsal dönüşümü, katı merkezîyetçilik anlayışındaki gücün yerel düzeyde paydaşlara aktarılması taleplerini arttırmış ve bu yerel birimler ile STK'lar arasındaki işbirliğini güçlenmesinin önünü açmıştır. Yerel yönetimlerin güçlü olmadığı durumlarda demokratik mekanizmaların işlemesi söz konusu değildir. Klasik yönetim anlayışının kalıntılarından uzaklaşıp modern anlamda katılımcılığı sağlamak için yerel yönetim birimlerinin bir araç olarak kullanılması, gerekli bir durumdur. Bu düşüncenin yayınlaşması, yerel birimler ile STK'ların demokratik düzlemde işbirliğini arttırmakta, böylece 'yönetişim' anlayışının gerçekleşmesine zemin hazırlanmaktadır (Aktel, 2003:78-79).

3.1.2. Yönetişim

Bilgi teknolojilerindeki ilerleme ve dönüşüm, ekonomik ve siyasal alanda gerçekleşen liberalleşme hareketleri ve önemli bir etken olarak küreselleşme ile beraber birçok gelişme sosyal güçlenmeyi tetiklemektedir. Bunun yanında yöneten- yönetilen arasındaki değişen ilişki yönetim konusunda yeniden bir tanımlamaya gidilmesine neden olmaktadır (Palabıyık, 2004:1). Yönetimde sadece yönetim değil, bunun yanında verimlilik, sorumluluk, katılım ve etkinlik artık işlenmesi ve uygulanması gereken unsurlar arasına girmiştir. Bunların birbirleriyle uyum içinde yer alabileceği kavramsal çerçevenin ise 'yönetişim' kavramıyla hayata geçirilebileceği kabul görülmektedir (Eryılmaz, 2010:27).

Yönetimin giriştiği yönetim çabası yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası alanda destek görmektedir. Yönetişim genel olarak değişimi hızlandırıcı, müşteri odaklı, çıktı ağırlıklı ve yerinden yönetim modellerine daha uyumlu özellikleri taşımaktadır (Palabıyık, 2004).

Yönetişim, kamu-özel ve sivil toplum işbirliğinde yönetime katılmak anlamında, ideolojik temelleri aynı ancak katılımın mekansal boyutlarına göre yerel, ulusal ve küresel alanda gerçekleşmektedir (Karaman, 2000:38). Yönetişimin uygulanmasında anahtar kavram, o yöre halkına kendileri hakkında alınacak karar süreçlerine katılabilecekleri ortam varlığı, merkezi yönetimden buna olanak sağlayıcı yetki ve görevlerin yerel birimlere aktarılması anlamında yerinden yönetim ile sağlanmasıdır (Palabıyık, 2004:1).

İngilizce'de 'governance' olarak bilinen 'yönetişim' kavramı, Türkiye gündemine yeni girmesine rağmen, AB ülkelerinde yirmi yıla yakındır yoğun bir şekilde tartışılan ve yeni modellere kaynaklık eden bir kavram haline gelmiştir (Yıldırım, 2004:193).

Yönetişim, sözlük anlamda ‘yönetim’ kavramı ile eş anlamlı kullanılsa da (Palabıyık, 2004:2), yönetim alanındaki teorik çalışmalar, yönetim biçimlerindeki değişiklikler bağlamında kavramın kullanımı ve kendisine yeni anlamlar yüklenmesi, sosyal bilimcilerin son dönemde sıkça tartıştığı ve ilgilendiği konular arasında yer almaktadır. Çeşitli tanımlamaları şöyle özetleyebiliriz:

Dünya Bankası, kavramı, ülkenin ekonomik ve sosyal kaynaklarının yönetiminde otoritenin kullanılma biçimi olarak tanımlarken yönetişimin başlıca üç özelliğine; siyasal rejim biçimine, kalkınma amacıyla kullanılan sosyal ve ekonomik kaynakların yönetiminde yetki kullanma sürecinin niteliğine ve hükümetlerin politika geliştirmedeki kapasitelerine dikkat çekmektedir (Palabıyık, 2004:2).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), yönetişimi, bir ülkenin her türlü işinde kullandığı ekonomik, siyasal ve yönetsel otorite biçiminde tanımlarken bireylerin ve diğer grupların çıkarlarını dile getirdikleri, farklılıkları uzlaştırdıkları mekanizma, süreç ve kuruluşları da kapsadığını belirtmektedir (UNDP, 1997’den aktaran; Palabıyık, 2004:2).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ise, kavramı, toplumun ekonomik ve sosyal kalkınması için kullanılan kaynaklarıyla ilgili olarak icra edilen siyasal erk ve kontrol olarak tanımlamaktadır (a.g.e., 2004:2-3).

Tekeli(1999:235) yönetişimin, toplumu yönlendirmekteki sorumluluk dengesinin devletten topluma doğru kaymasına işaret ediyor. Yönetişim ile bir yandan yönlendirme gücüne sahip hükümet dışı aktörleri de içeren bir yapılaşma kastedilirken, demokratik, açıklık, hesap verme, çoğulculuk, kararın ilgililere en yakın yerde üretilmesi gibi ilkelere de işaret etmektedir.

Yönetişim, çok aktörlü, kendisinden çok toplumdaki aktörleri ön plana çıkaran, birey çıkarlarını gözeten ve bu yöndeki performansa karşı duyarlı olan, adem-i merkezi yönetim anlayışını benimseyen, devleti mutlak otoriteden ayırıp sorumluluğunu düzenleme ile sınırlayan, STK'ların sorumluluklarını arttıran, karşılıklı etkileşim ile yönlendirme sürecini öneren, beşeri kaynakların yönlendirilmesini kolaylaştıran ve son olarak siyasal ve ekonomik gücün daha yaygın dağılımını içeren bir kavram olarak algılanabilir (Tekeli, 2003:226-227; Yıldırım, 2004:194).

Demokrasi kuramı ve demokratikleşme süreci açısından tartışılan konulardan birini de yönetim oluşturmaktadır. Alternatif arayışların hız kazandığı bir dönemde birçok fikir ve yol tartışılmış veya uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak ileri sürülen modeller arasında 'yönetişim' modeli kadar uzun soluklu bir kavram bulunmamaktadır. Bu kavram sadece akademisyenler veya düşünürler tarafından dile getirilmemiş, bunun yanında uluslar arası kuruluşlarında katkıları olmuştur.

Dünya bankası, Uluslararası Para Fonu, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi uluslar arası kuruluşlar tarafından gündeme getirilen yönetişim, kısa sürede büyük bir ilgi odağına oturdu (Ataay, 2006:121-122).

Yönetişimin uygulamaya sokulması için toplum tarafından arzu edilmesi yetmemektedir. Bir takım şartların oluşması ve yerleşmesi gerekir ki, uygulama esnasında karşılaşılan sorunlar sistemi bezdirmemelidir. Yıldırım(2004:204-205)'a göre yönetişimin uygulanması için bazı alt yapıların gerçekleşmesi ve olgunlaşması gerekir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Yönetişim, sorumlu ve temsili bir 'hükümet biçimini' öngörmektedir.

- Yönetişim, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün bulunduğu, güçlü ve çoğulcu bir ‘sivil toplumu’ gerektirmektedir.
- Yönetişim, personelin ve teşkilatın bütün faaliyetlerini kurallar dizisine bağlayan ve kendi aralarındaki farklılıkları görüşmelerle gideren ‘iyi kuruluşları’ gerektirmektedir.
- Yönetişim; hukukun üstünlüğünü benimsemiş, tarafsız, etkili ve sürekli bir ‘yasal sistemi’ gerektirir. Yönetişim, demokrasi bakışını, seçilmişler ve atanmışlar, yasama ve yürütme, hükümet ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri tanımlayan, süreç ve yapılarda yoğunlaşmaktadır.
- Yönetişim gerek kamuda gerekse kamunun ortaklıklarında yüksek düzeyde açıklık ve hesap verilebilirliği gerektirmektedir.

Bu şartlar olgunlaştığında yönetim uygulaması gerçekleştirilebilir bir seviye gelerek uygulanabilir. Yönetişim uygulamasının sağlıklı olabilmesi ve verim olarak en yüksek düzeyde geri dönüşüm alınabilmesi için bahsedilen yönetim boyutlarının uygulamaya geçirilmesinde fayda vardır.

Gündemi oluşturan yönetim konusu popüler bir kavram olarak toplum zihnine yerleşen yeni kavramlar arasında yer aldı. Demokratik özerklik, özgürlük, kısıtlamaların kaldırılması yönündeki toplumsal taleplerin hız kazandığı günümüzde yönetim bu talepleri karşılayabilecek unsurları bünyesinde barındırması bakımından zengin bir ifadedir. Yönetişim bir bakıma demokrasinin açılımı olarak görülebilir.

Yönetişimi demokratik bir açılım olarak gören Sadun Emrealp yönetişimi, bir kurumsal yeniden yapılanma projesi olmanın çok ötesinde, sosyo- ekonomik, kültürel ve

mekansal olarak yeniden yapılanmayı kapsayan toplumsal bir proje olarak görmektedir (Ataay, 2006:124). Emrealp(1997:40) bu görüşlerini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Yönetimden yönetişime geçiş, alışageldiğimiz hiyerarşik, tepen inmece, emredici, ‘ben bilirimci’, köstekleyici yapılanma yerine, yönlendirici, destekleyici, yapılabılır kılıcı, yatay, şeffaf, hesap vermeye ve demokratik denetime açık, tabana dayalı, gücünü halktan alan, desentralize ve katılımcı politikalar, kurumlar ve hareketler üstüne oturan yeni bir ilişkiler sisteminin gelişmesini gerekli kılmaktadır”.

Emrealp, bu değerlendirmesiyle sivil toplumu demokrasinin güçlendirilmesi bağlamında, sivil toplumun güçlendirilmesini de yönetim bağlamında ele alındığını göstermektedir. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi uluslar arası kuruluşlar tarafından dile getirilen yönetim, STK’ları yönetim faaliyetine dahil ederek, STK’ların yönetim sahasında aktif rol almalarının önünü açmaktadır.

Yönetişimin temel mantalitesi, ilgilileri alakadar eden kararların alınmasında tüm tarafların dahil edilmesini sağlamaktır. Bu duruma STK’ların ilgisiz kalması düşünülemez. Çünkü STK bulunduğu sahada kurumunu ve gönüllülerini etkileyecek kararlara karşı bir hassasiyet içerisinde olma özelliğine sahiptir. Bu özellik STK’ları yönetim kavramıyla daha da yakın hale getirmiştir. STK’lar dünya literatüründe yönetim ve yerellik kavramları ile beraber anılmaktadır (Aktel, 2003:76-77).

Yönetişim, küreselleşme ile birlikte, toplumun yönetim sistemi içerisinde görmek istediği katılım, şeffaflık gibi demokratik unsurları canlandırmakta ve uygulanması için önünü açmaktadır. Böyle bir süreci iyi değerlendiren STK’lar kendilerini ilgilendiren hususlarda sözlerini söyleyebilmelerinin önü açan (Uğur, 1997:77) yönetim kavramıyla daha da samimi bir birliktelik kurmaktadır.

Dünya üzerinde yaşanan gelişmeler bireyin egemenlik iddiası taşıyan devlet karşısında yalnız olmadığını göstermektedir. Küreselleşmenin etkisi ile ortak toplumsal alanlar oluşturulmakta ve bunun önü, baskıcı özellik taşıyan, ne devlet ne de özel sektör tarafından engellenememektedir. Bireyler artık siyasal gücü elinde bulunduran devletin baskıcı mutlak egemenliği altında hapsedilmeyi istememekte, kendilerini ifade edebilecekleri bir sistem veya model arayışı içerisindeyler. Sosyal hayatın bu serüveninde yönetim kavramı STK'ların katılımını destekleyerek toplumsal ihtiyacı tatmin edebilecek bir yapı olarak ortaya çıktı. Toplumun isteklerinin ekseninde seyir izleyen bu gelişmeler, bireyler tarafından sahiplenip artık hayalini kurdukları düzeni zaruri bir ihtiyaç haline getirmişlerdir.

STK'lar yönetimin güçlenmesi konusunda deneyimlerini ortaya koyarak paylaştıkları vakit, katkılarından dolayı önemleri de artmaktadır (Yıldırım, 2004:196). Bununla beraber bünyelerinde barındırdıkları bazı özelliklerinden dolayı gelişmeyi teşvik edecek birçok avantajları da bulunmaktadır. Bu avantajları sayesinde hızla ilerleyen bilgi ve teknoloji karşısında değişim için uygun ortam hazırlayabilecek bir potansiyele sahiptirler.

Streeten(1997:197-198'den aktaran; Yıldırım, 2004:211-212)'e göre STK'ların gelişmeyi teşvik etme hususunda yerel ve merkezi yönetimlere göre birçok avantajları vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- STK'lar fakirleri ve uzak toplulukları harekete geçirmede kamu kuruluşlarına göre daha etkindirler.
- STK'lar hükümetlerden daha yenilikçi, esnek ve tecrübelidirler.

- STK'lar projeleri hükümetten daha düşük maliyetle ve daha etkin bir biçimde gerçekleştirebilmektedirler.
- STK'lar proje uygulamalarında katılım, halk desteği ve küçük grupların katılım sürecini kullanırlar. Fakir insanların kendi hayatlarını ikame etmede güç kazanmasına yardım ederler ve mahalli birimlerle çalışıp onları güçlendirirler.
- STK'lar sürdürülebilir kalkınmayı teşvik ederler.
- Potansiyel olarak STK'lar toplum içinde daha örgütleyici ve temsilci birimlerdir.

Bu özelliklere sahip STK'lar yönetişime dahil edildikleri zaman, potansiyellerindeki bu gelişmeyi teşvik edici unsurları da beraberlerinde yönetime taşıyacaklardır. Yönetişimin böyle bir potansiyeli göz ardı edemeyecek olması STK'ları hem içsel hem de dışsal olarak önemli bir yere getirmektedir.

Yönetişim ile beraber toplumun ifade ve sosyal sorumluluk hislerini tatmin eden STK'ların yönetime dahil olmaları bir ihtiyaç haline dönüştü. Sosyal hayattaki dengelerin böyle bir serüven izlemeleri STK'ları yönetim ile iç içe getirdi. Kararların alınma süreçlerini müdahil olmaları, toplum aleyhine olan kararlarda tepki göstermeleri STK'ları yönetim ile daha da eklemleştirmekte ve bu konuda ön plana çıkmalarını sağlamaktadır. Bu durumda yönetim ile ilgili değişim ve gelişmelerden STK'ları göz ardı edilmeyeceğini göstermektedir.

3.1.3. Yerel Demokrasi

Demokrasi kavramının belirli bir çerçeve içerisine sığdırılarak net bir tanımlamadan bahsetmek oldukça güçtür. Ancak Erdoğan(1996:174)'nın ifadesi ile klasik anlamıyla demokrasi, halkın yönetimi olarak ifade edilebilir. Demokrasi kavramı bu

şekilde ifade edilmesine rağmen günümüzde daha geniş bir kavram olarak kullanılmaktadır.

Demokrasi kavramı bireysel özgürlük, halkın yöneten memurlar üzerindeki üstünlüğü, toplumsal refah gibi değerleri içermektedir (Hill, 1974:23'den aktaran; Pustu, 2005:122). Literatürde demokrasi “insan hakları, çoğulculuk, sözleşme düzeni, temsil-katılım gibi temel ilkelere dayalı ve sivil toplumun devletten, ayrılığını kabul eden bir yönetim tarzı” olarak açıklanmaktadır (Pustu, 2005:122).

Demokrasi ile yerel yönetimlerin birlikte anılması, “halkın halk için birlikte yönetilmesi” şeklinde tanımlanan ve demokrasinin okulu (Oktay ve Pekküçükşen, 2009:173) olarak görülen yerel yönetimlerin bünyesinde barındırdığı özelliklerden gelmektedir. Yerel yönetimler toplumu geniş alanlarda kullanacakları demokratik hakları konusunda adeta bir hazırlık sınıfı şuuruyla yetiştirmekte ve demokrasi kültürünün tavana değil tabana yayılması konusunda öncülük etmektedir.

Günümüzde yerel yönetimler ile ilgili olarak toplumda yerleşen anlayış; bu kurumların demokrasinin temel kurumları olarak görülmesi, bireylerin dolaylı veya doğrudan yönetime katılmasını sağlayan ve bireylere kendi kendilerini yönetme erdemi kazandıran ortamlar şeklindedir. Yerel yönetimlerin toplum nazarındaki bu tahayyül şekli onu zihinlerde daha cazip hale getirmiş ve küçük kesimlerin değil, kitlelerin arzuladıkları bir yönetim biçimi olmasının önünü açmıştır.

Yerel yönetimlerin demokratik mekanizmalar ile donatılması uzun ve zor bir sürecin sonunda olmuştur. Örneğin, yerel yönetim kuruluşlarına karşı öngörülen güvensizliğin ortadan kalkması güçlü bir yerel yönetim geleneğine sahip olan İngiltere’de dahi 150 yıllık bir sürenin geçmesini ve bunun yanında çıkan kanlı çatışmaların

yaşanmasını da gerektirmiştir. Ancak günümüzde İngiltere demokrasisinin gücünü, sağlam ve kesintisiz işleyen yerel yönetimlere borçludur (Ortaylı, 1985:11).

Yerel yönetimler bahsedildiği gibi, yönetime katılım, özgürlük, hizmetlerde etkinlik gibi demokrasinin pek çok değerinin hayata geçirildiği kurumlar olarak, toplumun demokratikleşmesine önemli katkılar sağladıkları için yerel yönetimler, yerel demokrasiler olarak adlandırılır (Pustu, 2005:124). Burada kullanılan yerel demokrasi kavramı ile anlaşılması gereken yerel yönetim sistemin demokratikliğidir (a.g.e., 2005:125).

Yerel demokrasi, demokratik değerlerin yerel yönetimler için geçerli kılınması, halkın karar süreçlerine doğrudan veya dolaylı olarak temsilciler aracılığı ile katılımıdır. Yerel demokrasi halkı doğrudan etkileyen, günlük hayatını önemli ölçüde belirleyen gerçek ve somut sorunların gündemi belirlediği, tartışılıp karara bağlandığı ve uygulamaya konulduğu küçük ölçekli bir dünya olarak görmek yanlış olmayacaktır (Hill, 1974:79'dan aktaran; Pustu, 2005:124).

Yerel demokrasilerde STK'ları ilgilendiren anahtar kavram toplumun kendini ilgilendiren konularda yönetime müdahil olması için gerçekleştirdikleri temsil unsurudur. Temsil aktörlüğünü bireyin şahsında gerçekleştirmek mümkün olmayacağı için örgütlü ve belirli kesimin taleplerini içeren bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. Böylesi bir mekanizmanın işlemesi için şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Yani yerel demokrasinin demokratik bir giysi ile sahneye çıkması ancak üzerindeki kıyafetin şekli ve izleyicilerin bakışlarındaki algıyla oluşabilir. Yerel yönetimin, yerel demokrasi giysisi STK gibi estetik bir örtü ile sağlanabilir.

Yerel demokrasi gibi toplumları yakından ilgilendiren kavramların 21.yüzyılda önem kazanması beraberindeki aktörlerinde popüler bir hal almasını sağlamıştır. STK'ların

böyle bir aşamada öne çıkması, faaliyet alanlarını ilgilendiren konulara müdahil olmaları, gündemde olmayan konuları kamuoyu oluşturarak yerel yönetimlerin önüne sunmasını sağlayacak yolların açık olması, STK'yı diğer kurumlara göre bir adım daha öne çıkarmaktadır. Böylesine işleyen süreçte, yerel yönetimler ile ilgili yaşanacak her türlü konularda STK'ları ön planda görmek kaçınılmaz bir durumdur.

3.1.4. Din

Akıl sahibi insanların kendi irade ve arzularıyla seçtikleri inanç sistemini karşılayan terim din olarak bilinmektedir. Din, tercih kabiliyetine sahip insanların önlerine sunulan kavramsal bir olgudan öte bir hayat biçimini karşılamaktadır. Akıl ve duygusallığın etkin bir şekilde tezahür ettiği bu sistemde birey hayat dengelerini, inanç olarak özümlediği dine göre belirler. Birey, sosyal hayatı kendi inanç düzenine göre belirleme gücüne sahip olamazsa bile bunu arzu eden düşünceyi bünyesinde her zaman saklar. Bünyesinde bastırıldığı duygularını sosyal hayata yansıtabilecek güce sahip olmadığı zamanlar bunu ikame edebilecek kurumlara karşı duyarsız kalmayıp ilgi besleyecek ve yönelecektir. Böyle bir unsuru gerçekleştirecekler arasında STK'lar da bulunmaktadır. Bu sebeple din konusu STK'ların etkin olmalarını sağlayacak konular arasında bulunduğundan dolayı değinilmesinde fayda vardır.

Bu kısımda dinin tanımı yapıldıktan sonra sosyal hayat ile ilişkisine değinilmektedir. Buradan hareketle dinin STK'lara etkisi ve bu etki ile STK'ların sosyal hayat içerisinde nasıl bir rol yükledikleri üzerinde durulmaktadır.

3.1.4.1. Dinin Tanımı

Din terimine yaklaşırken tek tiplemeci bir tanımlama ile yaklaşılmamalıdır. Din inanç ile alakalı olmasının yanında hayat biçimini etkileyen bir kavram olduğundan dolayı

farklı şekillerde tanımlanabilir. Bu bakımdan dinin tanımı ile ilgili farklı tanımlar yapmak yanlış olmayacaktır.

Genel olarak din, Allah tarafından vahiy yoluyla görevli bir peygamberin rehberliğinde indirilen, insanları dünya ve ahiret mutluluğuna çağıran i'tikadi ve ameli bir nizamdır (Kavramlar Ansiklopedisi, 2011). Uhrevi amaçların daha baskın olduğu bunun yanında insanların dünya hayatlarının da göz ardı edilmediği bir hayat biçimidir. Din, iki kutuplu olup tek bir tarafla ilgilenmez. Yani sekülerizmin tersine dünya hayatının dışında bir hayat tarzı daha vaat etmektedir.

Dinler, insanları manevi bir üslup ile doğru yola çağırırlar. Her din bu amaç ile insanlara yaklaşır ve tebliğini böyle bir gaye çerçevesinde sürdürür. Din insanları hayra ve güzelliğe iletir. Fakat din, insanları güzele iletme hususunda onların şahsi kanaatlerine değil, genel ve değişmez evrensel yaratılış kanunlarını esas alır. Bu esaslar; din, mal, can ve nesli koruma şeklinde formüle edilen esaslardır (a.g.e., 2011).

Dinin akıl sahibi insanlara hitap etmektedir. Ancak şu bir gerçektir ki din akıl üstü bir kavramdır. İnsan aklının alamayacağı pek çok şey dinde mevcuttur. Böyle bir durum dinin hitap ettiği kesim ile çelişir bir vaziyet almaktadır. Fakat dinin akıl üstü bir kavram olması akıl dışı bir kavram olacağı anlamına gelmemektedir.

Mevdudi(1998:113-114) Kur'an'da din kavramının dört değişik anlamda kullanıldığını belirtmektedir. Bu dört anlam bir araya getirilerek bir din tanımlaması yapılabilir. Kur'an'da dinin;

- Egemenlik, en üstün otorite,
- Bu üstün otoriteye itaat ile boyun eğme,

- Bu egemenliğin otoritesi altında meydana gelen teorik ve pratik sistem,
- Son olarak da bu sisteme uymak, samimiyetle bağlanmak veya karşı gelmekten dolayı üstün otorite tarafından verilen mükafat ya da ceza anlamlarında kullanıldığını anlatmaktadır.

Kur'an'da kullanılan dört ayrı anlamı bir araya getirerek bir din tanımı yapılabilir: “Kişinin yüksek bir otoriteye boyun eğdiği, itaatini ve uyulmasını kabul ettiği, hayatında kanun, kaide ve sınırları ile bağlı bulunduğu, kendisine itaat etmede büyüklük, mükafat ve derecelerde ilerleme umduğu, isyan halinde de zillet, aşağılık ve kötü sonuçtan korktuğu bir hayat nizamı”dır (Mevdudi, 1998:114; Dursun, 1992:23).

Her toplumda herkesin kendine göre bir ‘din’ tanımı, bir din algısı ve görüşü vardır. Şeriati(2005:19-20,22) genelde devletin özeld de bireyin mutlaka bir dini inanca sahip olacağını belirtir. Dinsizliği kabul gören komünist mantalitenin dahi bir din olduğunu izah ederek hiçbir şekilde dinin hayattan soyutlanamayacağını göstermektedir.

Anlatılanlardan yola çıkarak şöyle bir izahta bulunabilir: Din tanımının iki farklı izahı vardır. Biricisi, ilahi kaynaklara dayanarak aktarılan ve peygamberler vasıtasıyla insanlığa sunulan hayat biçimi, ikincisi ise dini kendi çıkarlarına göre tanımlayan ve yorumlamaya kalkışan kişilerin oluşturdukları bir hayat düzeni olarak algılamak mümkündür. İkiciye ek olarak, dinden kendini soyutlamak isteyen insanın başka arayışlar içerisine girmesi ve arzu ettiği hayat felsefesini bulamadığı durumlarda dini reddeden bir din ekolu oluşturması eklenebilir (Şeriati, 2005:23).

Önceden de zikredildiği gibi ‘din’ konusunda farklı tanımlar yapılmıştır. Dinle ilgili tanımlar, aslında dinin birey ve toplum katlarında gördüğü işlevlerden hareketle

yapıldığından kimisi, birey katında gördüğü işlevlere, kimisi de toplum katında gördüğü işlevlere ağırlık vermiştir (Dursun, 1992:22).

3.1.4.2. Din- Sosyal Hayat İlişkisi

İnsanlığın ilk yaratılışından itibaren hayatlarını ikame eden tüm toplumlarda din veya samimi bir şekilde inandıkları birtakım değer her zaman var olmuştur. Bu değer sadece birey zihninde değil alakadar olduğu diğer bireyler ile yaptıkları sosyal temaslara da yansımaktadır. Kendi hayatını düzenleyebilecek ve diğer bireyler ile sosyal bir bağ oluşturabilecek herkes manevi bir inancı arzu edecek kapasitedir. İnsanın yaratılış gereğine karşı zıtlıklar içermeyen, manevi ruhu yerinde olan dinden, din bilgisinden hiç kimse uzak kalmaz. Öteden beri ister ilkel olsun ister medeni toplumlardan hiçbiri bir dine bağlı kalmaktan dışarı çıkamamıştır (Bilmen, 2007:9-10).

Birey değer verdiği, kutsadığı bir unsuru hayatında yaşamak isteyecek, yükselmesini arzu edecek, inancının geçmişine dair tarih bilgilerini öğrenmek isteyecek ve bunu çevresine anlatmak, göstermek için demokratik ve özgürlükçü bir ortam arzu edecektir. Bu durumda gösteriyor ki kişinin inanç ve model olarak kabul ettiği din direkt sosyal hayat ile irtibat halindedir. Dinin bireyden sosyal hayata kadar bu denli etkili bir süreç izlemesi doğal olarak başkalaşım ve değişimlerde etken olarak ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

Dinler, bireylerin hem psikolojik duygularına hem de sosyolojik işlevlerinde çeşitli etkiler göstermektedir (Dursun, 1992:25). Din ve toplum arasındaki ilişkiler her zaman manevi bir çerçevede ele alınmamaktadır. Bu ilişkiyi materyalist bir düzeye indiren çeşitli düşünce sistemleri de çeşitli toplumlarda görülmektedir. Marksist ekolde din bu minvalde ele alınmaktadır. Marksizm de din, toplumun örgütlenmesini etkileyen ve sosyal

sistemlerde karşılıklı ilişki halinde bulunan değerler, semboller ve kurumlar bütünü olarak ele alınmaktadır (a.g.e., 1992:24-25).

Dinin bireyler üzerindeki etkileri sadece sosyal hayatta değil bunun türevlerinde görmekte mümkündür. Dinin toplum katında gördüğü işlevleri kültürel alanda, iktisadi alanda, siyasi, hukuki ve ticari alanlarda görmek mümkündür. Bu işlevler bahsedilen alanların ya tüm katmanlarına etki etmekte ya da uygulayıcılarının talep düzeylerini etkilemektedir (a.g.e., 1992:26).

Din, toplumun örgütlenmesinde önemli bir işleve sahiptir. Çünkü bireylere belli bir zihniyet yapısı kazandırmakta ve sosyal hayata belirli bir değerler sistemi kazandırmaktadır. Bu değerler ve zihin yapısı benimsenen dinin içeriğine göre ya olumlu ya da olumsuz hayat tarzına dönüşebilmektedir. Dinin getirdiği alışkanlıklar ile birey, dünyayı ya yadsımakta ve buna göre içe kapanık asosyal bir yaşam biçimi benimsemekte; ya da dünyadan yararlanma şeklinde bir değerler manzumesini sahiplenmektedir (a.g.e., 1992:28). Birey kabullendiği dine göre dünya hayatındaki değerlerini belirlemekte, bireysel ve sosyal yaşamındaki davranışlarını dinin çizdiği sınırlar çerçevesinde ayarlamaktadır. Dinin dünyaya bakışı, ona tabii olanların zihniyet yapılarını şekillendirmekte, onlara yeni değerler ve normlar kazandırmaktadır. Böylece her din bünyesindeki değerler ve semboller sistemi ile bir iktisadi ahlakın ve sosyal anlayışın oluşmasında önemli rol oynamaktadır (a.g.e., 1992:28-29).

3.1.4.3. Dinin STK'lara Etkisi

Dinin toplumsal işlevleri kendi ekseninde meydana gelip ve bu potada eriyen bir sosyal olgu değildir. Bu durumun birçok sonucu bulunmaktadır. Dinin STK'lar ile olan teması da sosyal yaşamdaki işlevinden kaynaklanmaktadır. Bireyler arası bir bağ oluşturan,

hayaller ve arzuları bir sahada toplayabilen ve zihinlere ideolojik bir düşünce zemini kazandıran din, toplumun birçok katmanında birbirinden habersiz bireyleri bir araya getirebilme gücüne sahiptir.

Böyle bir durumda din, örgütlü toplum ve organize edilmiş bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Bu işlev dinin birleştirici işlevi olarak adlandırılmaktadır (Dursun, 1992:28-29). Bireyler inanç olarak benimsedikleri din ile belirli bir zihin alt yapısını bünyelerinde oluşturmakta, kendileri için birtakım değerler zinciri belirlemektedirler. Sonuç olarak aynı değerlere inanmışlar arasında bir bağ oluşmakta ve bu bireylerin topluluk oluşturarak örgütlenmelerinin önünü açmaktadır. Böylece ortaya sosyal bir organizasyon çıkmaktadır. Dursun(1992:30)'unda ifade ettiği gibi, aynı mutlak varlığa inanan, aynı mesajları kabul eden, dünyayı ve dünya ötesini aynı simge ve sembollerle değerlendiren, insan ve tabiat anlayışları benzer özellikler taşıyan inanların bir toplumsal örgüt olarak organize olmaları gayet kolaydır.

Organize olmak, aynı amaç ve hedef uğruna beraber çabalamak, gönüllük esası ile hareket etmek STK'ları çağrıştırmaktadır. Dinin ortak idealler ve düşünce etrafında topladığı bireyler ile oluşturulan birçok STK bulunmaktadır. Bu durum normal olarak STK'ların işlevlerinde dinin etkisinin göz ardı edilmeyeceğini göstermektedir. STK'ların hareket politikalarından, siyaset ve benzeri alanlardaki işlev ve etkilerinde kadar dinin yadsınamayacak birçok işlevleri bulunmaktadır.

Din olarak bireylere geniş bir perspektif sağlayan İslamiyet dini kaidelerini sadece belirli bir alan ile sınırlı tutmamaktadır. İslamiyet, Hıristiyanlık gibi toplumun siyasi alanına karşı ilgisiz kalmamakta ve bu alandaki düzenlemelerde aktif rol almak istemektedir. İslamiyet, siyasi bir hareket olarak ortaya çıktığından dolayı hayatın devam

ettiği her yerde var olabilecek geniş bir kaideler halkasına sahiptir. Bu da İslam'ın medeni hukuktan anayasaya kadar birçok hukuk alanlarını kapsayabileceği yeteneğe sahip olduğunu göstermektedir.

Böylesine geniş alanlara hitap eden İslamiyet siyasal anlamda bir hakimiyet sağlayamadığı toplumlarda marjinalleşmemek için örgütlenme yolunu seçmektedir. Bunu gerçekleştirebileceği yerlerden biri de, organizasyon kültürüne sahip STK'lardır. Sosyal hayatı bir denge mekanizması ile şekillendiren İslamiyet bunu uygulayacak siyasal yetkiyi kendinde bulamadığı zamanlar STK'lar aracılığı ile ideallerini uygulamaya geçirmek isteyecektir. Bu durumda STK'ların faaliyet eksenlerinin yönünü belirlemektedir.

Demokrasi ve özgürlük gibi söylemlerin arttığı günümüzde dinlerine bağlı bireylerin üzerlerindeki baskının azalmasına ve arzu ettikleri hayat biçimlerini aktif hayata aktarmalarının önünü açmaktadır. Böyle bir eylemi gerçekleştirmede STK'ların faydası çok olacaktır. Bu durum dini inancı taşıyan inanların ilgisini çekmekte ve STK'ya ilgi daha çok artmaktadır. Ülkemizde ve dünyada birçok dini ritüellere sahip STK bulunmaktadır.

3.1.5. Kültürel Değişim

Dünya üzerinde yaşanan yeni trendler toplumların alışkanlıklarını geleneksellikten moderniteye doğru değişmesinin önünü açmaktadır. Bilgi teknolojilerindeki ve kitle iletişim araçlarındaki hızlı gelişim toplumların içe kapanık yaşayışlarını kırmaktadır. Toplumlar artık daha farklı istek ve taleplerde bulunmaktalar, bu doğrultuda örgütlenme yoluna gitmektedirler. Yani çoğu toplum dün hayalini dahi edemediği siyasi ve özel alanlardaki arzuları için bugün kendileri gibi düşünen bireyler ile bir araya gelerek isteklerini gerekli mercilere iletebilme kabiliyetine sahiptirler.

Yeni dünya düzeni ile beraber bireyler için artık önemli olan sadece geçimleri değil, bunun yanına geçimleri kadar hayati öneme sahip birçok değerlere de sahiplerdir. Birey için değişen değerler oldukça doğal olarak da zihninde de birtakım değişimlerin oluşması gerekir. Zihinlerde değişen ve gelişen kavramlar yeni değildir. Bunlar daha öncelerden kapsamlı bir şekilde toplum tarafında biliniyordu. Ancak bu bilgi ya pratik hayatta görülmek istenen bir arzuya dönüşmüyordu ya da bu tür talepler bilinçaltına itiliyordu. Yani bireyler hayatlarındaki değişimi ne kadar istemiş olsalar da hem siyasi hem de sosyal yönden bir değişim sezemediklerinden dolayı bu istekler hep bastırıldı. Bastırılan duygu serbest bırakıldığı zaman eskisinden daha radikal bir biçimde ortaya çıkar. Toplumlarda yaşanan bu ani değişim de bunu kanıtlamaktadır.

Değişen birey ve toplum zihniyeti artık ‘düşünce ve ifade özgürlüğü’, ‘örgütlenme özgürlüğü’ ve ‘temel hak ve özgürlükler’ gibi talepler ile yoğunlaşmaya başlamaktadır. Bu kavramlar yeni bir yapılanmanın toplumda doğmasına zemin hazırlamaktadır. O da STK’lardır. STK bu şartlar altında doğabilir, gelişebilir, politikalarını uygulayabilir ve ancak bu zikredilen talepler devamlılığını korur ise yaşamını sürdürebilir.

Toplum düşünce özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü gibi değerlerden öte en çok kişisel hakları açısından STK’lara yönelmektedirler. Daha sonra bunun türevi olan diğer değerler yönelme eğilimlerini oluşturmaktadır. Bu değerlerin toplumda önem kazanması, toplumun bahsedilen değerler ile sıkı bir şekilde bağlanmasına neden olmuştur. Artık birey, hayattaki her şeyi bu haklar çerçevesinde sorgulanmakta, buna göre siyasi tercihini yapmakta ve bu minvalde özel sektöre yaklaşmaktadır. Sosyal hayat içerisinde böylesini yaşamsal bir rol üstlenen bu unsurların sonucu olan STK’larda, ister istemez önemli bir kurumsallık kazanmaktadır. STK kazandığı kurumsallık sayesinde bireylere daha rahat

yönelme şansı kazanmakta ve böylece toplum nazarında fazla tanınma imkanı kazanmaktadır.

Toplumun algılayışlarındaki değişimler doğal olarak kültürlerinde de bir takım değişimleri beraberinde getirmektedir. Sürekli baskı altında ve siyasi iktidarın yelpazesi ekseninde yaşamış toplumların tepki kültürleri pek fazla etkili değildir. Ancak bu tip toplumlarda dahi yaşanan trend sayesinde değerlerin değişimi doğal olarak potansiyel kültürlerinde de bir takım değişimlere sebep olmaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi toplumun dün tepkide cılız olan sesi bugün daha gür bir şekilde çıkmaktadır. Bu da kültürel anlamda bazı değişikliklerin olduğunu ve ilerleyen zamanlarda bu değişimin daha hızlı bir şekilde seyir edeceğinin bir göstergesidir. Bu değişim STK'ları olumlu yönde etkilemekte sosyal hayat içerisinde yaşanan kültürel değişim için adeta bir kurtarıcı olarak görülmektedir. Böyle bir durumda STK'ları değerli hale getirmekte ve siyasi ve özel alanda etkin bir rol almasının önünü açmaktadır.

3.2. STK'ların Baskı Grubu Olarak İşlevleri, Faaliyetleri

Siyasal iktidar ve özel sektör gibi bireyleri, yönetimlerinde istihdam eden kurum ve kuruluşlar bu alanda yalnız değildirler. Hükmettikleri, yönlendirdikleri bireylerin haklarını koruyan, onların istek ve ihtiyaçlarına göre yönetimi sorgulama gücüne sahip bir organ bulunmaktadır. Bu organ sıkı politikalar ile toplumunu bezdiren iktidardan, ekonomik sıkıntıları bahane ederek çalışanlarının haklarını ve insanlıklarını gasp eden özel sektörün karşısında durabilecek bir güce sahip olmalıdır. Kurumsallaşmış organlar karşısında durabilmek için bünyenin çok kuvvetli olması gerekir. Bunun yanında işleyen mekanizmanın dengelerini de elde tutabilmek ayrı bir önem taşımaktadır.

Hangi kurumda olursa olsun eğer birey yok ise her şey bir anda yok oluveriyor. Örneğin, bir toplu taşıma seferlerini icra eden çalışanları ele alırsak; bu çalışanlar muhatap oldukları yönetimden memnun değil ise bazı değişimlerin olması için çeşitli yollara başvurmakta. Ancak başvuracakları yolun etkili olması için öncelikle örgütlü bir şekilde hareket etmelidirler ve birlikteliklerini sürekli canlı tutmaları gerekir. Buna benzer etkili olmayı gerektiren yapısal unsurları da genellikle çalışanlar mensup oldukları sendika tipi STK'larda bulurlar. Şu bir gerçektir ki; toplu taşıma seferlerini icra eden çalışanların organize bir şekilde gerçekleştirecekleri iş bırakma eylemi o yöre halkının işlerinin birçoğunun aksamasına sebep olabilir. Bu da ekonomi ve eğitim gibi ulaşım ağına bağlı birçok kurumu olumsuz yönde etkileyecek ve sorumlu yönetimin toplum nezdinde değer kaybetmesine sebep olacaktır. Bunun ülkemizde ve diğer ülkelerde birçok örnekleri mevcuttur.

Bu durum gösteriyor ki, STK'lar kurumlara karşı 'baskı grubu' niteliğine büründükleri zamanlar daha etkili olabiliyorlar. Bunu daha iyi anlayabilmek için baskı grupları ile ilgili açıklamalara değinmekte yarar vardır.

3.2.1. Baskı Gruplarına Genel Bakış

Kapani(2003:212)'ye göre baskı grupları, ortak çıkarlar etrafında bütünleşen ve bu çıkarlar doğrultusunda siyasal otoriteleri etkilemeye çalışan örgütlenmiş gruplar olarak açıklanabilir.

Baskı grupları belirli çıkarlar için bir araya gelmiş bireylerin talepleri doğrultusunda karşı mekanizmaya istediklerini yaptırabilmek için çeşitli işlevler gören ve gücü küçümsenmeyecek kadar etkili olan gruplar olarak algılanabilir.

Çıkar grupları ile baskı grupları arasında çok küçük nüanslar dışında önemli bir fark bulunmamaktadır. Baskı grupları, siyasal karar alma sürecinde siyasal iktidar ve bürokrasi üzerinde çeşitli yöntem ve araçlarla doğrudan etkili olmaya ve dahası baskı kurmaya çalışan organizasyonlardır. Burada çıkar gruplarından ayrı olarak açıklanan siyasal otoriteleri etkilemeye çalışma niteliği, çoğu siyaset bilimci tarafından baskı gruplarını çıkar gruplarından ayıran en önemli ayırt edici unsur olarak kabul edilmektedir (Aktan, Ay ve Çoban, 2007:4).

Baskı grupları siyasal karar alma mekanizmalarına doğrudan dahil olmayı düşünmeyen, bunun yanında siyasal otoritelerin kararlarını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye yönelik işlemlerde bulunan gruplardır. Bu gruplar, infomel bir yapıdan ziyade daha çok yasal düzenlemeler ile belirlenmiş formel bir yapı içerisinde bulunurlar. Alkan(1998:17)'a göre örgüt niteliği taşıyan bu gruplar özel bir amaçla kurulmuş olabilecekleri gibi devlet eliyle örgütlendirilmiş bulunan kuruluşlar da zaman zaman baskı grubu davranışı gösterebilirler.

Bu açıklamalardan sonra baskı grupları ile ilgili olarak denilebilir ki; ortak çıkar, tutum ve görüşlerini algılamış kişilerden oluşan, iktidarı elde etmeyi amaçlamadan siyasal iktidarı kendi amaç ve görüşleri yönünde etkileyemeye çalışan (Buran, 1993:17) organizeli bir topluluktur.

Baskı grupları ile ilgili bu açıklamalardan sonra kavramı ilgilendiren üç önemli özellik şöyle sıralanabilir (Özalp, 2008:36):

- Grubun ortak çıkar veya tutum ve görüşlerini algılayan bireylerden oluşması,
- Siyasal iktidara geçme yerine dışarıdan etkilemenin amaç edinmesi,

- Etkileme faaliyetlerinin süreklilik göstermesi olarak baskı grupları ile ilgili genel özellikler bu şekilde sıralanabilir.

Siyasal iktidarın mevcut olduğu toplumların hepsinde her dönem mevcut iktidarı bir şekilde etkilemeye çalışan gruplar sürekli var olmuşlardır. Bu gruplar başlangıçta sosyal alanda net olarak görülmeseler de anomi veya doğal baskı grupları özelliği göstermişlerdir. İlerleyen zamanlarda toplum yapısının ve siyasi iktidarların değişimi ile bu baskı grupları kurumsallaşmaya başlamış ve gelişmiştir. Toplumların gelişmesi ile birlikte bu süreç karşılıklı olarak devam edecektir (Buran, 1993:28).

Baskı gruplarının oluşup olgunlaşabilmesi ve amaçlarına hizmet edecek potansiyele sahip olabilmesi için STK'nın şemsiyesi altına girmesi gerekmektedir. Çünkü baskı grupları ile ilgili bahsedilen faaliyetlerin gerçekleşmesi için örgütün organizeli ve planlı çalışması gerekir. STK'da bu tür özellikleri kendi içinde barındırdığından dolayı baskı gruplarını sahiplenebilir; hatta bundan öte kendisi bir baskı grubu olarak faaliyet gösterebilir. STK'ların baskı unsuru olarak siyasi organlar üzerinde etkili olabilmeleri, toplumun sıklıkla muhatap olduğu yönetim konusunda çalışmalar ve görüşmeler gerçekleştirmeleri sonucunda birtakım dönüşümler gerçekleşebilir.

3.2.2. Baskı Gruplarının Sınıflandırılması

Baskı grupları, hiçbir sosyal olayın gelişmediği, değişimlerin zamanın gelmediği kısacası bir eylemin gerçekleşmediği durumlarda aniden ortaya çıkan olgu değildir. Baskı grupları sınıflandırırken tepki gösterdikleri veya değişimini istedikleri talepler doğrultusunda bireylerin nasıl bir araya geldiği ile alakalıdır. Bireyler bir arada olmasından kasıt olaylara tepki gösterecekleri zaman nasıl bir örgütlenme içinde oldukları ile ilgilidir.

Baskı grupları anomi baskı grupları, doğal baskı grupları, dernekleşmiş baskı grupları ve kurumsal baskı grupları şeklinde sınıflandırılabilir (Özalp, 2008:40).

3.2.2.1. Anomi Baskı Grupları

Anomi terimi Yunanca bir sözcük olup 'kanunsuzluk' veya 'normsuzluk' anlamına gelmektedir. Anomi terimi kişisel bir düzensizliğin yanında toplumsal yapının gereklerine ya da normların karakterine uymayarak kanuna uymayan başıbozuk bireyleri kasteden bir anlam da taşımaktadır. Anomi, farklı olarak da hiçbir norma sahip olmayan sosyal bir durumu anlatır (Erkal, Baloğlu ve Baloğlu, 1997:39).

Anomi baskı grupları ise önceden belirli bir plan, program olmaksızın bir olayı veya siyasal bir mekanizmayı protesto etmek amacıyla kendiliğinden oluşan ve harekete geçen gruplardır. Grup herhangi bir siyasal veya sosyal olay karşısında anında olaya tepki için bir araya gelir, faaliyetleri önceden organize edilmemiş ve birliktelikleri düzensizdir (Kalaycıoğlu, 1984:320).

Anomi baskı gruplarının çok değişik biçimde ortaya çıkıp eyleme geçmelerine rağmen, Kalaycıoğlu(1984:320-321) bu grupların ve üyelerinin bazı ortak özellikleri olduğunu belirtmektedir. Bu ortak özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Birinci olarak, anomi baskı gruplarında eyleme katılanlar, tepkilerini göstermekle beraber; isteklerini açık bir biçimde ifade etmekte başarılı olamazlar.
- İkinci ortak özellikleri, sürekli bir organizasyondan mahrumdurlar. Sosyal hayatta çıkacak yaygın bir hoşnutsuzluk durumuyla veya herhangi bir olayın gündeme gelmesi ile grup ortaya çıkar ve faaliyete geçer.

- Üçüncü olarak, grubu oluşturan üyelerin ve grubun, bir davranış kuralları dizisine ve değerler sistemine sahip olmamasıdır.
- Dördüncü ve son olarak, anomi baskı grupları, siyasal istek ve katılımın yoğun olduğu ancak sorunlar için gerekli çözümlerin yeterli hızda üretilmediği, belli bir otorite boşluğunun bulunduğu, siyasal sistemlerde sıkça gözlemlenmesi sayılabilecek ortak özellikler arasındadır.

3.2.2.2. Doğal (Örgütlenmemiş) Baskı Grupları

Bireyler, sosyal hayat ile daha temasa geçmeden bazı doğal grupların üyesi olurlar. Bireyler üye oldukları doğal gruplara diğer gruplarda olduğu gibi kendi kararları ve iradeleri ile dahil olmazlar. Bu üyelik çoğunlukla kendiliğinden ve bireyden bağımsız olarak gerçekleşir. Bireyin hiçbir çaba, emek ve enerji sarf etmeden kendiliğinden üye olduğu bu tip gruplara ‘doğal gruplar’ adı verilmektedir (Özalp, 2008:40-41).

Bireyler doğdukları zaman genellikle bir ailenin doğal üyesidirler. Aileye dahil olan birey bu üyelik için herhangi bir eğitim görmesine gerek yoktur. Üyeliği için arcılara ihtiyacı yoktur. Birtakım belgeler hazırlayıp bu üyeliği kadrolaştırmak istemesi için herhangi bir risk ortada yoktur. Bu üyelik doğal bir grubun üyeliği olduğundan dolayı bahsi geçen aşamalar ile birey muhatap olmamaktadır (a.g.e., 2008:41).

Birey, aile veya aile yerini alabilecek kurumlar ile sosyal hayata iştirak ettiği zaman diğer bireyler gibi birtakım oluşumlar içinde olma ihtiyacı hissedecektir. Örneğin etrafındaki bireylerin inançlarına göre bir yapılanmasına şahit olduğunda kendi inanç sistemlerine uygun bir ortam arayışı içine girebilir. Bu sebeple denilebilir ki, birey sosyal hayat ile temasa geçmesi ile beraber kendini doğal gruplara hazırlamalıdır. Bu doğal gruplar din, ırk, mezhep, kabile, aşiret, hemşerilik, akrabalık ve komşuluk olarak

sıralanabilir (a.g.e., 2008:41). Bireyler muhatap oldukları bu gruplara üye olmaları için formel bir yapılanma izlemelerine lüzum yoktur. Bu informellik doğal baskı grubunun toplum içinde daha etkin olmak istemesi durumunda formel bir yapıya dönüşerek örgütlenmesi ile değiştirilebilir. Yani doğal baskı grupları yaşamları boyunca hiçbir resmi yapı taşımayacakları anlamına gelmemektedir.

Buran(1993:28)'a göre geleneksellik zihniyetinin baskın olduğu toplumlarda örgütlenme kültürünün yaygın olmaması bireylerin siyasal sisteme yönelik taleplerine büyük ölçüde üyesi buldukları doğal grupların liderleri aracılık etmektedir. Örgütlenmenin geleneksel toplumlarda yaygınlaşma oranının düşük olmasının nedenlerinden biri, doğal grup liderlerinin bireylerin zaten düşük düzeyde olan siyasal taleplerine aracılık edebilmeleri ve söz konusu talepleri karşılayabilmeleri etkili olmaktadır.

Bu tip gruplar toplum için de her konuda aktif faaliyet gösteren grup biçimi değildir. Genellikle kendilerini ilgilendiren konularda, topluluk adına hareket etmeyi üstlenen kişiler aracılığı ile yetkilileri eksik gördükleri veya değişimini arzuladıkları konularda etkilemeye çalışırlar (Özalp, 2008:41). Örnek verilirse; bir kamu yönetimi konusunda muhatap oldukları geniş bürokrasi yelpazesinin değişmesini istemek gibi ulusal bir talepte de bulunabilirler, bir alt yapı çalışmasının hızla bitirilmesini istemek gibi yerel bir talep de bulunabilir. Bu konular ile ilgili girişimlerde bulunurlar, hatta siyasi mekanizmayı etkilemek adına çeşitli eylemlere girişebilirler.

3.2.2.3. Dernekleşmiş (Örgütlenmiş) Baskı Grupları

Dernekleşmiş baskı gruplarına daha çok demokratik mekanizmalarını sağlamlaştırmış toplumlarda görmek mümkündür. Bu tür toplumlarda bireylerin

örgütlenmelerinin önünü açan yasal düzenlemeler belirgindir ve uygulama aşamasındaki faaliyet alanları geniş tutulmaktadır. Dernekleşmiş baskı grupları demokratik siyasal sistemlerde daha çabuk gelişir ve yayılma eğilimindedir (Şahım, 1994:60).

Siyasal iktidarın özgürlükleri devlet kisvesi altında kısıtladığı toplumlarda bu tür yapıları görmek zordur. Çünkü dernekleşme düşüncelerin özgürce ifade edilmesi, faaliyetlerde serbestliği gerektiren bir unsurdur. Dernek ismi altında örgütlenenlerin amacı gönüllülerin değişik değer, tutum veya çıkarlarına cevap vermek ve aracılık etmektir. Bu amacın gerçekleşmesi için siyasal zeminin müsait bir ortam oluşturması gerekir. Bireylerin örgütlenmesinin önünü tıkayan, fikir hürriyetini kısıtlayan ve bireylerin gönüllü olarak iştirak etmek istedikleri sosyal faaliyet alanlarını daraltan siyasal sistem sadece zihinlerde bu tip duyguları beslemektedir. Siyasal iktidar bu duyguların gerçekleşmesi için yapacağı küçük bir çalışma, duygularını bastıran bireylerin birden büyük bir kitle ile ortaya çıkmasının önünü açmak anlamına gelmektedir. Böyle bir gelişme siyasal iktidar ve ona bağlı mekanizmaların aleyhine işleyen bir duruma dönüşebilir.

Siyasal mekanizmalar bireylerin rahat ve özgür biçimde dernek faaliyetleri altında faaliyet göstermeleri hem kendileri için, hem de toplum için faydalıdır. Çünkü dernekleşmiş baskı grupları, siyasal zeminde oluşan hastalıkları görebilmekte ve toplumun bundan hoşnut olmadığını sezebilme kabiliyetine sahip olduğundan dolayı sorunların gelişip büyümesini engellemektedirler. Toplumun her kesimini ilgilendiren konularda oluşan sorunların önceden tespit edilmesi ve bu yönde çalışma yapılması siyasal iktidar için de bir meşruluk kaynağıdır.

Dernekleşme ile beraber teşkilatlanmasını tamamlamış bir grubun taşınması gereken en önemli özellik, üyelerinin menfaatlerini gerçekleştirme adına faaliyetlerde bulunmaktır.

Bu faaliyetler üyelerin talepleri doğrultusunda değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, bir sendikaya bağlı işçiler yönetilme biçimlerinden ve kendilerine yönetim tarafından gösterilen muamelelerden memnun olmayabilirler. Böyle bir durumda işçilerin bu tip sorunlarına cevap arayacak sendikalar devreye girmektedirler. Sorunun kaynağına göre yönetimle ilgili müzakereler düzenlenir. Karşılıklı ilişkiler sayesinde işçi sendikası örgütlenmiş bir baskı grubu olarak görevini, mensuplarına karşı getirmenin gayreti içinde olduğunu gösterecektir.

Dernekleşmiş baskı gruplarının birçok var oluş nedeni bulunmaktadır. Yani sadece siyasal iktidarı veya siyasal süreci etkilemek amacıyla kurulmuş olmayabilirler. Çünkü böyle bir yapılanma bireylerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacağı anlamına gelmemektedir. Bireylerin siyasal düzeyde taleplerinin yanında sosyal olarak da gerçekleştirmek istedikleri ve doyum isteyen istekleri bulunmaktadır (Özalp, 2008:41-42). Bu tip duygu yüklü davranışların devletin eliyle gerçekleşmesi tam olarak verim sağlayamadığı için dernekleşmiş gruplara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yerlerde ihtiyaç durumundaki insanlara yemek yardımı, kıyafet yardımı gibi temel ihtiyaçların karşılanması sağlanabilir.

Dernekleşmiş gruplar bu zikredilen sosyal vazifeleri yerine getirirken eksik gördüğü veya devlet tarafından ihmal edilmiş konuları tespit ederek, giderilmesi için siyasal organlara baskı yapmak gibi faaliyetleri de yerine getirirler.

3.2.2.4. Kurumsal Baskı Grupları

Bir devlet nizamı altında yaşayan toplumların tümünde siyasal, dini, kültürel ve eğitim ile ilgili kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumların sayısı ilgili toplumların gelişmişlik düzeylerine göre değişmektedir. Siyasal, dini, kültürel ve eğitim ile ilgili kurumların temel amaçları topluma hizmet etmek ve bu ekseninde faaliyet göstermek olarak sıralanabilir.

Ancak her kurum, kuruluş amacına göre hareket etmenin yanında bazı zamanlar kendi kurumlarının üyelerini diğer kurumlara veya başka mekanizmalara karşı kollamak ve geliştirmek amacıyla bazı girişimlerde bulunabilirler (Turan, 1976:137). Bu konu ile ilgili olarak şöyle bir sıralama yapılabilir (Özalp, 2008:42-43):

- Siyasal organlardan parlamentonun üyeleri yeri geldiği zaman, maaş ve ödeneklerin arttırılması ile kendilerine bir takım ayrıcalıklar sağlanması yönünde çeşitli girişimlerde bulunabilmekteler,
- Yargı organları ve üyeleri kendileri hakkında bir takım değişimlere gidilmesini, yetkilerin yeniden düzeltilmesini ve bunun yanında kendilerine bazı ayrıcalıklar sağlanması yönünde harekete geçebilmekte,
- Bürokraside yer alanlar, bütçeden kendilerine daha fazla ödenek ayrılması, ekonomik, sosyal ve siyasal ağırlıklarının korunması, mümkünse bu doğrultuda yetkilerinin daha da arttırılması ve yeni imkanlar elde etmek için girişimlerde bulunabilmekte,
- Üniversiteler, ödeneklerin arttırılması, maaş ve diğer yan ödeneklerin iyileştirilmesi, üyelerinin ayrıcalıklarının genişletilmesi ve tanıtım hizmetlerinin yaygınlaştırılması amacıyla harekete geçebilmekte,
- Dini kurumlardan cami dernekleri ve kilise gibi yerlerde, kendilerine ait malların korunması ve kamulaştırma ağının daraltılması, inanç olarak önemli sayılan günlerin tatil edilmesi, siyasal iktidarın kendilerini her konuda olmasa dahi, ilgili konularda görüşlerinin alınmasını istemeleri ve bu yönde faaliyetlerini sürdürebilmektedirler.

Kurumsal baskı grupları anlatılanlardan da anlaşıldığı gibi devlet bünyesinde bulunan örgütlü kurumların yeri geldiğinde kendi üyelerinin çıkarlarını koruyan, yeri geldiğinde kurumunun prestijini korumak için bazı eylem ve girişimlerde bulunurlar.

3.2.3. Baskı Gruplarının İşlevleri

Örgütlenmesini tamamlayabilmiş baskı grupları toplumun yapısına göre işlevlerde bulunabilir. Toplumsal yapı demokratik siyasal mekanizmalara ne kadar çok sahip olur ise baskı gruplarının işlevleri de bir o kadar artış gösterir. Demokratik siyasal sistemlerde baskı grupları ile siyasal partilerin benzer işlevleri yerine getirmelerinin yanında birbirlerini tamamlayan işlevleri gördükleri kabul edilmektedir. Toplumun demokratikleşme serüveninin hız kazanması beraberinde işbölümü, uzmanlaşma ve farklılaşan gereksinimlere ek olarak artan örgütlenme eğilimlerinin giderek artması, örgütlü toplumun da oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Örgütlü olabilme alışkanlığı kazanmış toplumlarda bireylerin toplumsal veya siyasal alanda yaşananlara kayıtsız kalmayacağını ve bu yönde taleplerinin artık daha sesli dile getireceği kaçınılmaz bir gerçektir. Bireylerin bu istediklerini gerçekleştirmeleri mensup oldukları veya gönül bağı ile bağlı oldukları örgütler aracılığı ile gerçekleştirilir (Buran,1993:61).

Dünyanın konjonktürel durumuna göre ekonomik gelişme düzeyini istikrarlı bir seviyede tutan, siyasal katılım gibi demokratik kanalların açık olduğu ve buna bağlı olarak örgütlenmelerin önündeki engellerin kaldırıldığı, siyasal iktidarın seçimler sonucu değişebildiği sistemlerde baskı gruplarının üç temel işlevi vardır (Özalp, 2008:43). Bunlar Temsil, İletişim ve Denetim işlevleridir.

3.2.3.1. Temsil

Modern demokrasilerde parlamento, il genel meclisi gibi karar organlarında seçim ile yer bulamayan toplumun belirli kesimleri baskı grupları aracılığı ile bu boşluklarını doldurma yoluna gidebilmektedirler. Böylece siyasal karar alımlarında veya toplumu ve kendilerini yakından ilgilendiren konularda, baskı unsuru olarak sürece dahil olabilmektedirler. Siyasal mekanizma örgütlenme yolunu açmış ve bu doğrultuda bürokratik engelleri gevşetmiş ise toplumda kendilerini temsil edemeyen kesimlerin ekseriyeti temsil eksikliklerini gidermek için örgütlenme yolunu tercih edecektir. Yani seçimlerin bir araya getiremediği veya bir siyasal partinin çatısı altında toplanamayan topluluklar, STK bünyesinde bir baskı aracı olarak faaliyet göstermeyi kabul edebilmektedirler. Bu durum STK'ların bünyesindeki bireylerin temsil isteklerini yerine getirebilmek ve taleplerini gerekli mercilere iletmek amacıyla baskı grubuna dönüşmesinin önünü açmaktadır.

STK'ların baskı unsuru olarak toplumsa siyasal anlamda temsil gücü düşük kesimlerin çıkarlarını korumak amacıyla toplumu yakından ilgilendiren konulara dahil olması etik bir davranıştır. Ancak küçük kesimlerin temsil isteklerinin başka menfaatler doğrultusunda kullanılması STK'ların yapısına gölge düşürmektedir. Bu konu farklı bir çalışmanın boyutlarını oluşturduğundan dolayı sadece değinmekle yetiniyoruz.

STK'lar baskı grubu olarak faaliyette buldukları sürece demokratik çoğulcu sistemlerde çok sesliliğin ve siyasal kararların alınması aşamasına katılabildiği oranda katılımcılığın ve bireyin örgütlü olarak sesini duyurabilmesinde önemli bir görevi icra etmektedir. Demokratik toplum anlayışının temel yapısını oluşturan sütunların bir tanesi de işte bu örgütlenmenin özgürlüğü ve bu unsurun yaygın olmasıdır (Topçu, 2006:64).

Baskı grupları temsil ettikleri üyelerinin isteklerini, tercihlerini ve çıkarlarını siyasal kurum veya özel alandaki kurumlara iletmek ile sorumludurlar. Başka bir ifade ile baskı grupları üyelerine, hayatlarını etkileyen karmaşık konularda düşüncelerini açıklama fırsatı vermektedir. Böyle bir fırsatın bireylere sunulması baskı gruplarını toplum nazarında popüler bir hale getirmektedir.

Toplumların hayat tarzları ve anlatışlarındaki değişim sosyal hayatı eskiye oranla daha karmaşık bir ortama sürüklemektedir. Farklılaşan kültürler, istekler ve arzular giderek artmakta, bireylerin hayattaki rollerinde bir takım değişimler yaşanmaktadır. Bu toplu dönüşüm bireylerin siyasal mekanizmalara ulaşmak istemelerini tetiklemektedir. Toplumun farklı kesimlere bölünmüş olması hayatın parçalanmışlığını göstermemektedir. Bu farklılığın ortak yönü, bireylerin dileklerini kendilerinin yakın temas kurdukları kurumlara iletmek istemeleridir. Bu düzeyde sosyal hayatı çeviren sistem bir takım kanallara, araçlara sahip değil ise, talepler ortada kalabilir, birikebilir ve sistem açısından bir süre sonra, bunalımlara sebep olabilecek bir yoğunluğa erişebilir. Böyle bir durum sistemin zayıflamasını, bireylerin ise örgütlenme yolu ile güçlenmesinin önünü açmaktadır. Sonuç olarak sistemden tatmin olmayan, tatmin olmama sebebi de dileklerini muhataplarına iletememe ve bu yerlerde temsil edilme isteklerinin karşılanmaması olarak tezahür eden bir kitle ortaya çıkmaktadır. Şartların hem toplum açısından hem de siyasal sistem açısından kötü sonuçlar doğurmaması için toplum için önemli olan istek ve taleplerin iletilmesinin önünün açılması gerekmektedir (Çam, 2005:461).

Taleplerin sisteme iletilmesi sürecinde, her istenenin sistem tarafından olumlu karşılanıp kabul edileceği, çalışmalarını bu yönde seferber edeceği düşünülemez. Ancak istekler değerlendirilmeye alınır ve gelişmeler doğrultusunda sistem aleyhine işlemeyecek kararlar kabul edilip toplumun bu konudaki doğal tepkimelerin önüne geçilebilir. Baskı

grupları toplumsal talepleri yerine getirmekle sorumlu değil, bunları gerekli mercilere iletmekle yükümlü olduğundan dolayı, toplum nazarında yaşanacak bir tatminsizliğin sorumluluğunu taşımamaktadır. Bu sebeple, taleplerin ifadelendirilmesi yani temsil işlevi baskı grubu olarak faaliyet gösteren STK'lar için ferahlatıcı bir işlevi yerine getirmektedir. Baskı gruplarını toplum taleplerini düzenli bir şekilde belirlenmesi ve siyasal sistem kurallarına uygun olarak ifadelendirilmesi görevi gören bir kürsü olarak düşünülebilir. Demokratik yapıyı siyasal organlara çekebilen yapılar, yasama veya yürütme kurumları belirli bir konuda eylemde bulunacakları zaman, o konu ile ilgili örgütlenmiş baskı gruplarının temsilcilerini davet ederek görüşlerini alırlar (a.g.e., 2005:462-463).

Bu açıdan baskı gruplarının temsil işlevi incelediğinde görülmektedir ki; STK'lar toplumu yakından ilgilendiren yönetim konusunda birtakım değişimlerin öncülüğünü yapabilecek ve bu doğrultuda gündemi çevirebilecek bir unsur bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu unsuru iyi değerlendirebilen STK'lar hem siyasal hem de özel alanda toplumun arzu ettiği, insani değerlere karşı saygılı olan yönetim biçimlerini getirebilecek ve bu yönde köklü değişimler için başrol oynayabilecek bir aktördür.

3.2.3.2. İletişim

Baskı grubu işlevleri üç başlık altında incelenmesi bunların birbirinden bağımsız oldukları anlamını taşımamaktadır. Temsil işlevi bir baskı grubu için ne kadar önemli ise bunu iletmek ve takibini yapmakta bir o kadar önem taşımaktadır. Baskı grupları üyelerinin çıkarlarını, isteklerini, tercihlerini ilgili kurumlara veya kamuoyuna aktarmak, tanıtmak, benimsetmek uğraşı içerisindedirler. Bu davranışların gerçekleştirilmesi için grubun toplumdan özel sektöre ve kamu kurumlarına kadar sosyal hayat ile bir bağı olan tüm oluşumlarla bir iletişim içerisinde bulunmalıdır. Baskı gruplarının kuracakları iletişim

tek yönlü olamayacağı için istekler, haberler her iki yöne gider gelir. Yani yeri geldiğinde baskı grubu talepte bulunacağı kurumla iletişime geçip istediklerini sunabilmesinin yanında karşı kurumda baskı grubu ile iletişime geçip isteklerinin bir değerlendirmesini sunabilmektedir (Özalp, 2008:44).

Baskı grupları üyelerinin taleplerini ilgili kurumlara iletişim kanalı ile sunmasının yanında kendilerini ilgilendiren konularda, yaşanan değişim ve gelişimlerden üyelerini haberdar etmek için de iletişim işlevini kullanmaktadır. Bu işlevini zamanında ve sağlıklı bir şekilde kullanması gerekmektedir. Baskı grubu dışarıdan gelen bilgiyi; zamanında, üyelerinin ilgi duyabileceği bir tarzda ve doğru bir biçimde alarak, bunu üyelerine veya ilgili birimlerine sunabileceği kaliteli iletişim ağlarına sahip olması gerekir. Baskı gruplarının etkin bir haberleşme sistemiyle çalışmaları, örgüt ve üyelerinin dileklerini, siyasal organlara veya özel sektöre uygulama aşamasından uygulama sonuçlarının alınmasına kadar geçen süreçte bilgi sağlar. Kendisi de almış olduğu bilgileri grubun ilgili birimlerine ulaştırarak, iletişim işlevini iyi bir biçimde görmüş olur.

Anlatılanların yanında baskı gruplarında ki iletişim işlevi sadece bu yönde işlememektedir. Kamu kurumları veya özel sektör bazı kararlara hakkında açıklamalar yapmak ve bunları topluma duyurmak ister. Fakat bunu doğrudan yapmak yerine, toplum nezdinde baskı unsuru olarak algılanan STK'ların sözcüleri ile iletişim isteklerini topluma iletirler. Bu sahnede STK sadece topluma karşı kurumun kararlarını duyurarak kenara çekilmemekte, bunu bir bedel karşılığında yerine getirmektedir. Bazı durumlarda bu bedel karşılıklı isteklerin yerine getirilmesi, bazen de birtakım ayrıcalık sağlayacak konularda öncelik tanınması olarak belirlenebilir.

Yönetim konusunda dünya üzerinde yaşanan gelişmeleri üyelerine ileterek bu yönde bir taban oluşturan STK'lar toplumsal hafızaya katkı sağlamaktadır. Toplumsal hafızanın STK tarafından bilgilendirilmesi yönetim konusunda sorgulamaları da beraberinde getirmektedir. Bireyler STK'ların iletişim ağıyla elde ettikleri bilgiler doğrultusunda etkilenmekte ve bu yönde isteklerini oluşturmaktadırlar. Bu durum STK'nın baskı unsuru olarak yönetim konusunda isteyeceği değişimler için zemin oluşturmakta ve artık değişimin gerçekleşmesi için STK'nın baskı unsuru olarak icra ettiği rolü iyi oynamasına ve değerlendirmesine bağlıdır.

3.2.3.3. Denetim

Temsil ve iletişim işlevlerini yerine getiren baskı grupları temas halinde oldukları siyasal organlar, özel alanlar ve kamuoyu önünde bir denetim işlevini gerçekleştirirler. Burada kastedilen denetim işlevi murakabe, kontrol etmek anlamında değildir. Denetimden kasıt bir görüş bildirme veya belirli bir tepki gösterme biçimidir (Buran, 1993:68).

Denetimin bir boyutu siyasal organların veya özel sektörün baskı grubu aleyhine başvurabileceği eylemleri sınırlamak, mümkünse değiştirmek ve grubun lehine çevirmektir. Denetim işlevinin ikinci boyutu ise, grubun isteklerine uyuşmayan talepler ileri süren farklı ya da karşıt çıkar gruplarının gerçekleştirmek istediklerine karşı bir fren mekanizması görevi görerek, bu alanda belirlenecek politikaların tek bir grup çıkarı olmasını engellemek ile ilgilidir. Örneğin yönetim biçiminin değişimi istenirken sadece yöneticilerin istek ve talepleri doğrultusunda hareket edilmemeli, o yönetime dahil olamamış dışta kalmış bireylerinde talepleri alınarak ortak bir değişim çizgisi belirlenebilir. Başka bir ifadeyle, salt işverenlerin çıkarlarının kamu politikasına egemen olmaması, işçi sendikalarının oluşturduğu denetim gücü sayesinde mümkün olmaktadır.

Üçüncü olarak, baskı grupları kamuoyunu da harekete geçirerek, yönetim üzerinde daha genel bir denetim kurulmasına da katkıda bulunmaktadır (Turan, 1986:48).

Denetim sürecini iyi değerlendirebilen baskı grupları siyasal organlar karşısında yönlendirme yapacak seviyeye yükselebilir. Siyasal organların hesapları arasında mutlaka toplum vardır. Bu hesapların içine giren toplumun ihtiyaçlarını, isteklerini ve görmek istedikleri değişimi siyasal organlar göz ardı edemezler. Baskı grupları toplumun göz ardı edilmiş taleplerini bularak gerçekleştirilmesi adına işlevlerde bulanacaktır. Denetim işlevi de bu sürecin son halkası olarak algılanabilir. Yani, temsil yolu ile taleplerin bir sisteme dahil edilmesi, iletişim yolu ile de bu taleplerin gerekli yerlere iletilmesi sağlanır. Denetim işlevi ile de genellikle baskı gruplarının talep ettiklerinin ne kadarının gerçekleştiğinin analizi yapılır ve bu yönde faaliyetler tekrardan programlanır.

Baskı grupları örgütlü bir yapı ile toplumun çıkarlarını koruyabilme veya yönlendirebilme kabiliyetine sahip, sosyal hayatın önemli aktörlerindedir. Bunun yanında baskı grupları sahip oldukları temsil, iletişim ve denetim gibi işlevleriyle toplumun belirli kesimlerinin isteklerini siyasi yöneticilere aktarmakta ve siyasal karar alma sürecini etkilemektedirler.

Yönetim konusunda yaşanan gelişmeleri bu konuya bağlar isek; STK'ların bir baskı unsuru olarak değişime öncülük etmelerinin çok zor olmayacağı görülmektedir. Çünkü STK'lar toplumun nabzına göre hareket ettikleri müddetçe, toplum tarafından her zaman destek görecektir ve meşru kalmalarının yolu açık olacaktır. Bu yolda ilerleyen STK'lar bireylerin günlük hayatta sürekli irtibat halinde olduğu yönetim konusundaki eksiklerin birey ve toplum lehine iyileştirilmesini, dönüşümünü veya radikal bir şekilde yeniden yapılandırılmasını istemesi gücünün üstünde bir davranış olmayacaktır. Böylesi önemli bir

değişime öncülük ve sözcülük etmek ilgili STK'yı toplum nezdinde prestijinin artmasını da sağlayacaktır. Toplum nezdinde değeri yükselen bir STK'nın gücü küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Böyle bir konum da bulunmak her STK için istenilecek bir yerdir. Bu sebeple STK'lar geri dönüşümü toplum liderliği olan faaliyetlere ağırlık verecek, işlevlerini bu yönde kullanacak ve toplumun kendilerini eksikleri gideren bir kurum olarak görmesi için çalışmalarını daha da hızlandırıp, arttıracaktır. Bu yolda gerekirse siyasal karar alma yetkisine sahip karar organlarına etki etmeye çalışacak, gerekirse özel sektör ile görüşmelerini gerçekleştirecektir.

3.3. STK'ların Baskı Yöntemleri

STK'lar belirli bir hedefi, amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiş insanlardan oluşan, gönüllülük esasına göre kurulmuş kurumlardır. STK'lar üyelerinin durumlarına göre belirledikleri amaçlarını gerçekleştirmek için bazı yöntemler kullanırlar. Bunları üç başlık altında incelenebilir; ikna yöntemi, bilgilendirmeye yönelik faaliyetler ve tehdit yöntemi olarak sıralanabilir.

3.3.1. İkna Yöntemi

STK'lar ikna yöntemi ile iki yönlü bir çalışma içerisindedir. Bunların ilki, üyelerini faaliyetlerinin önemine inandırmak, yapılacak işlevlerin gerekliliğini göstermek için bir takım çalışmalar içerisine girer. Üyelerini haklılıklarına inandırıp çalışmalarının temelini sağlamlaştıracak yöntemin en etkilisi iknadır. STK'lar da işe ilk olarak üyelerinden başlayacaklardır. İkinci olarak da, faaliyetlerini gerçekleştirmek istedikleri alandaki muhataplarını ikna etmeye çalışırlar. Bu muhatap bazen siyasi iktidar veya organları olur, bazen de özel sektördeki bir kurum olabilir. STK için önemli olan muhatabını yapacağı işlem konusunda ikna etmek olacaktır. Bunu gerçekleştirmek için çeşitli evraklar hazırlaya

bilir, raporlar sunabilir, anket sonuçları ve analizleri sunabilir, konun uzmanlarının görüşlerinin yer aldığı çeşitli dosyalar hazırlayabilir. STK ikna yöntemini kullanırken hazırladığı materyalleri ilk olarak karşı tarafı ikna etmek için değil; kendisinin bir STK olarak bu konu hakkındaki ciddiyetini ortaya koymaya çalışır ve daha sonra konu ile ilgili ikna yöntemlerini takip eder (Çam, 2005:462).

Buran(1993:84-85) STK'ların ilgili birimi ikna etmek için kullandıkları araç, tarz veya yöntemleri şöyle sıralamaktadır:

Doğrudan Görüşme: İkna etmek kullanılacak yöntemlerin ilkidir. Doğrudan görüşme, STK'nın irtibata geçeceği ilgili birimle belirli bir yakınlığı gerektirmesinden dolayı, her STK bunu gerçekleştiremez. Ancak görüşme gerçekleştiğinde sonuç alınması daha çabuk ve kolay olacaktır. Doğrudan görüşme yöntemini STK adına bir yetkili gerçekleştirebileceği gibi heyet olarak da bu işlem yerine getirilebilir.

Rapor Sunma: Rapor, STK'nın görüşlerini destekleyen bilgileri içermekle beraber, sadece bir görüşün doğruluğunu veya yanlışlığını kanıtlama amacına yönelik olmalıdır. Ancak raporun içeriği ve verdiği sonuç bir tarafgirlik izlenimi sezdirmemelidir. STK'nın ilgili birime ikna amacıyla sunacağı rapor konu için gerekli bilgileri tutarlı bir şekilde ortaya çıkarmalıdır.

Kulis Yapma: Kulisçilik faaliyetindeki amaç hazırlanacak bir yasa tasarısıyla ilgili olarak önceden devreye girebilmek ve tasarı yasalaşmadan STK'nın son şekli vermeye çalışması için giriştiği bir yöntemdir. STK bu aşamada kulisçilik yapabilmesi için muhatabını ikna edecek çalışmalar içerisinde olmalıdır. Kulisçilik faaliyeti yasa tasarısı aşamasındaki çalışmalardan etkilenecek grupların sürece müdahil olabilmeleri için iyi bir fırsattır. Yani, kulis faaliyeti baskı grupları için geniş olanaklar sağlamaktadır.

Bu bahsedilen ikna yöntemleri STK'ların faaliyetlerinde etkili sonuçlar almasını hızlandırmaktadır. Ancak önceki konularda da işlendiği gibi STK'ların baskı unsuru olarak toplumu yakından ilgilendiren konularda faaliyet gösterebilmeleri için siyasal mekanizmaların demokratik kanallara sahip olması gerekir. Çünkü STK üyelerinin günlük olarak bir şekilde muhatap oldukları yönetim konusunda eksiklerin giderilmesi veya eklemlenmiş alışkanlıkların değiştirilip, bireyi esas alan ve onun temel ihtiyaçlarını göz ardı etmeyen bir yönetim anlayışına dönüşümünü sağlaması için şartların uygun olması gerekir.

3.3.2. Bilgilendirmeye Yönelik Faaliyetler

STK'lar siyasal iktidarı, bürokrasiyi veya özel sektör alanını belirli konularda bilgilendirerek faaliyetlerini sürdürebilirler. Bilgilendirmeye yönelik faaliyetler STK'nın karşı tarafa ve üyelerine vereceği mesajı ileteceğinden dolayı önemli bir aşamadır. STK bilgilendirme faaliyetinde genellikle yazılı materyal tarzında hazırlanmış analizler kullanır. STK'ların bilgilendirmeye yönelik faaliyetlerinde kullandıkları değişik yöntemler vardır. Bunlar (Buran, 1993:87-90);

İmza Toplama: STK'yı yakından ilgilendiren veya üyelerinin bu yöndeki taleplerinin arttığı konularda değişim, dönüşüm yapılması için, kişiler veya kuruluşlara yönelik olarak toplanan imzalar konunun muhataplarına bir mesaj niteliğindedir. İmza toplamanın etkili olması için STK'nın ilgili birim ile yaptığı görüşmeden sonuç almaması gerekir. Bu aşamadan sonra STK ilgili birim ve konu hakkında kamuoyundan veya kendi iç yönetim organlarından imza toplayarak, muhataplarına iletir. STK imza toplama yöntemi ile ilgili birimin dikkatini çekerek, istediği konuda gündem oluşturabilir.

Panel/Konferans Düzenleme: STK, hem kendi üyelerini hem de siyasal sistemin uzantılarını herhangi bir konuda bilgilendirme amacına yönelik olarak panel, konferans gibi organizasyonları tertip edebilir. Düzenlenen konferanslar belirli sayıda izleyiciye hitap etmekle beraber, STK'ların imkanları nispetinde kitle iletişim araçları kullanılarak, konferansta verilmek istenen mesajın ağı genişletilebilir. Böylece STK, bilgilendirmeye yönelik faaliyeti konusunda üyelerini ve takipçilerini belirli bir konu fikir sahibi yapmakta ve bu fikri tabanı konferans veya panel gibi ortamlarda kendi işlemleri doğrultusunda şekillendirebilmektedir.

Broşür Dağıtma: Broşür genellikle tanıtım faaliyetlerinde kullanılan ve sadece toplumun belirli bir kemsine ulaştırılma ayrıcalığı ile hazırlanmayan, ilgili kuruluşun politikalarını ve misyonunu kısaca açıklayan yazılı metinlerdir. Bu metinler sayesinde STK yapacağı faaliyetler konusunda kamuoyunun her kesimini bilgilendirerek bir meşruluk oluşturmayı amaçlar.

STK'ların bilgilendirmeye yönelik faaliyetleri daha birçok madde ile sıralanabilir. Burada önemli olan STK'nın kamuoyu veya nüfuz etmek istediği kurumu bilgilendirmek amacıyla giriştiği yolların niceliği değil niteliğidir. Başka bir ifade ile, STK ne kadar çok bilgilendirmeye yönelik faaliyette bulunursa o kadar çok yapacağı işlemi hızlandırır anlamı çıkmamaktadır. Asıl olan STK'nın bilgilendirme faaliyetinde hangi yöntemleri ne kadar çok kullanacağı değil, hangi yöntem ile hem kamuoyunu, üyelerini hem de irtibat kurmak istediği kurumu ne kadar etkileyebildiğidir.

STK'nın yönetimin dönüşümü konusunda tek başına yapabileceği bir şey yoktur. Bu dönüşümün gerçekleşmesini gönülden istemesi veya toplumsal dengeleri bu yöne doğru çevirmesi de bu konu için bir anlam ifade etmemektedir. STK'nın yönetim konusunun

geleneksel taassuptan kurtulup, modern bir anlayışla bireye yönelik bir politika içine girmesini istemesi ve bu yönde yönetimin dönüşümünü sağlamak istiyor ise etrafına ve kendi iç yapılanmasına bunu inandırmak zorundadır.

Bireyler bilgileri olmadığı bir konu hakkında zihinlerinde yorum yapamazlar, yorum yapmayacak kadar bilgi sahibi olmadıkları bir olaya da inanmalarını beklemek zordur. Eğer ki, STK yönetim konusunda dönüşüm diyorsa bunun için bireylerin bilgilendirilmesi gerekir. Bunun yanında kitle iletişim araçları gibi küreselleşmenin türevi olarak gelişim gösteren konularda dönüşüm yaşayan birey zihniyetlerini de bu bilgilendirme faaliyetlerinde unutmamalı, muhataplarına sunacağı bilgileri toplumun seviyesine göre ayarlamalıdır. Bu aşamalar STK'yı yapmak istediği faaliyetler konusunda güçlü kılmakta; güçlülüğünü muhafazası da STK için kurumlara karşı nüfuz kurabileceği anlamına gelmektedir.

3.3.3. Tehdit Yöntemi

Tehdit yöntemi, siyasal alanda ve toplumsal yaşamda bir yaptırım aracı olarak kullanılmaktadır. Tehdit yönteminin kullandığı alan genişlik gösterdiğinden her türlü anlaşmazlıklarda bu yöntemi görmek mümkündür. Tehdit yöntemi, anlaşmazlığın sonrasında kullanıldığı gibi anlaşmazlığın oluşmaması için öncesinde de kullanılabilir. Tehdit yöntemi belirli bir kesime ait olmadığı ve kullanımı konusunda yaygınlık gösterdiğinden dolayı hemen her kurum tarafından başvurulan yöntemler arasındadır (Buran,1993:90).

STK tehdit yöntemini; hükümet ve üyelerine, bürokrasiye, parlamentoya, siyasal partilere ve karar alma yetkisine sahip diğer kişi, kurum ve kuruluşlara yönelik kullanabilir. STK'ların bu bahsedilen yerlere yapacağı tehditler arasında, yerel düzeyde

sıkı kampanyalar açmak, ilgililere mektup, mail, dilekçe gibi iletişim kanallarıyla gözlerini korkutmak, aleyhte imza toplanacağı ve bildiri yayınlanacağı çağrısında bulunmak, ilgililerin uluslar arası kuruluşlara şikayet edileceği, greve gidileceği, hiçbir konuda işbirliği yapılmayacağı ve toplumu bu yönde sevk edeceği, gösteriler düzenlenebileceği ve kurumlar tarafından yapılacak faaliyetlerin engelleneceği gibi çok değişik şekillerde uygulayabilmektedir (Turgut, 1986:186; Özalp, 2008:49).

3.4. STK'ların Yönetimdeki Dönüşüme Etkileri

Dünya üzerinde yeni trendlerin doğal sonucu olarak gerek Türkiye'de gerekse Batı ülkelerinde bireyler ideolojilerini ve yaşadıkları/dayatılan hayat biçimini gözden geçirmeye başladılar. Yaşanan sürecin etkisi artık belirli coğrafyalarla sınırlı kalmamıştır. Geçmişte toplumun meşru taleplerinin dile getirilmesinin mümkün olmadığı devletlerde, bugün farklı gelişmeler, büyük etkilerin yaşanmasına neden olmaktadır. Demokratik mekanizmaların işlemediği Arap ülkelerinde bu etkiyi görmek mümkündür. Halkını sürekli kapalı bir kutu içinde yaşatabileceği düşüncesiyle devlet yönetiminde saltanat kuran bazı Arap devleti yöneticileri bu gelişmeler karşısında duramayıp, şahsileştirdikleri devlet mekanizmaları, halkın bir araya gelip oluşturduğu organizasyonlar karşısında değişime uğramıştır.

Toplumların sosyal hayatta yaşadıkları radikal nitelikteki değişimler sadece o coğrafyada kalmamaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle diğer sosyal ortamlarda gündem konusu olabilmektedirler. Böyle bir durum bireylerin kendilerini, muhatap oldukları her şeyi, özellikle en çok etkileşim içinde buldukları değerleri sorgulamalarına ve çoğu şeyin değişimini/dönüşümünü zihinlerinde yapmalarına neden olmaktadır.

Süreç, bireylerin daha özgürlükçü taleplerini daha katılımcı demokratik mekanizmaları ve serbest örgütlenmeleri beraberinde getirmiştir. Siyasal katılım düzeyinin

toplumlar tarafından uygulama isteği gibi önemli gelişmeler çeşitli sonuçları da beraberinde getirmektedir. Nitekim etkili siyasal katılım biçimi olan STK'lar bu süreçte sonuçları arasına girmektedir (Özalp, 2008:52-53).

STK'lar sürecin gidişatı karşısında kayıtsız kalmayarak daha fazla örgütlenip, potansiyellerini arttırıp organizasyonlarını güçlendirmenin planlarını yapacaklardır ki; öyle de olmuştur. Artık eskiye oranla sadece kültürel estetikleri muhafaza eden STK'lar değil, direkt olarak sosyal hayatın içinden çıkıp siyasal hayata müdahil bir yapılanma içerisine giren örgüt biçimleri var. Bu yapılanmanın parçası olan bireyler STK veya başka organlar tarafından eğitilmiş, bilgilendirilmiş ve eskinin modası yerine insanın esas alındığı sistem hakkında ikna edilmişlerdir. Böyle bir portre, STK'nın kamuoyu oluşturması, bireylerin taleplerini daha gür bir şekilde dillendirmesi ve kendilerinin ilgililer tarafından dikkate alınmasını sağlamaktadır.

STK'ların önem kazanması işlevlerini arttırmış, görev sahalarını daha da genişletip yaygınlık kazanmalarının önünü açmıştır. Faaliyet alanlarını genişlemesi STK'lar için yeni muhataplar veya eski muhatapları ile daha ciddi ve istikrarlı bir iletişim anlamına gelmektedir. STK için önemli olan, amaç edindiği gaye uğruna mücadelesini meşru bir zeminde vermek ve gönüllülerini tatmin etmektir. Bu doğrultuda STK'lar irtibat kuracakları kişi, kurum veya kuruluşlar ile amaçlarını ve gönüllülerini göz ardı etmeyeceklerdir.

STK'ların görev ağı genişlemesi ile beraber ilişki seviyesinde de bir yükselme olacaktır. STK'lar yeri geldiğinde yasama alanı ile irtibat halinde olacak, yeri geldiğinde yürütme organı ile temas kuracak veya siyasal partiler ile ilişki kurabilecektir. Bu alanlarda

taleplerini dile getirecek, işlevlerini ve yöntemlerini uygulayarak hedefine ulaşmaya çalışacaktır.

Yönetim konusunda hem sistemin hem de toplumun yaşadığı sıkıntılar bahsedilen gelişmeler ile beraber daha da dillendirilmeye başlanmıştır. Dün sadece yönetimin yaşattığı sıkıntılar konusunda söylenen toplum, bugün yönetimin dönüşümü için adeta çılgık atmaktadır. Bu dönüşümün gerçekleşmesini sağlayacak her türlü oluşumda bulanabileceğinin sinyallerini veren toplum örgütleri de harekete geçirmektedir. Bu aşamada örgütlü bir kuruluş olan STK devreye girerek toplumun tümünü kucaklamasa da ekseriyetinin talepleri doğrultusunda faaliyet göstermesi popüler bir hale gelmesi için yeterlidir.

Yönetimin dönüşümü konusunda siyasal karar mekanizmalarına, bürokrasiye veya özel sektörle irtibat kurup taleplerin iletilmesi ve takip aşamasını başarılı yönetecek STK'lar, işlevlerini ve baskı yöntemlerini yerinde kullandıkları zaman bu alanda çeşitli dönüşümleri sağlayabilmektedirler. Yönetim konusunda dönüşümü sağlayacak STK'ların organizasyon sağlamlığının yanında imkan genişliğine sahip olması gerekir. Bu bağlamda yönetim konusunda dönüşüm sağlamış kuruluşlardan bir örnek verilerek konu daha da somutlaştırılabilir.

3.4. Yönetim Anlayışındaki Dönüşümü Etkilemede Ulusal Düzeyde Bir Örnek

3.4.1. TÜSİAD- Kuruluş

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) 2 Nisan 1971 tarihinde on iki sanayicinin² imzaladığı bir protokolle kuruldu (Özalp, 2008:57). Kurucular protokolünde

² Vehbi Koç (Koç Holding), Nejat F. Eczacıbaşı (Eczacıbaşı Holding), Sakıp Sabancı (Sabancı Holding), Feyyaz Berker (Tekfen Holding), Melih Ozakat (Otomobücilik A.Ş.), İbrahim Bordur (Çanakkale Seramik A.Ş.), Hikmet

şu ifadeler yer almaktadır: “Anayasamızın öngördüğü karma ekonomi prensiplerine ve Atatürk ilkelerine uygun olarak, sanayi ve hizmet alanlarında çalışan meslek, bilim ve işadamlarının bilgi, tecrübe ve faaliyetlerini ahenkleştirerek değerlendirmek suretiyle, Türkiye’nin demokratik ve planlı yollarla kalkınmasına ve Batı uygarlık seviyesine çıkarılmasına yardımcı olmak amacı ile kurulan TÜSİAD’ın devamlılığını sağlamak ve görevlerini yürütmek üzere lüzumlu mali yardımları, mutabık kalınacak esaslar dahilinde, müştereken yapacağımızı taahhüt ederiz” (TÜSİAD, 2012).

Kapalı ekonomi dönemlerinden olan 1950-70 yıllarının boğucu durumu, yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerin de etkisiyle, 1973’de birinci petrol şokuyla kısmen, 1980’de ikinci petrol şokuyla fiilen sona erdi ve 1986 yılında “Türk Parasını Koruma Kanunu”nun yürürlükten kalkması ve “Döviz kuru Rejimi”nin serbestleşmesiyle son buldu. Bu yeni dönemde, serbest ekonomi kurallarının benimsenmesiyle ‘girişim’ özgürlüğünün ülke genelinde yayılması ve yankı bulması için objektif şartlar oluştu (a.g.e., 2012).

TÜSİAD’ın da kuruluşu ve gelişimi, bu iktisadi gelişmelerin paralelinde gerçekleşti. TÜSİAD kuruluşunu bir ihtiyaç olarak değil, işlemeyen ve kriz üreten kapalı ekonomi sistemine iş dünyasının bir tepkisi olarak belirtmektedir (a.g.e., 2012).

3.4.2. Misyon

TÜSİAD dernek tüzüğü’nün 2. maddesinde derneğin amacını şöyle açıklamaktadır: “TÜSİAD, insan hakları evrensel ilkelerin, düşünce, inanç ve girişim özgürlüklerinin, laik hukuk devletinin, katılımcı demokrasi anlayışının, liberal ekonominin, rekabetçi piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarının ve sürdürülebilir çevre dengesinin benimsediği bir

toplumsal düzenin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamayı amaçlar” (TÜSİAD Derneği Tüzüğü, Md., 2).

TÜSİAD etki alanının sadece ekonomik sahası ile sınırlı tutmayacağını dernek tüzüğünün 2.maddesinde şöyle açıklamaktadır: “ TÜSİAD, Atatürk’ün öngördüğü hedef ve ilkeler doğrultusunda, Türkiye’nin çağdaş uygarlık seviyesini yakalama ve aşma anlayışı içinde, kadın- erkek eşitliğini siyaset, ekonomi ve eğitim açısından gözeten iş insanlarının toplumun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancıyla, amaçlarını gerçekleştirecektir. TÜSİAD, toplumsal barış ve uzlaşmanın sürdürüldüğü bir ortamda, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasında bölgesel ve sektörel potansiyelleri en iyi şekilde değerlendirerek ulusal ekonomik politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur” (a.g.e.).

Dernek, işadamlarının Türk toplumunun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancı ile bu yöndeki uygulamalarının takipçiliğini yapacağını belirtmektedir.

TÜSİAD, Türk iş dünyası adına, bu çerçevede oluşan görüş ve önerilerini TBMM’ye, hükümete, diğer devletlere, uluslar arası kuruluşlara ve kamuoyuna doğrudan veya dolaylı olarak basın ve diğer araçlar vasıtasıyla ileterek, bahsedilen amaçlar doğrultusunda düşünce ve hareket birliği oluşturmayı hedeflemektedir (a.g.e.).

3.4.3. Üye Profili

TÜSİAD, Dernekler Kanunu’na uygun olarak faaliyet gösteren, Türkiye’nin önde gelen işadamlarının ve yöneticilerinin üye olduğu gönüllü bir STK’dır. TÜSİAD 2011 yılı verilerine göre, sanayi ve hizmet kuruluşlarının sahip veya yöneticilerinden oluşan, yaklaşık 600 üyesi bulunmaktadır. Bu üyelerin, şirket, şirketler grubu veya holding şirketi kapsamında temsil ettikleri şirket sayısı 2500 kadardır. TÜSİAD bünyesinde barındırdığı üyelerin potansiyelleri itibariyle ekonomik olarak güçlü bir nüfuzla sahiptir. TÜSİAD’ın

resmi internet sitesindeki Genel Sekreterlik tahminlerine göre bu STK; Türkiye ekonomisindeki Katma Değer oranı %50, Sanayi Üretimi %65, Enerji Sektörü hariç Dış Ticaret hacmi %80, Kayıtlı İstihdam %50, Kurumlar Vergisi ödeme oranı %85 olarak verilmektedir (TÜSİAD, 2012).

TÜSİAD bunların yanında sektörel faaliyet profilinde, İmalat sektöründe %35, Toptan ve Perakende sektöründe %13, İnşaat sektörü %11, Mali Hizmetler sektöründe %11, Ulaştırma %10, Enerji %6 ve Diğer sektörlerdeki faaliyet oranı %14 olarak belirlenmiştir (a.g.e.)

Bu veriler TÜSİAD'ın ekonomideki gücünü ortaya koymasının yanında belirli kesimlere bariz bir mesaj niteliğindedir. Böyle bir potansiyel güce sahip bir STK'nın sadece ekonomi ile ilgili alanlarda çalışmalarda bulunması, bunun dışındaki alanlarda kültür niteliğinde bir faaliyet göstermesi mümkün değildir. Ekonomik gücü bağrında hisseden bir STK, faaliyet alanını hiçbir zaman sınırlamaz. TÜSİAD'da ekonomik ayrıcalığını kullanarak sadece bu alanda değil kendisini ve etki alanlarını yakından ilgilendiren her konuda aktif bir çalışma içerisindedir. Fiili olarak bulunamadığı noktalara sözlü olarak etki etmesi de mümkündür. Yani anlatılmak istenen, TÜSİAD'ın sosyal yaşamı ilgilendiren konulara kayıtsız kalmayacağı ve bu alanda belirli gelişmelerin takipçisi ve yönlendiricisi olmaktan kaçınmayacağıdır.

3.4.4. Baskı unsuru olarak TÜSİAD

Türkiye'nin ekonomi alanında, etkin bir biçimde faaliyet gösteren işadamları tarafından kurulan TÜSİAD, gönüllülük temelinde faaliyet gösteren ve kamuoyu tarafından yakından izlenen bir STK'dır (Özalp, 2008:59). TÜSİAD, dernek tüzüğünde de belirttiği gibi, kuruluşundan bu yana ekonomi alanında liberal bir çizgi izleyerek kalkınma

adına önemli işlevlerde öncülük yapmaktadır. Ekonominin, özellikle son on yıl içerisindeki büyüme hızı sürecin aktörlerini de etkilemiştir. Bu aktörlerden TÜSİAD sürecin getirdiği avantajlar ve fırsatlar sayesinde gelişmiş, örgüt ağını daha da büyütürken olumlu yönde bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. TÜSİAD bu aşamada ülkede yaşananlara sadece ekonomi alanında dahil olmamış, hem siyasi hem de sosyal konular da gündem değerlendirmesinde bulunarak, süreci lehte yönetmeye çalışmıştır.

Kurulduğu ilk yıllarda TÜSİAD sadece ekonomiyi ilgilendiren konularda raporlar hazırladı ve hükümet, kamuoyu gibi ilgili yerler ile bu raporunu paylaştı. Ancak 1970'lerin sonunda Ecevit hükümetine yönelik politik çalışmalarıyla alanı dışında faaliyette bulunarak, toplum tarafından ismi daha fazla zikredilmeye başlandı. Ecevit hükümetine yönelik gerçekleştirdiği reklam kampanyaları TÜSİAD'ın duyulmasına ve sivil toplumu temsil eden bir organ olarak algılanmasına neden olmuştur (a.g.e., 2008:60). Bu aşamada TÜSİAD artık toplumun nabzını tutacak ve sosyal hayatı yakından ilgilendiren politik veya kültürel konularda değişimleri gerçekleştirebilecek hassas bir rol yüklenmiş oldu.

TÜSİAD, 1987 yılında Avrupa özel sektörünün gönüllü temsil kuruluşlarından eski adıyla UNICE olan BUSINESSEUROPE'a üye olarak, uluslararası alanda da önemli örgütler ile kurumsal düzeyde ilişkiler kurmaya başlamıştır (Türk, 2008:7). Bu durum TÜSİAD'ın dış politika konusunda aktif bir rol oynadığını ve siyasi yönetim ile çeşitli stratejik çalışmalar içerisinde olduğunu gösterebilir. Çünkü, kurum, sermayeyi temsil eden işveren örgütü olarak, politikaya ilişkin konularda görüşlerini dile getirmekte, mevcut hükümetlere yol göstermekte ve alakalı kurumlara mesajlar vererek süreci yönlendirebilmektedir (Ürek, 2005:100).

TÜSİAD, 80'lerin sonlarına doğru, yaşanan küreselleşme gibi gelişmeler karşısında pasif davranmayarak, gündemin gerekliliklerine göre çalışmalarda bulunarak hem siyasal organları hem de toplumu etkileyecek raporlar hazırlamaya başlamış ve bunu gerekli merciler ile paylaşmıştır. Bu aşamalarda tam da yönetim konusunda yeni gelişmelerin gerçekleşmesi TÜSİAD'ın gözünden kaçmamıştır. Özellikle 80'li yıllarda yönetim konusunda yaşanan krizler, özel sektörün klasik yönetim anlayışları ile modern dünyanın ekonomisine karşı artık duramayışı, ortaya çıkan krizlerin geleneksel tarzla ile çözülememesi, yönetimin bir dönüşüm geçirmesine neden olmuştur.

TÜSİAD da bir STK olarak bu duruma karşı kayıtsız kalmayarak çalışmalar içerisine girmiş ve gerekli değişim, dönüşümün gerçekleşmesi için adeta bir baskı oluşturmuştur.

Siyasal kurumlar ve uzantılarındaki yönetim biçiminde, özel sektördeki yönetim tarzına kadar her alandaki yönetim konusunda bireye yönelik ve demokratik unsurları bünyesinde barındıran bir sistemin oluşması noktasında TÜSİAD; kamuoyu desteği ile beraber hükümet ve özel sektör üzerindeki baskısını, lobi faaliyetleri yanında kamusal kampanyalar da düzenleyerek yaşanacak dönüşüme etki etmek istemektedir. Bu konuda başarılı olması için gereken çalışmalardan kendini mahrum etmeyen TÜSİAD, bir STK'nın vermiş olduğu masumiyet kisvesi ile de hareket etmiştir.

TÜSİAD bir STK olarak kendi varlığının en büyük kaynağı olan ekonomik istikrarı korumak ve makul bir gelişme seyretmesi için yönetim konusunda yaşanan çatlaklıkların düzeltilmesi konusunda hem kamuoyu oluşturacak hem de haklılığını destekleyecek çalışmalar içerisine girmiştir. Ekonomi alanında hazırlamış olduğu raporlarda yönetim konusunda yaşanan sıkıntılara da yer vererek dikkatlerin bu yönde toplanmasını

sağlamıştır. Bu bağlamda, TÜSİAD Ocak 1995’den itibaren 202 adet (Ocak 2012 tarihine kadar) yayınladığı raporların yanında, süreli yayınlardan 4 Türkçe, 1 adette İngilizce çıkardığı yayınları ve düzenli olarak paylaştığı dernek faaliyet raporları ile ekonomik, toplumsal ve siyasal konularda çalışmalarında bulunmuştur (TÜSİAD, 2012). TÜSİAD bu raporlar aracılığıyla değindiği konular ile ilgili olarak kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmış ve faaliyet ağındaki genişliğin yanı sıra, eldeki kaynaklar sayesinde istediği konularda toplumun zihin yapısını şekillendirme de başarılı olmuştur.

TÜSİAD’ın Eylül 1995 yılında yayınladığı ‘Yerel Yönetimler, Sorunlar, Çözümler’ adlı raporunda, ülkemizde yerel yönetimlerin karşı karşıya buldukları sorunlar incelenmekte; yerel yönetimlerin daha etkin ve verimli bir biçimde yerel toplulukların ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için mevcut yönetimdeki dönüşüme yönelik önerilere yer vermektedir (Yalçındağ, 1995:13).

Yerel Yönetimler ile ilgili raporun hazırlanış gerekçesi şöyle açıklanmaktadır: “Toplum artık yönetim sisteminden, üstlendiği hizmetleri kaynak savurmadan, kamu yararı doğrultusunda, etkililik ve verimlilikle üretmesini istemenin yanında toplumdaki demokratik, çoğulcu ve özgürlükçü yaşam özelemlerinin, yönetim sisteminde somut olarak yansımalarını da beklemektedir” (Yalçındağ, 1995:13), şeklinde ifade edilen gerekçe, çalışmanın yönetim açısından bir dönüşüm olarak değerlendirilmesini arzu etmektedir.

TÜSİAD hazırladığı bu raporda yerel yönetimler konusunda ulaşmak istediği temel amaçlarını belirterek, bunların lüzumluluğuna dikkat çekmektedir. Rapordaki yerel yönetimler için hazırlanan yeni yönetim yaklaşımında iki temel amaca dikkat çekilmektedir. Bunların birincisi, yerel topluluklarda güçlü, özerk, demokratik yerel yönetimler aracılığıyla temsil sistemi içinde yerel hizmetleri özgürce yönetme yetkisi

vermek, ikici olarak da, yerel yönetimlerdeki bu yetkilerin kamu yararı doğrultusunda ve verimli bir yönetim gerçekleştirmek için kullanılmasını sağlamak için uygun yasal ve demokratik yol ve yöntemlerin gerçekleştirilmesi (Yalçındağ, 1995:14), şeklinde kurumun yerel yönetimler ile ilgili amaçları belirtilmektedir.

TÜSİAD Yerel Yönetimler ile ilgili hazırlamış olduğu raporda toplumun desteğini alabilmek ve siyasi alanda yaşanacak dönüşüme öncülük etmek için, kamuoyunu yakından ilgilendiren konulara değinmektedir. Özellikle toplumun iyi hizmet beklentisi, çoğulcu, katılımcı, bireye yönelik, demokratik yönetim isteklerine cevap verecek yeni bir yapılanmanın dönüşümüne değinerek bir nevi siyasi yönden baskıyı arttırmasını sağlayacak kamuoyu desteğini yanına almaktadır.

Hazırlanan raporda yerel yönetimler konusunda basit düzenlemeler değil; cesur, geniş boyutlu ve kapsayıcı düzenleme gereksinimin üzerinde durulmaktadır. Bu konuda yerel yönetimlerin çağın gereklerine uygun bir şekilde güçlü ve demokratik bir yönetim biçimi arzulanmaktadır. TÜSİAD yerel yönetimler konusunda açıkladığı sorunlar için köktenci bir çözümün gerektiğini ancak böyle bir çalışmanın gerçekleşmediğini belirterek düzenleyici mekanizmalara mesaj vermiştir. Meseleyi daha geniş bir perspektiften ele aldığına ise yerel yönetimler konusunda köklü bir dönüşümün nedenine değinmektedir. Bunun temel nedeni olarak da ülkemizde uzun yıllardan beri egemen olan merkeziyetçi-bürokratik yönetim geleneğinin bir türlü terk edilememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenden yola çıkan TÜSİAD raporda, yönetim konusunda ortaya çıkan doğal sonuçlara değinmiştir. Doğal sonuç olarak, yerel toplulukların kendi ketlerini, köylerini il ve ilçelerini, kendi oluşturdukları yerel yönetimler aracılığı ile ve özgürce yönetmelerine olanak sağlayan bir yönetim sistemi oluşturulamamıştır (Yalçındağ, 1995:16-17).

Yerel yönetimlerin sorunları konusunda sadece yönetim hakkında sorunlar dile getirilmemiş, bu konu ile bağlantılı unsurlara da değinilmiştir. Hemşehrilik konusu değinilen bu konular arsındadır. Hemsehrilik bilincinin yeterince gelişmemiş olması, yerel yönetim kuruluşunun kendisinin doğrudan ve en yakın demokratik kuruluşu olduğunun yerel toplulukça algılanmasında ve yerel yönetimleri sahiplenmesinde yetersizliklerin artmasını körüklemiştir. Bu algılama yetersizliği yerel toplulukların, yerel yönetimleri seçimler arasındaki dönemlerde etkili biçimde denetlemelerini ve sorgulamalarını, yerel hizmetlerin yürütülüşü ile ilgili isteklerini ve dileklerini STK'lar aracılığı ile yerel yönetimlere yansıtılmalarını da geniş ölçüde önlemektedir (Yalçındağ, 1995:38).

TÜSİAD raporda buna benzer birçok konularda eksikleri dile getirmiştir. Sorunlar arasında gündemi meşgul eden önemli konuların yanında, toplumun muhatap olduğu ancak bir türlü dillendiremediği sıkıntılar ve mevcut yürütme organlarının tespit edemediği eksiklikler not edilip raporda akademik bir üslup ile anlatılmıştır. STK olmanın getirdiği avantajlar sayesinde TÜSİAD raporunu klasik raporlardan farklı olarak siyasal organlara ve kamuoyuna sunmuştur. Bu durumda konunun öneminin artmasına ve çalışmanın değer kazanmasına vesile olmuştur. Önem ve değer STK'nın ürünü olan bir çalışmada varsa, konu ile ilgili yaşanacak değişimlere de etki etmesi söz konusudur.

TÜSİAD Yerel Yönetimler konusunda hazırladığı raporun son kısmına 'yerel Yönetimler Çerçeve Yasası Tasarı Taslağı' hazırlayarak konu ile ilgili çalışmayı gerekli mercilere ve kamuoyuna sunmuştur.

TÜSİAD'ın yönetim konusunda siyasal karar mekanizmaları ile ilişkileri düşünüldüğünde bu alanda etkisiz kalması düşünülemez. Çünkü kurum hükümet ile gerçekleştirdiği görüşmelerde diplomasi seviyesini her zaman yüksekte tutarak

görüşmelerini ya başbakan ya da bakanlar ile gerçekleştirmiştir. Böyle bir durumda TÜSİAD'ın bir STK olarak gerçekleştirdiği görüşmeleri nezaket ziyaretleri olarak ele alamayacağımıza göre, görüşmelerde kurumun talepleri bir ciddiyet taşımaktadır. Muhatap olunan kesim devletin üst düzey bürokratları olduğuna göre yönetim konusunda hazırlayacakları çalışmaları ile konu ile ilgili yaşanacak değişim/dönüşüm gibi unsurlara etki etmeyecekleri gibi bir olasılık oldukça zor görünmektedir. Günümüz yerel yönetimlerinin mevcut yapıları incelendiğinde önceki yıllara göre daha demokratik bir çizgiye geldiği görülmektedir. Bu durumda TÜSİAD'dın hazırlamış olduğu raporun etkisinin olduğunu göstermektedir.

3.5. Yönetim Anlayışındaki Dönüşümü Etkilemede Yerel Bir Örnek

3.5.1. YEKV (Karaman)- Kuruluş

Yunus Emre Kültür Vakfı (YEKV) 1978 yılında Karaman'da çeşitli meslekleri icra eden 10 gönüllü³ tarafından kurulmuştur (YEKV Tüzüğü, 2012). YEKV kuruluşunda öncülük eden kişiler vakfi kurarken Karaman gibi köklü bir medeniyete sahip şehrin tarih ve kültürel alt yapısını muhafaza eden, özelde Karaman genelde tüm dünyada çeşitli hizmetlerde bulunan ve bu amaca dönük çalışmalarda bulunan, vakıf ahlakına sahip bir STK oluşturmak gayesi ile bir araya gelmişlerdir (Uyan, 2012). YEKV tüzüğünde bu gaye şöyle dile getirilmektedir: “ Vakfın gayesi memleketin faydasına işler düzenlemek, ilim, irfan konularında bilgilendirme çalışmaları yapmak ve ayırım gözetilmeksizin herkese hizmette bulunmaktır. Bu maksadın tahakkuku içinde: Yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere uygun olarak dini ve milli bütün konularda çalışmalarda bulunmak, iktisadi

³ Abdullah Sivacı (Müftü), Şuayip Hebeci (Diş Teknisyeni), Mustafa Sağkaya (Kavaf), Ükaşe Aköz (Manifaturacı), Ali Özer (Türk Petrol Birliği), Sezai Göçmen (Tornacı), Sami Dinç (Kavaf), Mustafa Kamer (Tüccar), M. Nuh Memduh (Kavaf), Mehmet Kalay (Kavaf).

ve ahlaki hizmetleri yerine getirmek” olarak açıklanmaktadır (YEKV Tüzüğü md. 3, 2012).

YEKV tüzüğünde bahsedilen amaçlar doğrultusunda çalışmalarda bulunmasının yanında, çalışmalarını daha aktifleştirmek adına çeşitli toplumsal işlevlerde bulunarak kuruluş amacını daha da pekiştirmektedir. Örneğin, toplumun kültürel yönden yozlaşmasını önlemek adına hem milli hem de dini konularda gerçekleştirdiği etkinlikler ile toplumun kültürel hafızasını canlı tutmaya çalışmaktadır. Buna benzer çalışmalar vakfın kuruluşunda her ne kadar kelimesi kelimesine anlatılmasa da, böyle çalışmaların önünü açık tutacak ifadeler kullanılmıştır.

YEKV kuruluşu ile Karamanoğlu ve Osmanlı gibi köklü medeniyetlere ev sahibi yapmış Karaman ili için olumlu anlamda atılmış önemli bir adımdır. Vakıf kültürünün batı ve doğu medeniyetlerine göre çok üst seviyede bulunan bir medeniyetin mirasını taşıyan ülkemizde, bu tip kuruluşlar hem kültür hem de medeniyet mirasının korunması adına önemli işlevlerde bulunmaktadır.

3.5.2. Misyon

YEKV, tüzüğünün 3.maddesinde vakfın amaçlarını geniş tutarak, topluma faydalı her türlü konuda faaliyette bulacağını belirtmektedir. YEKV Karaman genelinde eğitimden kültüre, iktisadi faaliyetten çevre ile ilgili hizmete kadar çeşitli konularda çalışmalarda bulunarak hem ülke ekonomisine hem de toplumun gelişmesine çeşitli katkılar sağlamaktadır (YEKV Tüzüğü md. 3, 2012).

YEKV, eğitim alanındaki misyonunu geniş tutarak bu alandaki mevcut duruma desteğin yanında, eğitim konusunda eksik kalmış konuları tamamlayan işlevleri de yüklenmiştir. Bu alanda her türlü eğitim kurumları açarak toplumun gelişmesine katkı

sağlayacak meskenler oluşturarak, faaliyette bulunmaktadır. Her derecedeki dini, milli eğitim ve öğretim kurum ve kurslardaki öğrencilerin öğrenimlerine yardımcı olmak amacıyla ihtiyaçlarını karşılayarak eğitim ile ilgili misyonuna destek sağlayacak işlevleri yerine getirmektedir. Bunun yanında öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin yurt içi ve yurt dışı tahsil ihtisas, yüksek lisans, doktora gibi çalışmalarına yardımcı olmak amacıyla burs veya krediler tahsis ederek eğitim alanındaki misyonuna destek sağlayacak işlevlerde bulunmaktadır (YEKV Tüzüğü, 2012).

YEKV eğitim ile ilgili çalışmaların yanında sosyal olarak da çeşitli faaliyette bulunarak misyonunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu alanda bilgi ve görgüsünden fayda umulan veya vakfın gayesi ve şartlarına göre çalıştırılması düşünülen kimselere çalışma imkan ve yardımlarını temin ederek, kendi bünyesinde bir istihdam alanı oluşturmayı hedeflemektedir. İş olanağı sağladığı bireylerin yetişmeleri, alanlarında yükselmeleri ve yapacakları araştırmalara maddi ve manevi destek sağlayarak bireylerin liyakat kazanmalarının önünü açmayı da hedeflemektedir (a.g.e.).

YEKV bu bahsedilenlerin yanında çevre ile ilgili çalışmalara duyarsız kalmayarak hem kendi çalışmalarını finanse etmek hem de ülkenin ekonomisine katkı sağlayacak bir işletme kurarak, bunu ilerletip Türkiye'nin sayılı iktisadi işletmeleri arasına girmeyi de hedeflemektedir. Bu amaçla bünyesinde kurmuş olduğu geri dönüşüm ve ayrışım tesisi ile tekrar kazanılabilecek atıkları toplayarak Karaman'da ve Türkiye'de bu alandaki bir boşluğu doldurmaktadır.

3.5.3. Baskı unsuru olarak YEKV

YEKV kurulduğu yıldan günümüze kadar birçok faaliyet ve etkinliğin içinde bulunarak potansiyelini Karaman ilinde arttırmıştır. Gönüllülük temelinde faaliyet gösteren

bir vakıf olduğundan dolayı Karaman halkı tarafından yakından takip edilen bir sivil toplum kuruluşudur. YEKV kuruluşunda belirlediği hedeflerine ulaşmak adına birçok çalışmada bulunmuş, kendi bünyesinde misyonuna uygun birimler açarak toplumsal işlevlerini daha da pekiştirmiştir. Bunun yanında önüne koyduğu hedeflere ulaşırken vakıf kültüründe uzaklaşmamaya çalışmış, Osmanlı mirası olarak gördüğü böylesi bir kurumu toplum nezdinde içselleştirmenin çabası içinde olmuştur.

YEKV belirlediği hedeflerine planlı, programlı ve organizeli bir şekilde ulaşmak için bünyesinde çeşitli birimler açarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu birimler arasında bulunan ‘Halkla İlişkiler’ birimi yıl içinde çeşitli faaliyetlerde bulunarak Karaman halkının ilgisini çekmektedir. Halkla İlişkiler biriminin 2011 faaliyet raporundaki rakamlar incelendiğinde büyük bir yardım organizasyonuna imza atıldığı görülmektedir. Bu yardım organizasyonun büyüklüğü savına, Karaman Valiliği’ne bağlı Sosyal Yardımlaşma Vakfı’nın 2011 yılında yapmış olduğu yardımlar ile karşılaştırıldığında YEKV’nin bu alanda azımsanmayacak düzeyde bir faaliyet içerisinde olduğu görülmektedir.

Karaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma Vakfı aracılığı ile yapmış olduğu nakdi para yardımı, gıda yardımı, eğitim yardımı gibi kalemlerde toplam yardım ettiği kişi sayısı 16.199 olarak belirtilmiştir (Karaman Valiliği, Sosyal Yardımlaş Vakfı 2011 Faaliyet Raporu). YEKV Halkla İlişkiler birimi aracılığı ile 2011 yılında yardım hizmetinde bulunduğu kişi sayısı da 10.433 kişi olarak belirtilmektedir (YEKV Halkla İlişkiler Birimi 2011 Faaliyet Raporu). Bu rakamlar karşılaştırıldığında bir yanda devlet desteği ile hareket eden bir yardımlaşma kuruluşunun ulaştığı kişi sayısı, diğer yanda gönüllülerinin yardımı ve kendi kaynakları ile yardım faaliyetinde bulunmaya çalışan bir kuruluşun olduğu göz önünde bulundurulursa YEKV’nin potansiyel olarak geniş bir alana ve kitleye hitap ettiği görülmektedir.

Halkla İlişkiler biriminden yapılan yardımların yanında YEKV 2011 yılının Ramazan ayında 67 köy gezmiş ve buralarda 600 ihtiyaç sahibi aileye yardımda bulunmuştur. Gezilen 67 köye sadece yardım yapılmamış YEKV'nin çalışmaları hakkında köy halkına bilgi verilmiştir. Verilen bilgiler arasında vakfın yardım çalışmaları, eğitim faaliyetleri, iktisadi çalışmaları hakkında tanıtım yapılarak kamuoyunun vakfi yakından tanınması sağlanmıştır (Demir, 2012). Kamuoyunun vakfi yakından tanınması ve desteklemesi vakfın gerçekleştirdiği faaliyetlerde kamuoyunun desteğini arkasına alması, yapılan pek çok organizasyona iştirak eden gönüllüler dikkate alınca, önemli bir nüfus potansiyeline ulaştığı görülmektedir.

Bu çalışmaların yanında YEKV her Cuma günü, görevli olarak belirlediği komisyon eşliğinde Karaman esnaflarını ziyaret ederek, esnafın hatırını sorup bir gönül bağı oluşturmanın yanında, esnafın sorunlarını dinleyip not ederek bu konuda çeşitli çalışmalarda bulunmaktadır (Demir, 2012). YEKV'nin böyle bir çalışma içerisinde olması Karaman esnafının dikkatinden kaçmayarak sorunlarını not eden bir STK'yı, onlarda hafızalarına not etmektedirler.

YEKV'nin önemli günlerde topluma çeşitli ikramlarda bulunarak sosyal hayat ile olan ilişkisini sürekli canlı tutmaktadır. Örneğin Aralık 2011 tarihinde 'Aşure Günü' münasebetiyle Karaman merkezde 5000 kişiye aşure tatlısı ikramında bulunmuştur (YEKV Halkla İlişkiler Birimi 2011 Faaliyet Raporu). Bununla beraber 2011 yılı içerisinde toplamda 15.000 kişiye yemek yardımında bulunmuştur. YEKV misafirhanesinde her Cuma 250 kişiye öğle yemeği ikramında bulunmaktadır (Demir, 2012). Böyle faaliyetler vakfın toplumun değerleri ile barışık olduğu mesajını topluma iletmek açısından önem taşımaktadır.

YEKV 6 ayda bir çıkardığı bülten çalışması ile faaliyetlerini raporlayarak hem resmi internet sitesinde hem de Karaman merkez ve köylerde dağıtımını yapıp toplumu, vakıf olarak yaptığı çalışmalar konusunda bilgilendirmektedir (YEKV Halkla İlişkiler Birimi 2011 Faaliyet Raporu). Vakıf çalışmaları konusunda şeffaf davranarak toplum katında kendisine karşı duyulan güveni pekiştirip potansiyelini arttırmaktadır.

YEKV sosyal çalışmalarının yanın iktisadi yönde de Karaman ilinde etkindir. Sahip olduğu kreş gündüz bakım evi ile senede 250 çocuğa okul öncesi eğitimleri konusunda yardımcı olmakta ve böylece bir nebze olsun çalışmalarını finanse etmektedir. Gündüz bakım evi Karaman'da yapmış olduğu kaliteli eğitim hizmetlerinden dolayı toplumun gündeminden düşmemiş ve sürekli ilgi odağı olmuştur. Kreşin ilgi odağı olması devlet erkanının gözünden kaçmamış, bu kurs 2011 yılında Karaman Valiliği ve Karaman Belediyesi'nce ikişer defa ziyaret edilmiştir. (YEKV Halkla İlişkiler Birimi 2011 Faaliyet Raporu). Bunun yanında YEKV ambalaj ve ambalaj atıkları toplama ve geri dönüşüm tesisini kurarak bu alanda hem faaliyetlerini finanse etmek hem de çevrecilik politikası ile hareket ederek faaliyet göstermektedir. YEKV'nin sahip olduğu geri dönüşüm tesisi Karaman Belediyesi ile beraber yürüttüğü proje ile Karaman merkezde tüm kamu kurumları ve diğer meskenlere geri dönüşüm için dizayn edilmiş 2510 adet iç mekan kutusu yerleştirmiştir. Böylece hem iktisadi faaliyetini yerine getirmekte hem de iç mekan kutularının üzerindeki amblemi ile topluma gerekli mesajı vermektedir. Bunun yanında Karaman iline bağlı okullarda vakıf adına geri dönüşüm konusunda çeşitli bilgilendirme seminerleri düzenlenmiş ve bu seminere katılan öğrenciler YEKV'ye ait geri dönüşüm tesisi gezdirilmiştir. Böylece vakıf ile ilgili çalışmalar tabana yayılması sağlanarak Karaman'da bahsi geçen işlerde adı anılır bir STK olmuştur (Ünsay, 2012).

YEKV ile ilgili olarak verilen bilgiler gösteriyor ki; YEKV bir STK olarak toplumun büyük bir kesimi ile iletişim halinde bulunmaktadır. Toplumsal olaylara karşı kendisini geri tutmayan bir program izleyerek sosyal politikasını sürekli canlı tutmaktadır. Karaman halkı ile sürdürülebilir tüm ilişkileri sistemli bir hale getirerek Halkla İlişkiler birimini bünyesinde barındırmaktadır. Bu birim sayesinde birçok gönüllü faaliyetlerde bulunarak toplum ile vakıf arasında duygusal bir bağın oluşması sağlanmaktadır. YEKV her yıl düzenli olarak organize ettiği çeşitli konulardaki konferansları ile toplumun hafızasında yer almaya çalışmaktadır.

YEKV Karaman ilindeki çalışmaları sayesinde tanınmış bir STK olarak hem kendisini ilgilendiren hem de gönüllülerini ilgilendiren konularda çalışmalarda bulunmaktadır. Valilik, İl Özel İdaresi ve Belediye gibi kamu kurumlarındaki toplantılara vakıf başkanı veya genel müdür aracılığı ile katılmaktadır. Bu toplantılarda sıradan bir STK gibi değil Karaman ilinde yaptığı eğitim, kültür ve iktisadi çalışmalarıyla tanınan bir STK gibi davranmaktadır.

STK'ların baskı unsuru olarak dikkate alınabilmeleri ve değerlendirilebilmeleri için gerekli ve de önemli olan iki unsur bulunmaktadır,

- Ulaştıkları kişi sayısı ve toplam üye sayıları,
- Harcadıkları ve/veya sahip oldukları toplam parasal kaynak,

Bu iki unsur herhangi bir STK'nın gücünün belirlenmesinde önemli güç kaynakları olarak ortaya çıkmaktadırlar. YEKV, açısından durum değerlendirildiği zaman YEKV yapısı gereği fazla üye sayısı ile çalışmayan ancak gerçekleştirilen her türlü faaliyeti gönüllülük esasına dayalı olarak katılımcılarla gerçekleştiren bir STK görünümündedir. YEKV sahip olduğu gücün esası üyelerinden değil, her türlü faaliyeti gerçekleştirmeye hazır olan

gönüllülerdir. Bununla beraber kendi faaliyetlerini finanse edebilecek işletmelere sahip olması parasal kaynak bakımından sıradan yerel bir STK ile karşılaştırıldığında imkan olarak ileri bir düzeydedir.

YEKV ile ilgili olarak sıralan faaliyetler dizisi Karaman ili açısından değerlendirildiğinde böylesi bir potansiyele sahip, halkla ilişkilerini sağlam tutan böyle bir vakfın toplumu yakından ilgilendiren konularda, özellikle yönetim konusunda, kayıtsız kalmayacağı, değişimin aktörlerinden olması kaçınılmaz bir durumdur.

SONUÇ

Toplumun yakından ilgilendiren konularda meydana gelecek değişim sürecinin başarısını veya başarısızlığını etkileyen faktörlerin başında toplumun siyasi kültürü, tarihsel mirası ve gelenekleri gelmektedir. Değişim sadece bilgi rezervini artırma veya farklı coğrafyalardaki gelişmeleri takip ederek etkilenmek suretiyle gerçekleşmemektedir. Bunun yanında arzu edilen değişimin yaşadığı coğrafyanın sosyal hayatına uyumunun yanında, başta zikredildiği gibi değişimin başarısını belirleyen temel faktörler ile de uyuşması gerekmektedir. Aksi takdirde arzu edilen değişim başkalaşım sendromuna dönüşebilir ve elde edilmek istenilen verimden ziyade sadece tür değişimi yaşanır. Sosyal hayatı derinden ilgilendiren konularda eğer bir değişim yaşanacak ise bu sadece türde değil anlayıştan ahlaka kadar kavramı ilgilendiren tüm maddi ve manevi konulara kadar uzanması gereklidir.

Sivil toplum kuruluşları yönetim kavramı ile eşleşmiş bazı olumsuz kavramların değişiminde, toplumsal olarak üstlendikleri görev icabı, aktif olarak rol almaktadırlar. Bu süreç içerisinde yönetimdeki değişimin sembolik olmasını engelleyerek verimli ve işlek yolların rehberliğini üstlenen bir kurum olmalıdır. Böyle bir rol üstlenen sivil toplum kuruluşuna karşı toplum kayıtsız kalmayarak, yapılacak kurum faaliyetlerini desteleyecek ve sivil toplum kuruluşlarının amaçlarını gerçekleştirebilmesi için meşru bir zemin hazırlamış olacaktırlar.

Toplumun örgütlü kesimini oluşturan sivil toplum kuruluşları faaliyetlerinin sonucu, yöneldikleri bireylerden aldıkları desteğe bağlıdır. Bu destek kuruluşun faaliyetlerine meşru bir sıfat kazandırmasının yanında sosyolojik olarak da büyük bir güç anlamına gelmektedir. Toplumun meşru desteğini yanına alabilen sivil toplum kuruluşları,

değişmesi en zor kavramlarda bile hayal edilemeyecek düzeylerde oynama yapabilmektedirler.

Yönetim kavramı ile ilgili toplum zihniyetine oturmuş düşünce kalıplarının değiştirilmesi elli yıl öncesine kadar hayal bile edilmiyordu. Çünkü bu dönemlerde bireylerden yönetim ile ilgili yorum yapmaları değil, önlerine sunulan her şeyi kabul etmeleri isteniliyordu. Örgütlenmemiş bir toplumun hayal dünyaları ne kadar özgürlükçü ne kadar demokrat ne kadar hümanist olursa olsun değişime veya gelişime dönüşemez. 1950’li ve daha önceki yıllarda yaşayan toplumlarda özgürlüğün ve bireye değer veren yönetim anlayışının arzusu içindeydiler. Ancak bu arzularını bir disipline ve amaç birliğine dayandıracakları bir çatı içerisinde bulunmamaları, onlara düşündüklerini kalplerine gömmekten başka bir çare bırakmıyordu.

Sivil toplum kuruluşlarının önündeki engeller 1980’li yıllardan itibaren kısmi olarak kaldırılmaya başlanması ile beraber toplumun aktifleşmesi ve taleplerini daha gür bir ses ve eylem ile dile getirmeye başlaması da artmaya başladı. Bireyler artık eskiye nazaran taleplerinde daha istekli davranıyor ve bu isteklerini gerçekleştirmek için organizasyon kültürüne sahip kurumları daha iyi tanıyorlar. Bu organizasyonların oluşmasında anlamlı tepkilerin gerekli mercilere iletilmesinde yardımcı olabilecek bir kurum olarak STK’lar sahneye çıkarak potansiyelleri değerlendirmeye başladılar. Önceki dönemlerde ülkemizde STK’ların örgütlenmesinin önünde çeşitli engeller bulunmaktaydı. Ancak küreselleşmenin etkisiyle toplumlar, eskiye dair ne varsa yeniden düzeltilmesi taraftarı olunca, siyasal cenahtan STK’ları bir nebze olsun rahatlatacak çalışmalar yaşandı. Toplumun bir kitle halinde, yıllardır rahat örgütlenme konusunda çektikleri özlemi gerçekleştirmek için, STK’lara olan eğilimlerini iki kat daha arttırarak bu kurumları bir anda güçlendirmişlerdir.

Böylesi bir ilgiyle muhatap olan STK'lar bunun bir karşılığı olacağına bilinciyle hareket ederek, siyasal organların topluma yapmış olduğu yanlışı, kendileri topluma karşı işlememek için çeşitli çalışmalara girişmişlerdir. Topluma karşı yapılan yanlışlar, sistemin organlarını sistemin birer parçası olan bireylere karşı kullanarak, istek ve arzuların sürekli bastırılması, eksiklerin zamanın şartlarına ve bireylerin yönelimlerine doğru yeniden düzeltilmesi gerekirken sürekli bireyden önce organların menfaatinin ele alınması gibi konular, büyük bir hata olarak toplumun hafızasına kaydedilmiştir. Toplum bu yanlışı düzeltmek için STK'lar ile ilişki kurarak sistematik bir dönüşümün önünü açmaktadırlar.

STK'lar 'kişisel hak ve özgürlükler, siyasal hak ve özgürlükler' gibi belirtilen özgürlüklerin tümüyle iç içedir. Bireyin en doğal haklarından olan özgürlük anlayışının ertelenmesi veya herhangi bir güç tarafından kontrol altına alınarak sınırlandırılması, ileride büyük sorunların veya itaatsizliklerin doğmasına zemin hazırlayacaktır. Böylesi bir durumun yaşanmaması için devletten özel sektöre kadar her türlü kurumun bireyin en temel ihtiyaçlarını tatmin etmesi gerekir. STK bireyin örgütlenme, taleplerini dile getirme ve en önemlisi kendini gerçekleştirme amacına dönük bir kurum olma özelliği gösterdiğinden dolayı sürekli olarak sempati duyulan bir unsurdur. Böylesi bir durumu göz önünde bulundurmayan her türlü kurum ileride birey lehine dönüşecek olaylarda içselleştirilip bilinçaltına aktarılan duyguları bastıramayacaktır. Çünkü bireylerin her ne kadar istek ve talepleri pasivize edilse de tamamen yok edilememektedir.

STK'ların toplumsal olarak aktif işlevlerde bulunabilmesi için bu bahsedilen özgürlük kavramının demokratik yollarla ilgili yerlerce halledilmesi gerekir. Genellikle bu yolları açıp genişletebilme yetkisine sahip yerde siyasal organlardır. Siyasal organların STK'ların örgütlenmesinin önü açacak çalışmalarda bulunması hem siyasal istikrarın lehine hem de bireylerin lehine olacak bir gelişmedir. STK'lar düşünce ve ifade özgürlüğü

ile toplum nezdinde oluşan sıkıntıları gerekli mercilere iletebilir, bu konuda çeşitli faaliyetlerde bulunabilir ve sorun karşısında gerekli çözümleri dillendirebilir. STK, özgürlüğün önündeki duvarların yıkılması ile beraber yapıcı özelliği ile bireylerin tek başlarına mücadele edemeyecekleri ve herhangi bir tasarrufta bulanmayacakları konulara eğilerek sorunların daha da büyümesini engellemiş olacaktır.

Başta da ifade edildiği gibi, STK'ların aktif işlevlerde bulunabilmesi, sosyal kavramlarda çeşitli çalışmalar içerisine girişebilmesi ve konumuzla alakalı olarak toplumu yakından ilgilendiren yönetim konusunda dönüşümü gerçekleştirebilmesi için ifade, düşünce ve örgütlenme gibi konularda özgürlüğün güvence altına alınması gerekir. STK'nın gündemde kalması, bireylerin hak ihlallerini veya taleplerini siyasal iktidardan özel sektöre kadar her kuruma karşı iletebilmesi için uygun zemine ihtiyaç vardır. Bu alanda söz sahibi kesimlerin kısıtlanması demek STK'ların sembolik olarak var olduğunu gösterir ki; böyle bir durum da STK'ların işlevlerinden, toplumsal olaylara etkilerinden, yönetim konusundaki çalışmalarından bahsetmek, araştırma yapmak anlamsız olacaktır. Bu bağlamda STK'nın aktifliği veya etkinliği ancak önüne sunulan özgürlüğün genişliği nispetindedir.

STK'lar özgürlük ilişkisine bağlı olarak bireylerin taleplerini dile getirebilecek, siyasal iktidarın politikalarını eleştirebilecek, toplumun sürekli muhatap olduğu yönetim unsurunun eksik yönlerini görerek gerekli düzeltilmelerin yapılması için faaliyet içerisinde olacaktır.

STK elde ettiği özgürlük hakkı ile toplumun örgütlenmesi ve sosyal hayattaki eksiklerin giderilmesi için etkin bir çalışma içerisinde olacaktır. STK'ların mayasını oluşturan konu da tam olarak burasıdır. Yani STK'lar diğer kurumlara göre eksikleri,

hantallıkları veya birey nezdinde ortaya çıkan tatminsizlikleri daha kolay fark edebilmektedir. Yönetim konusunda günümüzde yaşanan sembolik değişimler, kağıt üzerinde kaliteleştirilen yönetim yapısı birey nezdine indirildiğinde sorunların eskiye oranla fazla olduğu görülmektedir. Bu durum ancak bireyi duygusal bir yakınlık ile analiz edebilen, birey açısından çıkar amacı gütmeyen STK tarafından kolay bir şekilde fark edilebilir. STK sorunu sadece fark etmekle kalmaz bunu düzeltebilecek çeşitli yollara da başvurur.

Yönetimin çağın gereklerine uygun olmayarak sonuca odaklı işlemesi, kendisi ile ilişki halinde olan bireye değer biçmemesi veya bireyin ihtiyaçlarını tatmin edememesi STK'lar için bir sorundur ve üzerinde çalışılması gereken bir etkidir. STK bu konuya eğilirken sorunun kaynağına göre hareket eder. Sorun özel sektörde ise çeşitli yaptırımları organize edebilir; eğer ki sorun kamu kurumlarında ise siyasal iktidarın ve toplumun tepki kültürüne göre hareket eder. Siyasal zemin STK'ların söz hakkına sahip olmasının yanında çeşitli işlevlerde bulunabilmesine izin veriyor ve bunu kendi açısından da uygun görüyor ise, STK sorunun kaynağı olan kurum ile çeşitli ilişkilere girip yönetimin talepleri doğrultusunda dönüşümünü isteyecektir.

STK yönetim konusunda dönüşümde muhatap olduğu kuruma sadece sınır çizmeyecektir. Kurumun yönetim biçimini aynı zamanda demokratik değerler doğrultusunda dönüştürmeye çalışacaktır. STK bu dönüşümü gerçekleştirirken yönetimi, katılımcı ve şeffaf bir pozisyona da çekecektir. STK'nın yönetimi dönüştürme sürecindeki amacı, bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi, toplumdaki farklı kesimlerin yönetimde temsil edilebilmeleri ve aşırı merkeziyetçi veya bireyi dışlayacak yönetim biçimlerine karşı ilgili kurumları dengelemek ve sağlıklı bir yapı oluşturmaktır. Böylesi bir dönüşümü gerçekleştirebilen STK'lar yönetimi eylem ve uygulamalarından dolayı hesap veren,

işlevlerinden dolayı sorumluluk taşıyan bir tarza çevirecek süreçte başlatacaktır. Yönetimde sınırların belirlenmesi, yozlaşmış anlayışlardan uzaklaşarak insancıl bir biçim alabilmesi için STK'ların sağlayacağı otokontrole ihtiyaç vardır. STK bu kontrol mekanizması sayesinde yönetim konusunda yaşanacak en çetin aksaklıkları giderebilecek güce sahip olduğundan dolayı, toplumların yönetim konusunda hayal dahi edemeyecekleri dönüşümleri gerçekleştirmektedirler.

Nihayetinde STK gerekli zeminin oluşması sayesinde toplum ve yönetim arasında bir iletişim aracı olarak işlev görür ve bu alandaki taleplerin yönetime aktarılmasında önemli bir rol üstlenir. Sonuç olarak da yönetim biçimi, bireyin değerlerini görmezden gelmeyecek, daha insancıl bir tarz ortaya koyarak toplumun yönetim konusundaki tatminini arttıracaktır.

STK'nın yönetim ile ilgili bahsedilen dönüşümlerine etki etmesi için önceden bahsedilen özgürlük anlayışının yanında STK'nın bulunduğu toplumunda böylesi bir kurumu ve sonuçta olabilecekleri kaldıracabilecek kültür alt yapısına sahip olması gerekir. Başka bir ifade ile, STK'nın yönetimin dönüşümünü etkilemesini sağlayacak, buna yol açacak sadece siyasal organların sağlayacağı özgürlük faktörü etkili değildir. Bunun için toplumun buna hazır olması gerekir. Bireyler yönetim konusunda değişimi sadece hayal edecek ancak yönetimin dönüşümü ile ilgili önlerine sunulan fırsatlardan da kaçırarak bir zihniyete sahip iseler STK'nın o toplumda yapacağı fazla bir işlevi bulunmamaktadır. Toplumların tepki kültürleri ne kadar gelişme gösterirse STK'nın hem toplumsal işlevi hem de siyasal alandaki işlevi o oranda gelişme gösterecektir. STK'nın varlığı işlevine bağlıdır, işlevi ona hayat veren toplumun kültürüne bağlı olduğundan dolayı, yaşanacak dönüşümde STK sadece bir ara yoldur. Bunu sağlayacak başrol oyuncusu toplum ve onun birer parçası olan bireyin kendisidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ağaoğulları, M., Köker, L. ve Akal, C. (1994). *Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı*. İmga Kitapevi, Ankara.
- Akat, A.S. (1991). “*Sivil Toplum ve Ekonomi*”, *Sivil Toplum*. Türkiye Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Aktan, C.C. (1999). *Müdahaleci Devletten Sınırlı Devlete*. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Aktel, M. (2003). *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*. Asil Yayınları, Ankara.
- Al, H. (2002). *Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*, Bilimadamı Yayınları, Ankara.
- Arıkanlı, A. ve Ulubaş, B. (2004). *Yönetim Fonksiyonları ve Yönetici Davranışları*. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, 123 s, Ankara.
- Arslan, O. (2001). *Kurumsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*. Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Aykaç, B. (1997). *Kamu Bürokrasisi ve Türk Kamu Personel Yönetiminde Bürokratik Eğilimler*. YÖK Matbaası, Ankara.
- Başaran, İ.E. (1989). *Yönetim*. Gül Yayınevi, Ankara.
- Belge, M. (1998). *Sivil Toplum Örgütleri*. Merhaba Sivil Toplum. Der. Taciser Ulaş, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayın Dizisi: 10, İstanbul.
- Bensghir, T. (1996). *Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim*. Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Biber, A. (2006). *Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Bilge, M. (2009). *Türk Modernleşmesi ve Sivil Toplum*. Binyıl Yayınevi, Ankara.
- Bilmen, Ö.N. (2007). *Büyük İslam İlmihali*. Ravza Yayınları, 590 s, İstanbul.
- Bozkurt, V. (1997). *Enformasyon Toplumu ve Türkiye*. Sistem Yayıncılık, İstanbul.

- Bumin, K. (1982). *Sivil Toplum ve Devlet*. Yazko Yayınları, İstanbul.
- Can, H. (1997). *Yönetim ve Organizasyon*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Caniklioğlu, M.D. (2007). *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri*. Seçkin Yayınları, 221 s, Ankara.
- Canman, A.D. (1995). *Çağdaş Personel Yönetimi*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Çaha, Ö. (2001). “*Türkiye’de Sivil Toplumun Oluşumu ve Gelişimi*”, *Liberalizmin İncelenmesi*. Friedrich Naumann Vakfı Yayınları, Ankara.
- Çam, E. (2005). *Siyaset Bilimine Giriş*. Der Yayınları, İstanbul.
- Dinçer, Ö., Fidan, Y. (1996). *İşletme Bilimine Giriş*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Doğan, İ. (2002). *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Drucker, P.F. (1994). *Kapitalist Ötesi Toplum*. Çev. Çorakçı, B., İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Duman, F. (2003). “*Sivil Toplum*”. Editör: Mümtaz’er Türköne, Lotus Yayınevi, 1. Basım, Ankara.
- Dursun, D. (1992). *Din Bürokrasisi*. İşaret Yayınları, İstanbul.
- Emre, C. (1999). *Örgüt, Yönetim*. TMO Ders Notları, Ankara.
- Erdoğan, M. (1996). *Anayasal Demokrasi*. Siyasal Kitabevi. Ankara.
- Erdoğan, M. (1998). *Liberal Toplum Liberal Siyaset*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Eren, E. (1991). *Yönetim Psikolojisi*. İ.İ.E. 20. Yıl Yayını No:2, İstanbul.
- Ergun, T. (2004). *Kamu Yönetimi Kuram/Siyasal/Uygulama*. Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Ergun, T. ve Polatoğlu, A. (1992). *Kamu Yönetimine Giriş*. Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Erkal, M.E., Baloğlu, B. ve Baloğlu, F. (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*. Der Yayınları, İstanbul.
- Eryılmaz, B. (2010). *Kamu Yönetimi*. Okutman Yayıncılık, 338 s, Ankara.

- Fişek, K. (1975). *Yönetim*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Giddens, A. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*. Çev. Akınhay, O., Alfa Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (1998). *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Polity Press, Cambridge.
- Gönel, A. ve Acılar, H. (1998). *Önde Gelen STK'lar*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarihi Vakfı Yayını, İstanbul.
- Göze, A. (1995). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Göze, A. (1998). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. Beta Genişletilmiş 8. Baskı, İstanbul.
- Gramsci, A. (1986). *Hatıra Defteri*. Çeviren: Adnan Cemgil, Belge Yayınları, İstanbul.
- Grant, W. (2000). *Pressure Groups and British Politics*. Macmillan Press Ltd, UK.
- Hill, D.M. (1974). *Democratic Theory and Local Government*, London.
- Hobbes, T. (2003). *Leviathan*. Çeviren: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim (Teori, Olgu ve Süreçler)*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Kapani, M. (2003). *Politika Bilimine Girişi*. Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Kaya, G. ve Ayan, S. (2011). *Türkiye'de Anayasalar ve Sivil Toplum 1961- 1982 Anayasalarının Sosyolojisi*. Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Kazmier., L.J. (1979). *İşletme Yönetimi İlkeleri*. Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Keane, J. (1993). *Sivil Toplum ve Devlet*. Çeviren: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Keane, J. (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum*. Çeviren: Necmi Erdoğan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Kumar, K. (1999). *Sanayi Sonrası Toplumdan Postmodern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*. Çev. Küçük, M., Dost Kitabevi, Ankara.
- Mevdudi, E.A. (1998). *Kurana Göre Dört terim*. Beyan Yayınları, İstanbul
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor*. Çev. Bulut, G., MESS, İstanbul.
- Müftüoğlu, G. (1996). *Sosyal Devlet ve Hukuk Devleti*, Saypa Yayınları, Ankara.
- Ortaylı, İ. (1985). *Tazminat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*. Hil Yayınları, İstanbul.

- Osborne, D. ve Gaebler, T. (1993). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*. A Plume Book, New York.
- Örnek, A. (1991). *Kamu Yönetimi*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Peker, Ö. ve Aytürk, N. (2000). *Yönetim Becerileri*. Yargı Yayınları, Ankara.
- Poggi, G. (1991). *Çağdaş Devletin Gelişimi (Sosyolojik Bir Yaklaşım)*. Çev. Kut, Ş. ve Toprak, B., Hürriyet Yayınları Vakfı, İstanbul.
- Sağlam, M. (1979). *Örgütsel Değişme*. Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Sarıbay, A.Y. (1994). *Siyasal Sosyoloji*. Der Yayınları, İstanbul.
- Savran, G. (1987). *Sivil Toplum ve Ötesi, Rousseau, Hegel, Marx*. Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Simon, H.A., Smithburg, D.W. ve Thompson, V.A. (1966). *Kamu Yönetimi*. Çeviren: Cemal Mihçioğlu, Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Şahım, T. (1994). *Siyasal Katılım Ve Baskı Grupları*. Makro Ltd. Şti., Eğitim Yayınları- 6, Ankara.
- Şaylan, G. (1995). *Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Şenel, A. (1968). *Eski Yunan'da Siyasal Düşünüş*. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Şeriatı, A. (2005). *Dine Karşı Din*. İşaret Yayınları, İstanbul.
- Tağma, K. (2001). *Yeniden Yapılanma Kuralları*. Timaş Yayınları. İstanbul.
- Tekeli, İ. (1999). *Modernite Aşılırken Siyaset*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Toffler, A. (1981). *Üçüncü Dalga*. Çev. Seden, A., Altın Kitaplar Basımevi, İstanbul.
- Tortop, N., İsbir, E. ve Aykaç, B. (1999). *Yönetim Bilimi*. Yargı Yayınları, Ankara.
- Turan, İ. (1976). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılım, Baskı Grupları ve Sendikalar*. Türkiye Denizciler Sendikası Eğitim Dizisi-7, İstanbul.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar*. İstanbul.

- Turgut, N. (1986). *Türkiye’de Siyasal Muhalefet Olgusu ve Anlayışı*. TÜRK Siyasal Hayatın Gelişimi, İstanbul.
- Türkel, S. (1983). *Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Yönetim Anlayışı*. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Yayla, A. (1993). *Liberal Bakışlar*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Seçkin Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara.
- Yüksel, Ö. (2002). *Yönetim*. TMO Ders Notları, Ankara.
- Zoga, E. (1999). *İdarecilik ve Sanatı*. Sevk ve İdare Derneği Yayınları, İstanbul.

Tezler

- Akpınar, E. (2006). *Kamu Yönetiminde Denetim Olgusu ve Türkiye’de Kamu Yönetiminin Denetlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.
- Al, H., (2002). *Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Alkan, H., (1998). *Türkiye’de Baskı Grupları: Siyaset ve İşadamları Örgütlenmeleri (Odalar-TÜSİAD- MÜSİAD)*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslanel, M.N., (2001). *Türkiye’de Demokrasi Sürecinde Sivil Toplumun Gelişimi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bahçavan, G., (2006). *Yönetişim ve Türkiye Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya.
- Buran, H., (1993). *Baskı Grupları, Türkiye’de Dernekleşme ve Balkan Göçmen ve Mülteci Dernekleri Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çağlar, S., (2001). *Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidar Üzerindeki Etkisi (1961- 1982) Anayasaları Açısından*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ergutay, F., (2005). *Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidar Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Erzurum.
- Eroğlu, H.T., (2000). *Kamu Yönetimi Açısından Yönetime Katılma Biçimleri Ve Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana bilim Dalı Yönetim Bilimleri Bilim Dalı, Konya.
- Eşki, H., (2003). *Kamu Yönetiminde Değişim ve Yeni Yönetim Modelleri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana bilim Dalı, Konya.
- Eylem, T., (2008). *AB Sürecinde Sivil Toplumun Önemi ve TÜSİAD'ın Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Haktankaçmaz, M.İ., (2009). *Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı ve Türkiye'de Kamu Yönetimi Reformu*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Karabulut, T., (1997). *Türk Aydınlarının Demokrasi ve Sivil Toplum Anlayışları*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Koç, K., (2005). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal İktidarın Karar Verme Sürecine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özalp, A., (2008). *Sivil toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi*. Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Şah, M., (2008). *Derneklerin Ülke Ekonomisindeki Yeri*. Denetçilik Tezi, İçişler Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Şen, Ş., (2005). *Sivil Toplumun Demokratikleşme Sürecindeki Yeri ve Kamu Yönetimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Topçu, A., (2006). *Yasal Karar Alma Organları Üzerinde Çıkar ve Baskı Gruplarının Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

- Topçu, A., (2006). *Yasal Kararlar Alma Organları Üzerinde Çıkar ve Baskı Gruplarının Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Tosun, G., (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet- Sivil Toplum İlişkisi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ulvi, S., (2001). *Küreselleşme Sürecinde Kamu Yönetiminde Değişim ve Kamu Hizmetleri Alanında Toplam Kalite Yönetimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Usta, S., (2006). *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Sivil Toplum, Demokrasi ve Güven*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya.
- Ürek, M., (2005). *ABD'de Lobcilik, Türkiye'de Lobcilik ve Baskı Grupları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Makaleler

- Akdemir, S., (1997). Sivil Toplum ve İslamiyet, *Yeni Türkiye, Sivil Toplum Özel Sayısı*, 3(18), 267-274.
- Aktan, Ç.C. ve Tunç, M., (1998). "Bilgi Toplumu ve Türkiye". *Yeni Türkiye 21. Yüzyıl Özel Sayısı I*, 4(19), s. 118- 133.
- Aliefendioğlu, Y., (2000). İnsan Hakları ve Sivil Toplum Örgütleri. *Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kuruluş Bildirgesi- Etkinlikler ve Belgeler, TİHAK Yayınları*, 29-52.
- Alpar, E., (1999). "Yönetim Hukukunun Genel İlkeleri". *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 384 Eylül, s. 101- 157.
- Arslan, N.T., (2004). Kâr Amaçsız Örgütler ve Stratejik Yönetim. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(28), 155-172.
- Ataay, F., (2006). Türkiye'de Yönetişim ve "Sivil Toplum" Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Memleket Siyaset Yönetim*. 1(1), s. 121- 141.

- Aydın, A.H., (1999). “Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar”. *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 422 Mart, s. 13-19.
- Aydın, A.H., (2003). “Bilgi Toplumu Kamu Yönetimi Anlayışı”. *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, s. 34- 41.
- Bolay, H., (1997). Sivil Toplum ve Manası. *Yeni Türkiye, Sivil Toplum Özel Sayısı*, 3(18), 7- 9.
- Çaha, Ö., (1997). “1980 Sonrası Türkiye’inde Sivil Toplum Arayışları”. *Yeni Türkiye, Sivil Toplum Özel Sayısı*, 3(18), s. 28- 64.
- Dede, A.Y., (1998). *Yeni Türkiye*, Mayıs- Haziran.
- Drucker, P., (1994). The Age of Social Transformation. *The Atlantic Monthly*, Boston: Kasım, 53-80.
- Erbay, Y., (1998). Kavram Olarak Küreselleşme. *Yeni Türkiye 21. Yüzyıl Özel Sayısı*, 4(19), s. 168-173.
- Günel, N., (1995). “2000’li Yılların Eşiğinde Yönetim Denetim Sistemine Eleştirel Bir Bakış”. *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 409 Aralık, s. 17- 35.
- Hasanoğlu, M., (2002). “Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri”. *Türk İdare Dergisi*, 74(434), s. 171- 186.
- Henderson, K.M. ve Woodward, J., 1936. Industrial Organization, Theory and Proctice. *Oxford University Press*, London, s. 244- 249.
- Karaman, Z.T., (2000). Yönetim Stratejilerindeki Gelişmeler. *Türk İdare Dergisi*, 72(426), s. 37-53.
- Nohutçu, A., (2003). “Tekno- Ekonomik Paradigma Dönüşümünden Yeni Demokratik Yönetim Mekanizmalarına: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Devlet ve Kamu Yönetimine Etkileri”. *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, s. 1- 12.
- Oktay, E., Pekküçükşen, Ş., (2009). Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesinin Bir Aracı Olarak STK (Türkiye İçin Kısa Bir Değerlendirme). *KMU İİBF Dergisi*, 11(16), s. 172- 186.
- Özdemir, B., (1998). “Ulusaldan Küresel Ekonomiye”. *Yeni Türkiye 21. Yüzyıl Özel Sayısı II*, 4(19), s. 967- 970.

- Özer, H.Ö., (2008). Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (Electronic Journal of Social Sciences)*, 7(26), 86- 97.
- Palabıyık, H., (2004). Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar. *Amme İdaresi Dergisi*, 1(37), s. 63- 85.
- Peşin, F., (1990). “Yönetim Bilimi”. *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 389 Aralık, s. 245- 276.
- Pustu, Y., (2005). Yerel Yönetimler ve Demokrasi. *Sayıştay Dergisi*, 15(57), s.121- 134.
- Staggenborg, S., (1988). “The Consequences of Professionalization and Formalization in the Pro-choice Movement”. *American Sociological Review*, 4(53), s. 585- 606.
- Streeten, P., (1997). Nongovernmental Organizations and Development. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Thousand Oaks.
- Wiktorowicz, Q., (2002). The Polical Limits to Nogovernmental Organizations in Jordan. *World Development*, 1(30), 77- 93.
- Wilson, W., (1887). “The Study of Administration”. *Political Science Quarterly*, Number: 2, s. 197- 222.
- Wolfgramm, F., (1998). Organizational Adaptation to Institutional Change: A Comparative Study of First- order Change in Prospector and Defender Banks. *Administrative Science Quarterly*, 43(1), 87- 126.
- Yaman, Y., (2003). Gönüllük Psikolojisi ve Gönüllü Yönetim. *Sivil Toplum*, 1(2), 99- 108.
- Yıldırım, M., (2003). Sivil Toplum ve Devlet. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(27), 226-242.

Kitap Bölümü

- Aktan, C.C., Ay, H., Çoban, H., (2007). Siyasal Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları. Ed: Aktan, C.C., Dileyici, D., *Seçkin Yayınları*, 1-22.
- Apaydın, F., (2008). Sivil Toplum Kuruluşlarının Kurumsallaşması. Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim, Ed: Coşkun, A., *Seçkin Yayınları*, 101- 124.
- Arabacı, A., (2008). Sivil Toplum Kuruluşlarının Uluslararası İşbirlikleri. Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim, Ed: Coşkun, A., *Seçkin Yayınları*, 125- 148.

- Arslan, N.T., (2005). Yönetimsel Bir Sorun Olarak Türk Kamu Yönetiminde Yöneticilerin Yetiştirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme (Sorunlar, Metodlar ve Çözüm Yolları). Teoriden Pratiğe Kamu Yönetimi Yaklaşımlar, Sorunlar ve Metodlar, Ed: Arslan, N.T., *Aktüel Yayıncılık*, 116- 160.
- Bilgiç, V., (2003). Yeni Kamu Yönetimi Kamu Anlayışı. Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Ed: Balcı, A., *Seçkin Yayınevi*, 25- 38.
- Caslin, T., (1993). “Devlet ve Ekonomi”. Liberalizm, Refah Devleti, Eleştiriler, Der: Saybaşı, K., Çev: Akgün, M., *Bağlam Yayıncılık*, 290- 316.
- Claessen, H.J. ve Skalnik, P., (1993). “Erken Devlet Kuramları ve Varsayımları”. Erken Devlet, Ed: Claessen, H.J. ve Skalnik, P., Çev: Şenel, A., *İmge Kitabevi*, 3- 43.
- Coşkun, A., (2008). Sivil Toplum Kuruluşlarında Performans Esaslı Yönetim. Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim, Ed: Coşkun, A., *Seçkin Yayınları*, 27- 40.
- Deveci, C., (2002). “Faşizmin Yorumlanması ya da Carl Schmitt’in Saf Siyaset Kuramı”. Liberalizm, Devlet, Hegemonya, Der: Keyman, E.F, *Everest Yayıncılık*, 32-88.
- Emrealp, S., (1997). Yerel Yönetimler ile STK’lar Arasındaki İşbirliği. Merhaba Sivil Toplum, Der: Taciser Ulaş, *Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını*, 38- 48.
- Eryılmaz, B., (2003). “Türkiye’de Bürokrasinin Sorunları”. Türkiye’de Kamu Yönetimi, Der: Aykaç, B., *Yargı Yayınevi*, 185- 192.
- Kutlu, Ö., (2003). “Kamu Yönetiminde Küreselleşme”. Küresel Sistemde Siyaset, Yönetim, Ekonomi, Der: Çukurçayır, M.A., *Çizgi Kitabevi*, 164- 186.
- Mardin, Ş., (1991). Sivil Toplum. Türkiye’de Toplum ve Siyaset Makaleler 1, Editörler: Türköne, M. ve Önder, T. *İletişim Yayınları*, s. 9-17.
- Özden, K., (2008). Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları. Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim, Ed: Coşkun, A., *Seçkin Yayınları*, 11- 26.
- Tekeli, İ., (2003). Yönetim Kavramı Yanı Sıra Yönetişim Kavramının Gelişmesinin Nedenleri Üzerine. Türkiye’de Kamu Yönetimi, Ed: Burhan, A., *Yargı Yayınları*, 220-238.
- Uğur, A., (1997). Yeni Demokrasinin Yeni Aktörleri: STK’lar. Merhaba Sivil Toplum, Der: Taciser Ulaş, *Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını*, 69- 78.

Bildiri

Danisenko, L., (1998). Habitat ve Yönetişim. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayını, *Sivil Toplum İçin Kent Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, İstanbul.

Nazlıoğlu, M.D., (1994). Gönüllü Kuruluşların Toplumdaki Yeri. Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, *Gönüllü Kuruluşlar Toplantısı*, Ankara.

İnternet Kaynakları

Çepel, Z.Ü., (2006). AB Sivil Toplum Diyalogu ve Türkiye: Demokratikleşme Bağlamında Sorunlar ve Beklentiler. http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?_d=106; (Erişim Tarihi: 11.10.2011).

Karagül, S., (2008). Küresel Bir Aktör Olarak Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları: Uluslar arası Politikadaki Rol ve Etkinlikleri. <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=111>; (Erişim Tarihi: 06.02.2008).

Kavramlar Ansiklopedisi, (2011). <http://www.darulkitab.com>; (Erişim Tarihi: 12.06.2011).

TÜSİAD Derneği Tüzüğü, (2012). <http://www.tusiad.org>; (Erişimi Tarihi: 01.02.2012).

TÜSİAD, (2012). <http://www.tusiad.org>; (Erişimi Tarihi: 30.01.2012).

Yunus Emre Kültür Vakfı, (2012). <http://www.yunusemrevakfi.org.tr> (Erişim Tarihi:16.02.2012).

Rapor

Karaman Valiliği, (2012). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı 2011 Faaliyet Raporu*. Karaman.

UNDP, (1995), *Puplic Sector Management, Governmance and Sustainable Human Development, Discussion Paper*.

Yalçındağ, S., (1995)., *Yerel Yönetimler Sorunlar, Çözümler*. TÜSİAD, *Yayın no. TÜSİAD-T/95-9/184*. İstanbul.

Yunus Emre Kültür Vakfı, (2012). *Halkla İlişkiler Birimi 2011 Faaliyet Raporu*. Karaman.

Diğer

Demir, A.(Yunus Emre Kültür Vakfı Halkla İlişkiler Müdürü), Kişisel Mülakat. 16.02.2012, Karaman.

Uyan, M. E.(Yunus Emre Kültür Vakfı Genel Müdürü), Kişisel Mülakat. 15.02.2012, Karaman.

nsay, C. (Yunus Emre Kültür Vakfı Başkanı), Kişisel Mülakat. 01.02.2012, Karaman.